

TROJIS

REVISTĂ DE CULTURĂ. SERIE NOUĂ

IULIE 1998, Nr. 7 (336), anul III (XXXIII) • 16 pagini — 2000 lei

MASS-MEDIA SI SPIRITUALITATEA

Scoala de aceea e școală, se spune, ca să prezinte elevilor valorile consacrate. Principala ei ambiție este aceea de a oferi o pregătire de suprafață largă, care e cultura generală. Așa că predarea literaturii are ca obiectiv scriitorii vechi și doi-trei contemporani clasicizați. Emisiunile culturale radio (ale foarte puținelor posturi care se încumetă să facă așa ceva), vădesc aceeasi dragoste pentru Creangă, Caragiale, Eminescu, ba uneori înaintează la Dinu Sararu și la Preda chiar. Mai departe de atât, nu. Doar televiziunea publică ne mai oferea câte un Mircea Horia Simionescu, un Alexandru Mușina sau un Sorin Antohi, dar acea vreme a apus. Ce e drept, scriitorii mai apar pe ecran, dar numai la ocazii festive — ca spectacol. Rar mai află vreun comentariu pertinent privind actualitatea literară. Mass-media pare să opineze că tot ce e valoros se alină în trecut, iar tot ce e prezent e bun doar ca *show*. Și toate acestea pentru că la noi se crede mai mult într-un suflet românesc decât într-o lume românească, adică se crede în ceva imuabil, față de care actualitatea nu are importanță. Dar sensibilitatea și viziunea oamenilor din orice epocă a trecutului cultural românesc, sunt net diferite de cele din prezent. Numai cu douăzeci - treizeci de ani dacă ne-am întoarce în timp, am constata acest fapt (dar chiar și cu opt ani ar fi de ajuns): alte evenimente, alte realități, altă psihologie a omului, deci alt univers mental — cu tot ce implică el. Cu toate acestea, mass-media e aproape permanent cu fața spre trecut. Oamenii care o slujesc suferă de o incapacitate ciudată de a participa la timpul cultural actual al lumii românești. Se află undeva, cu decenii în urmă, de parcă ar trebui să trăim viața unor contemporani ai lui Coșbuc, Goga sau Zaharia Stancu și nu propria noastră viață. Căci sufletul veșnic românesc, există doar în valorile consacrate, spun ei, nu și aici, acum, în sensibilitatea omului din zilele noastre. E ca și când ai afirma că un tărân ce traversează ulița în urmă cu un veac, simte la fel, gândește la fel și are o imagine asupra lumii la fel cu pietonul ce traversează o stradă plină de mașini, că există o identitate a lumilor spirituale la care participă aceștia. Nimic mai fals — și astfel, a ne cantona cultural în trecut, înseamnă a refuza prezentul. Aici e pericolul modului de a trăi anacronic din punct de vedere cultural. O poezie veche, chiar dacă e a lui Blaga sau Arghezi, este o poezie care se adresează numai unei părți a sensibilității noastre, cea educată. Recuperăm, prin studiu, ceva din sensibilitatea trecutului. Dar noi trăim în clipa prezentă și poezia, proza, eseistica actuale sunt cele importante pentru noi, deoarece ele ne definesc, prin faptul că palpează printr-un contact nemijlocit realitatea prezentului și ne-o înfățișează într-un mod sensibil, care vorbește direct despre noi însine, cei de astăzi. Ne propun o creație a spiritului născută în și în consonanță cu timpul pe care îl trăim, creație ce nu o poate înlocui literatura, arta sau ideile trecutului.

Dacă vorbesc despre mass-media aici, care e acea parte a presei ce se exprimă cotidian, este pentru că ea are impact la multimea oamenilor nelegati profesional de literatură. Aceștia nu se pot specializa pentru a citi reviste de cultură. Dar percepția lor se poate lărgi ascultând un poet care vorbește despre poezie, un dramaturg despre dramaturgie s.a.m.d., astfel încât să ajungă la o înțelegere a ceea ce înseamnă cultura, fenomenul cultural și să câștige capacitatea de a înțelege valorile culturale, încât să capete conștiința identității noastre culturale. De unde se vede că a vorbi aici despre mass-media, e mai mult un pretext, deoarece apanajul valorilor și conștiinței culturale

continuare în pag. 2

În acest număr:

• Acad. CONSTANTIN BĂLĂCEANU STOLNICI • Acad. VIRGIL CÂNDEA • DIMITRIE STELARU — inedit • GH. BUZATU • IOAN MIRCEA POPOVICI • DAN PERȘA • ALINA OLOGU • ANDREEA HAȚIEGANU • ION ROȘIORU • GRIGORE ȘOITU • CORINA APOSTOLEANU • IOAN NEȘU • ȘTEFAN CARAMAN • TUDOR CRISTIAN ROȘCA • STELIAN CARNICIU • ION CIORANU • GETA DELEANU • Arh. MIHAISACOV • VAL SGARCEA • C.D. MAZILU • ION TRUICĂ • LENA LAZĂR • ANDREI DUMITRU IACOBAS • TITUS RUSU • GABRIELA INEA • JEAN-MAX TIXIER • LUCILLE LEWIS

• Număr ilustrat de Loretta Băluță Lorintz • Relații (colografie)

Loretta și semnul gravurii

Încă de la finele veacului trecut, unii dintre marii pictori români au fost atrași de mestesugul gravurii. Este elocventă moștenirea lăsată de către pictorul Theodor Aman — un important număr de gravuri (aflate în toate muzeele de artă ale țării, ca și în Cabinetul de stampe al Academiei Române), dar și atelierul său de gravură, reală demonstrație a seriozității cu care artistul a abordat această tehnică, atelier inclus muzeului ce poartă numele acestui întemeietor și dascăl al primei școli superioare de artă din București, 1864. Un alt exemplu mai direct, poate mai viu și mai convingător, ar fi fost superbul atelier de epocă al lui Nicolae Vermont — pictor și gravor, ca și Aman, în care artistul a lucrat peste o jumătate de secol iar fiica sa, pictorița Zoe Vermont peste un sfert de veac. Spuneam „ar fi fost”, căci el ar fi putut să folosească încă și astăzi unor tineri gravori și pictori, dacă atelierul nu ar fi căzut sub bulldozerele care au ras, odată cu casa și sângele proaspăt al pictoriței Zoe Vermont, care și-a curmat viața, aruncându-se de la fereastra atelierului părintelui drag, preferând să dispară odată cu cele păstrate de ea cu sfîntenie: casa, atelierul, sevălele, picturile, presa de gravură, plăcile de cupru sau zinc, dăți, pensule etc.

Cam în același timp — sfîrșit și început de secol — Gabriel Popescu pune bazele catedrei de gravură a Școlii de artă din Cluj. Poate că aceste personalități, ca și altele, numeroase, care le-au înconjurat, fiindu-le elevi, apoi profesori ei înșiși ai altor generații, au descoperit, prin practică, frumusețea și mai ales diversitatea tehnicii; poate că și vechiul mestegus al gravurii pe lemn, folosit

FL. CRUCERU

continuare în pag. 11

Filosofia românească la judecata neototalitaristă (I)

Noua invazie. În cultura română din ultimii ani s-a înstăpânit, era să zic până la lăbărtare, o direcție, un curent, un val, o prăpastie, o furtună, o maree etc., în fine, pentru a nu folosi și alte cuvinte care exprimau, în fond, o aceeași realitate, o *maladie a spiritului, a voinței și a expresiei, manifestată prin pierderea lucidității rațiunii critice, a acțiunii constructive și a formulării drepte.*

Radiografiată în afara prejudecăților și pusă la încercare prin confruntarea cu fenomenele pe care le judecă, boala se vedește a fi, în primă instanță, dar și în esența ei, o *catafazie* satisfăcută de *propria-i* viață, mândră până peste poate că există și este ascultată cu sfîntenie de numeroși grăbiți în ale dorinței de afirmare în cultură, dar mai ales, jubilând de bucurie că *poruncile* ei sunt rapid transformate în *axiome* ale comportării unor instituții care, între altele, au și menirea dacă nu de a produce, cel puțin pe cea de a *transmite cultura*.

Vrem sau nu, catafaziile spirituale s-a înstăpânit la cârma culturii, își vântură peste tot sloganurile, este omniprezentă la televiziunea națională, dispune de edituri, reviste, ziare, de o armată de ucenici vrăjiți până la orbiere de fastul și puterea stăpânilor ei.

E o invazie aceasta, incomparabilă prin obiectivul atacului ei, ca și prin efectele pe termen lung pe care le are, cu oricare alta, de pildă cu una de tip strict militar, sau cu una a lăcustelor, sobolanilor ori a apelor care în furia lor distrug ziduri și case, prăpădesc ogoare, lăsând în suferință, măcar pentru un anotimp, pe bietii oameni care au trudit să-si asigure cât de cât agoniseala și viața.

Obiectivul ei îl reprezintă, prioritar, istoria poporului român, cu tot ceea ce îi este propriu, fapte economice, sociale, politice, temeiuri ale acestora, forte care le-au generat și exprimat etc. — și, firește, cultura aceluiași popor. Dar nu spre stabilirea adevărurilor (adevărului), ci, dimpotrivă, cu toate că se vorbește cu poftă înșetăturii de adevăr, se procedează la o imensă și penibilă denaturare a faptelor și evenimentelor reale, pentru a se ajunge la demonstrarea indemonstrabilului: poporul român a *zăcut în și nu a făcut istorie, a ratat mereu istoria, a stat toldeauna în orbita altora cerșindu-și existența.*

Ceea ce a fost doar un *aspect* al istoriei este transformat de noii mitomani care, altfel, pretind că se despart de „miturile istorice ale românilor”, într-un vast rechizitoriu al psihologiei și ființării românilor.

Maladia în cauză este, în același timp, omogenă și diferentiată. Ea are o structură bine determinată, o ierarhie, un grup în care se dialoghează despre tot ce poate fi istorie și cultură românească, purtători de cuvânt în diferite domenii ale istoriei și culturii, fani harnici, cuminti, devotați, care pun în lucru, fiecare în specialitatea lui, ce au observat că ar conveni *spiritului edificator* de care sunt legați și despărțiți asemenea formelor hegeliene ale conștiinței nefericite.

În contextul dat, istoria filosofiei românești nu poate fi, pentru noii-vechi direcționali, pentru *edificatorii* valului distructiv și huliitor decât zidăria care trebuie *distrusă* din temelii.

Să spun, totuși, că nu ei au prioritatea îndrăzelii distrugerii filosofiei românești. Înaintea lor, dar asemenea lor, au existat alții care au *simțit* că *filosofia românească trebuie supusă exercitiului sistematic al hăituirii și negării, tocmai pentru că nu este o întâmplare oarecare a culturii românilor, ci o formă care, în felul ei, a împlinit superior și dramatic, nevoi fundamentale ale spiritualității noastre.*

Prof. univ. dr. GH. AL. CAZAN

continuare în pag. 2

urmare din pag. 1

Pentru a înțelege ce se întâmplă azi cu și în acest curent demolator de filosofie românească, să-mi fie permis să *reamintesc* că au existat *cel puțin trei momente de mare cumpănă pentru filosofi și filosofia românească, tot atâtea, deci, când s-a purtat un atac denaturant și imoral în esență, la adresa filosofilor și filosofiei*.

Toamna lui 1940: o primă tragedie a filosofiei românești. Nu mă refer aici și la acele pozitii *critic-constructive* referitoare la filosofia românească. Subliniez că asemenea pozitii au fost și sunt absolut necesare filosofiei românești. Ele s-au exprimat în timp, de către, de pildă, T. Maiorescu, C. Rădulescu-Motru, Ion Petrovici, Lucian Blaga, Mircea Florian, Nicolae Bagdasar, Petre Botezatu, Dan Bădărău, Constantin Noica etc. Exprimarea lor se constituie într-o istorie constructivă și izvodală, chiar, de acte reconstructive de filosofie.

Mă voi referi, în schimb, la acele momente în care s-a manifestat, triumfător pentru anumite perioade și nefast cât nu se poate imagina de către un nestiutor sau neavizat, spiritul totalitarist ca spirit exclusivist, neautorizat, antidualogal, tortionar, în fondul și forma manifestărilor sale.

Un prim moment de acest gen s-a întâmplat în *toamna anului 1940* sub dictatura legionară. În septembrie 1940, de la Universitatea din București, pentru a lua un singur exemplu, au fost înlăturați, sub diferite pretexte, vârsta de pensionare în cazul unora, dar în esență pentru că nu împărtășeau ideologia și practicile celor care detineau puterea, gânditori cum au fost C. Rădulescu-Motru, P.P. Negulescu, Mihai Ralea etc.

Actul de atunci a fost o lovitură de trăznit pentru filosofia românească, un fapt tragic, o catastrofă spirituală care înțelesese că înseamnă politicile culturale bazate pe ideologie totalitară.

S-a lovit în gânditori de seamă din cultura noastră, creatori de concepții filosofice semnificative, tot de orientare rationalistă și democratică.

C. Rădulescu—Motru, de pildă, publicase începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea și până în toamna lui 1940, lucrări de căpătâi pentru filosofia românească, cum ar fi: *Puterea sufletescă (1906)*, *Elemente de metafizică pe bazele filosofiei kantiene* (1912), *Lecții de logică, metodologie și teoria cunoștinței* (1914), *Curs de psihologie* (1923), *Personalismul energetic* (1927), *Vocația, factor hotărâtor în cultura popoarelor* (1932), *Românismul, catehismul unei noi spiritualități* (1936), audus la sau au coincis cu elaborarea uneia dintre cele mai interesante forme ale personalismului secolului al XX-lea, *personalismul energetic*, o concepție filosofică *originală* temeinic și multiplu fundamentată, una care s-a vrut a fi radicală, cum zicea gânditorul însuși, și pe date esențiale ale *spiritualității românești*, cum a fost, de pildă, ideea comuniunii omului cu pământul, exprimată atât în cultura majoră (Eminescu), cât și în variate forme ale creației folclorice. Acelasi gânditor a înfiintat *Studii filosofice* (1897), *Noua Revistă Română* (1901), *Ideea europeană* (1919), *Revista de filosofie* (1923), iar între 1938-1940 a fost presedinte al Academiei Române. Să se adauge că elaborase și ideologia statului târânesc. Iată însă, că, în 1940, nu mai reprezenta, pentru putere, decât un biet bătrân care trebuia să părăsească, dezonorat, amfiteatrele Facultății de litere și filosofie, laboratorul de psihologie pe care îl înfiintase etc. adică lumea care coincidea, de fapt, cu viața esențială a gânditorului.

urmare din pag. 1

este al „inteligentiei” românești. Care ar trebui să releveze ceea ce reprezintă spiritul nostru astăzi, pentru că noi trăim astăzi: cu o anumită mentalitate, în anumite condiții economice, sociale și politice, cu o anumită cunoaștere pozitivistă — și toate acestea înseamnă un mod de a exista, un mod de a fi în lume. Scriitorii au harul de a transforma realul, cotidianul, într-o creație spirituală. Inteligenția are rolul de a metamorfoza creația spirituală în idei culturale. „Contactul epidermic” al scriitorului cu timpul său devine astfel un bun funcțional, un nucleu de coagulare socială. O cultură nu poate fi „majoră” fără inteligenție. La noi au existat doar puține perioade în care nu s-a imitat, nu s-a trăit în anacronism și rareori am avut o inteligenție veritabilă, care a prezentat valorile spirituale românești ce tocmai se nășteau. Actualitatea evenimentială, pragmatică, alcătuită din fapte anodine, pentru că sunt fără semnificație, oricât de prezentată în presă și de prezentă în mintea noastră, nu ne poate defini. Abia transfigurarea actualității pragmatice vorbește despre ceea ce se petrece înăuntrul omului. Dau un exemplu. În urmă cu ceva vreme, cosmosul era pentru oameni o creație spirituală ce le aparținea, și ei trăiau în acest cosmos care era creația lor. Ei văzuseră soarele, stelele, luna, cerul și le dăduseră

FILOSOFIA ROMÂNEASCĂ LA JUDECATA NEOTOTALITARISTĂ (I)

Cât despre P.P. Negulescu, croise, la rândul-i, un *realism evoluționist*. Scrisese *Filosofia Renasterii* (2 vol. 1910, 1914), *Geneza formelor culturii* (1934), *Destinul omenirii* (vol. I, 1932; vol. II, 1939, vol. III, f.a.; vol. IV, 1944; vol. V, 1972 — Negulescu murise în 1951), *Problema ontologică*, *Problema epistemologică*, *Problema cosmologică* (cursuri litografiate în deceniile trei și patru, publicate postum), lucrări de vastă informație și de construcție a unei filosofii care se întemeia pe cercetarea științelor contemporane și a evoluției istoriei gândirii filosofice universale.

P.P. Negulescu care, în 1938, cum zicea D. Gusti, era „singurul universitar român care mai urca cu demnitate scările universității, realizase în volumul întâi al *Destinului omenirii* — cea mai dreaptă și severă critică a *totalitarismului contemporan: fascismul italian, nazismul german, bolșevismul sovietic*. Critica de atunci a totalitarismului rămâne, și azi, valabilă; din păcate însă, ea este *necunoscută* chiar de către cei care ar fi datori să o știe.

Autorul *Destinului omenirii* era un *democrat*, un *rationalist*, un *umanist*. Or, acestea trebuiau să fie pedepsite de către totalitarism. Asa încât, cel care scrisese *Partidele politice* (1926) nu avea ce căuta într-un sistem care viza și realizase desființarea pluralismului politic.

Tot așa au stat lucrurile și în cazul lui Mihai Ralea, un democrat de stânga, critic al irationalismului și misticismului, autor al unor lucrări ca: *L'idée de révolution dans les doctrines socialistes. Étude sur l'évolution de la tactique révolutionnaire* (Paris, 1923), *Révolution et socialisme. Essai de Bibliographie* (Paris, 1923), *Introducere în sociologie* (1926), *Contribuții la știința societății* (1927), *Valori* (1935) etc. Ralea a fost la rândul-i un umanist și rationalist, care a pus, deseori, în adevărata lor înfățișare, sloganurile totalitariste. Deci, și el trebuia pedepsit în 1940, ceea ce s-a întâmplat; mai apoi, în 1942, avea să fie internat în lagărul de la Târgu-Jiu.

Să mă opresc aici cu exemple. Comentariile mi se par de prisos. As adăuga doar atât: cei trei săvârșiseră, după părerea asupritorilor lor, *delictul de opinie*. Cum gândeau altfel decât rectorul de atunci al Universității (care, altfel, era un istoric reabil), Senatul pus la dispoziția rectorului (vai, istoria!) i-a „sanctionat” cu expulzarea din instituția pe care o ilustraseră cu gândirea și știința lor, cu devotament și cu demnitate.

Fără ei filosofia și cultura românească sunt de neimaginat. De neimaginat?! Nu, pentru că în viziunea acelor care i-au expulzat din universitate, ei contribuiseră, chipurile, la „denaturarea” culturii, a „constiinței românești”, a nevoilor „arzătoare” ale „tinerimii studentesti”!

Al doilea moment al tragediei filosofiei românești. Acest al doilea moment are o istorie ceva mai îndelungată. *Inaugurarea* lui s-a petrecut la *24 august 1944*, în ziarul târânist *Dreptatea*, deci a doua zi după „eliberare”. Periodicul în cauză s-a grăbit să fie primul *organ de presă al unui partid*, care a lansat practica politistă în aplicarea ei la oamenii de cultură, inclusiv la filosofi. Este uluitor să constati că sământa aruncată de *Dreptatea* a rodit, mai repede decât s-ar fi putut aștepta cineva, tocmai *acolo* unde constiințele care nu au obișnuit analizei

relațiilor dintre fenomene opuse sau în aparență opuse, nu ar fi bănuir. Ei bine, în 1945 a apărut cartea lui Lucretiu Pătrășcanu, *Curenți și tendințe în filosofia românească*, înăuntrul căreia, pe baza amalgamării criteriilor politice și epistemologice au fost formulate judecăți de valoare profund gresite despre mai toți filosofil români contemporani.

Tabloul filosofiei românești din primajumătate a secolului al XX-lea a fost pictat de Lucretiu Pătrășcanu în culori sumbre; ba, la rigoare, într-o singură culoare — negrul. Erau puși sub pălăria, pe atunci încăpătoare, dar cui îi era asezată pe cap era sigur „desfiintat”, deci erau puși sub pălăria misticismului și *agnosticismului*, ba chiar a *irationalismului*, C. Rădulescu-Motru, Lucian Blaga, I.D. Gherea, „trăiristii” Nae Ionescu, Emil Cioran etc. Aproape toți erau considerați ca *reprezentanți ai intereselor burghezo-mosieresti*, ceea ce constituia, firește, o vină de nedepășit care, de aceea, mai încolo, avea să fie pedepsită.

Lucretiu Pătrășcanu nu a cerut „moartea vinovatului”, dar, în urma cărții lui, s-au trezit la viață filosofică „ciracii”, cei care ori stătuseră până atunci în banca lor, ori cochetaseră cu forțe politice mai de dreapta, ori avuseseră felurite avantaje în regimul dinainte. Or, toate acestea trebuiau, după caz, justificate, plătite, „depășite”. Asa se face (iarăși, vai!, ce asemănări între istorii) că tocmai acestia au devenit câinii de vânătoare și de pază ai „noi” puteri. S-a trecut, după apariția cărții lui Lucretiu Pătrășcanu, la „critica filosofiei burghezo-mosieresti”, iar critica a avut una din culminatiile sale în 1948, cu reforma învățământului, una cu efecte bune în planul deschiderii școlii pentru toți, dar cu efecte indiscutabil nefaste mai ales în privința învățământului superior umanist.

Imediat după proclamarea legii învățământului din 1948, prigoana începută în 24 august 1944 împotriva cărturarilor, inclusiv a filosofilor, s-a soldat cu barbaria eliminării din învățământul filosofic a tot ce reprezenta *valoare autentică*, Mircea Florian, Lucian Blaga, D.D. Rosca, Nicolae Bagdasar etc. fiind nevoiți să părăsească universitatea. Locul lor a fost ocupat, în bună parte, de semianalfabeti ori chiar de analfabeti în filosofie. Golul lăsat prin alungarea lor a fost imens. Totalitarismul lovea năprasnic, pentru a doua oară, în ceea ce reprezintă *conștiința de sine a poporului român*.

Se petrecea atunci, unul dintre cele mai oribile procese ale istoriei și culturii naționale. Comanda se executa fără crâcnire, ba chiar cu satisfacție, de către călăi de toate culorile și etniile.

Pentru ca acest proces să nu rămână doar la forma *excluderii din învățământul superior* a marilor gânditori, cum au fost cei mai sus menționați, noile cârdsii teoretico-ideologice consfintite de oportunistii nenorociți ai ultimelor zile, și-au continuat atacul asupra filosofiei românești prin „critici” fulminante, care se vroiau într-atât *demascatoare*, încât pe unii dintre filosofi îi puneau nu numai la pământ, ci și în puscării.

Proaspetii *reprezentanți ai stalinismului cultural* au declansat de pildă misticism, reluând conceptele de *misticism, irationalism, slujbă ai intereselor retrograde* etc., socotite acuzații grave pentru cei cărora li se aplicau, un atac încă mai

înăit decât cel care i-a premers, împotriva lui Titu Maiorescu, C. Rădulescu-Motru. P.P. Negulescu, Ion Petrovici, Lucian Blaga etc. Zic mai *înăit* pentru că, de acum, se formase o oarecare îndemănare a unora în folosirea limbajului filosofic. Rămâne de neuitat, între altele datorită agresivității caracteristice, studiul din *Revista de filosofie* (1958) scris contra lui Lucian Blaga, de către Pavel Apostol. Fostul asistent al lui Blaga la Universitatea din Cluj, vorbea, în pofida spiritului și *literiei* filosofiei lui Blaga, despre *misticismul* (!!) și *irationalismul* (!!!) gânditorului.

Nu fac acum sociologia acestei spete a totalitarismului cultural și nici psihologia lui. Dar, pe de altă parte, nu se poate trece peste constatarea că numeroși dintre *neofiti* erau detracați, ranchiunieri, iar unii dintre ei au fost de o ignominie căreia li se poate găsi termen de comparație doar în personalitatea acelor care au declarat că s-au iluminat, așa peste noapte, în cârd, după ce decenii întregi au fost la împărțitul pradei alături de stăpânii cărora nu încetau să le ridice osanale.

Totalitarismul din 1948 s-a prelungit și în alte forme decât cea pe care am descris-o mai sus. Asa, de exemplu, dacă vechii totalitaristi îi fierbeau în aceeași oală pe toți filosofil nostri, așa încât nu mai rămâneau din ei decât misticismul, irationalismul etc., cei *noi* erau, în majoritatea lor, cei *vechi*, la care s-au mai adăugat câțiva, decisi să reia, astfel, procesul denaturării istoriei filosofiei românești. Cei noi, fiind cei vechi, au procedat cum știau. Dacă între 1944 și 1960 aproape toată filosofia românească de la Maiorescu încoace (cu mici excepții: V. Conta, Gherea, într-un fel etc.), era declarată reacționară, antimaterialistă etc., mai încoace s-a săvârșit o minune, de către relativ aceiași exegeți cu aceeași ignorare a textelor filosofilor. I-au transformat anume, pe gânditori, în mai „apropiați de materialism”, în reprezentanți ai materialismului larvar, „materialisti inconsecvenți”, iar pe alții chiar în „reprezentanți ai materialismului dialectic și istoric” (sic!).

Se vede treaba că totalitaristii au un singur criteriu în aprecierea filosofilor: să fie pe placul puterii. Se mai vede, însă, și altceva sau, dacă nu, ar trebui să se vadă limpede că *totalitaristul nu-și pierde niciodată sământa cea dintâi*. El rămâne adică, egal cu el însuși, schimbarea petrecându-se doar la nivelul subiectului propoziției. Ceea ce se consideră că era rău ieri, azi se consideră că este bine: ce era ieri valoare, azi e non valoare, și invers.

Indiferent care ar fi totalitarismele, ele desfiintează tot ce ating sau transformă în cenușă tot ce este valoare românească, pentru că, în afara motivelor pe care le-am menționat, scopul lor este să creeze un teritoriu gol, vid de valori și de idealuri, pe care, apoi, să-și altoiască, nestânjenite, culorile și idealurile lor. Totalitarismele au intuit exact și corect, din punctul lor de vedere, că numai desființând „sufletul” unei culturi și câmpurile ei de forță se poate dezvolta ceea ce convine proiectului socio-politic și spiritual al cărui purtător s-au vrut. Între scopul și mijloacele pe care le-au folosit, identitatea este perfectă. Cu toate acestea, cum vom vedea, ele ignoră ceea ce este esențial în istorie: *viclenia ei, forțele vii care, mai devreme sau mai târziu, lăsesc din adâncuri pentru a readuce și repune în locul lor, reconstruindu-le cu măsura timpului, valorile disprețuite și considerate moarte de către totalitarism*.

și cea spectaculară. Mass-media devine astfel un canal gol de emisie către public, pentru că nu există oameni care să umple acest canal cu un continut. Actualitatea, în adevăratul sens al cuvântului, ni se refuză relevării.

Există o soluție a acestei probleme? Doar intelectualii o pot face, în caz că se hotărăsc să schimbe accentul gresit pus, impunând ei în mass-media o altă viziune și atitudine, nu lăsându-se modelați de aceasta. Și, desigur, pentru un timp mai îndepărtat, soluția e școală, o școală orientată către specializarea absolvenților: de aici se naste inteligenția. Căci dacă la demersul sintetic-sensibil al scriitorilor, dintre care unii sunt, accidental și intelectuali (Marquez spune clar că scriitorul nu e musai un intelectual, dar la noi sunt considerați de-a valma intelectuali și scriitorii și inginerii și economiștii -- și tot absolutvenții unei forme de învățământ superior — pentru că lipsește o definire a domeniului intelectualității), nu se adaugă și demersul privind continutul de realitate al sintezei, adică evidențierea și analiza în avalansă a ideilor, lumea românească poate să rămână încă mult și bine în anacronism, față de restul lumii. Am trăi într-o țară plăcută, dar fără forță, într-o țară bogată în potențialități economice, dar cu oameni săraci, într-o țară care își poate aroga originalitatea, dar care ar rămâne într-o vesnică virtualitate.

DAN PERSA

mass media și spiritualitatea

o semnificație. Apoi, prin cunoaștere pragmatică, aceste semnificații au dispărut, cosmosul a fost „desemnificat” și avem acum în minte cosmosul cosmologiei științifice: atâta morman de materie, energie, fenomene fizico-chimice — adică avem o cunoaștere despre *nimic*. Cosmosul pragmatic, care este *nimic*, a înlocuit în mintea noastră *viziunea* asupra cosmosului, o viziune care ne definea ca oameni. Acelasi lucru se întâmplă și în urma refuzului sau incapacității de a prezenta realul actual spiritualizat (care există în opera scriitorilor contemporani), fapt care cred că duce către eșecul tuturor întreprinderilor noastre cotidiene și a viitorului deci. Pentru că așa, de fapt nu ne mai exprimăm pe noi însine. Valorile tradiționale sunt valori moarte atâta vreme cât nu sunt revalorificate în actualitate, câtă vreme nu sunt „desfigurate” de sensibilitatea noastră din prezent, pentru a ne defini acum și aici. Doar prezentul poate redimensiona spiritualul trecutului, integrându-l sensibilității, idealurilor și viziunii sale. A lăsa trecutul să redimensioneze prezentul, să ne creeze sensibilitatea și viziunea, e doar urmarea unei letargii.

Ideile culturale sunt ideile în jurul cărora o societate se organizează corect, conform nevoilor ei interioare, pentru că ideile culturale (care contin

problematica socială, politică și culturală) sunt relevări ale structurilor de profunzime ale realității concrete ale unui anumit timp. Lipsa ideilor culturale se face simțită astăzi în starea jalnică a existenței cotidiene. Că ele nu există la noi, o atestă și faptul că după '89 îmbogățirea fondului lexical al limbii române vine cu precădere din afară, prin neologisme și nu din creația produsă aici, pentru că ea nu este promovată și nu este pusă în valoare de o inteligenție. Acest fond lexical nou, demonstrează tocmai lipsa ideilor, ceea ce face necesar împrumutul lor din locurile în care s-au născut în alte condiții reale și răspund altor nevoi de structurare socială decât cele de la noi. Sunt, pentru noi, false idei, chiar dacă au fost valabile (și validate) acolo unde s-au născut. Post-comunismul e o altă lume, cu alte cerințe, față de Occident. Încât se pare că la noi criza nu e generată cu precădere de clasa politică românească, spre care se îndreaptă toate injuriile, ci de lipsa unei veritabile inteligenții. Există intelectuali ici-colo, dar din ei nu se alcătuiește acel corp care să emită și să susțină idei culturale, ceea ce are drept urmare un continuu eșec. Simptomatic e faptul că toți intelectualii dotați, sunt ceruți de mass-media ca (și transformați în) analiști politici. Se dezvoltă, deci, doar sfera analizei evenimentiale

Acad. VIRGIL CÂNDEA:

„Superioritatea unui popor este de ordin moral”

• Domnule academician Virgil Căndea, sunteți prea cunoscut în țară, dar și în străinătate, ca istoric — în primul rând — ca să mai fie nevoie de vreo introducere la discuția noastră sau de un curriculum vitae. Asa că vă propunem să intrăm direct în subiect: stim că lucrați, de câțiva ani, la un amplu studiu privind cultura și civilizația românească în viziunea aceluia care a fost marele cărturar român, Nicolae Iorga. Am mai discutat pe această temă deseori (chiar și într-un interviu publicat în revista „Tomis”), dar am dori să revenim acum asupra unora dintre ideile deosebite de valoroase, ale savantului-unic în istoria noastră, Nicolae Iorga, întrucât acestea au corespondență uluitoare cu realitatea noastră de azi (Iorga a fost și un mare om politic, adulat dar și contestat, în trecut și acum). Dar previziunile lui, ideile lui ne urmăresc...

• As dori să spun de la început ceea ce am susținut (și argumentat) mereu. Nicolae Iorga a fost dintre acei mari intelectuali ai României care și-a iubit țara cu pasiune. Înțelegându-l gresit, unii autori străini l-au caracterizat drept nationalist. Nicolae Iorga a fost un mare apărător al drepturilor neamului său și al adevărului istoric, a adus în fața lumii cultura și civilizația românilor, dar nu a fost nationalist.

La vremea respectivă, marile cunoscători ai poporului român și-a afirmat convingerea că popoarele au identitate lor, cu calități și defecte, umbre și lumini, dar care nu le permit să se prezinte superioare altora. „Fiecare e (din punct de vedere național) — spunea el — superior într-un domeniu, inferior în altul față de alte națiuni, care nu sunt (însă) în absolut superioare sau inferioare. Dar a decreta aceste grade este o greșală de teorie, a le preface în realități politice ar fi o insolentă”. Mai departe, Iorga face o analiză a cărei corespondență în viața de azi are caracter de previziune: „Ideea națională este unul din marile crezuri ale lumii, dar a fost coruptă în secolul nostru de impetușul progres material al câtorva națiuni care au urmărit (și urmăresc n.n.) în chip precumpanitor, această formă de progres”. Iorga a denumit epoca aceasta „bună vreme a celor mai înalte civilizații”. Am putea noi să-i spunem altfel?

• Cunoșcând aprecierile făcute asupra lui ca savant și om politic patriot, Nicolae Iorga a denunțat, în ultima parte a vieții lui, învinuirile care i se aduceau...

• După Nicolae Iorga, superioritatea unui popor nu este de ordin tehnic sau economic, ci de ordin moral. „Marea superioritate — susținea el — este morala care se împacă și cu sărăcia momentană și cu zăbava organizării economice, iar inferioritatea cea mai crasă e să întrebuințezi pentru subjugare norocul trecător al unei superiorități economice momentane”.

Primă fără rezerve (și azi) profesiunile de credință, judecățile lui Iorga despre cultura și civilizația românească; ea a avut excepționala capacitate de a reconstitui fenomenele românești în cadrul lor regional și european, impunând cultura și civilizația românească. El a reușit să releve (cu argumente inbatabile) trăsăturile pozitive în constituție, realizările și dănuirea românilor. De aici decurg drepturile poporului român. Dar adaugă Iorga: „Popoarele mostenesc și ele drepturi și pot fi vrednice de aceste drepturi, mai ales când dovedesc că sunt în stare să poarte povara datorilor ce decurg din ele. Și de la drepturile strămoșilor noștri (...) putem pleca pentru a recunoaște legăturile noastre cu mediul înconjurător. În sânul căruia am trăit, și cu dezvoltarea omenirii în general”.

Nu putem afirma că nu găsim realitatea zilelor de azi în toate aceste idei ale savantului român!

• Ar fi cu neputință să recapitulăm aici (în fond doar un interviu pentru o revistă de cultură) toate treptele civilizației și culturii românești identificate de Nicolae Iorga; dar, poate, ar fi bine să ne oprim asupra câtorva trăsături?

• Nicolae Iorga constată că de-a lungul multor secole românii au dovedit că și pot îndeplini datorile asumate de înaintașii lor. „Am asigurat prin cultură — spune Iorga — patronajul întregului Orient (creștin) fără a-i jefui însă nimic din individualitatea națională. Ne-am păstrat rostul în viața lumii, fără a-i jefui propria noastră ființă”. Profundă gândire și cât de plină de învățăminte pentru noi, cei trăitori în vremurile actuale!

Parcursând treptele de civilizație și de cultură ale poporului român, Nicolae Iorga include într-o uriasă frescă fenomenele modernizării pe planul educației, științelor, artelor, literelor, ale vieții politico, al împlinirii idealurilor naționale de unitate și independentă, ansamblul a ceea ce numea

„regenerarea prin propriile noastre forte”. Pornea de la ideea că fiecare națiune este energie, avându-și izvoare și circumstanțe particulare, caracterul și misiunea sa specială. El a fixat reperele principale ale operei poporului român, integrată prin civilizație, cultură și acțiune politică în întregii istorii europene și a lumii. Cene rămâne nouă, celor de azi? Să amplificăm aceste repere, să le clarificăm și să le nuanțăm în lumina unor noi izvoare și interpretări, în tabloul global al civilizației românești și mondiale. Deducem de aici învățăminte pentru cursul viitor al operei de civilizație și cultură a poporului român. Astăzi ca și ieri, nu poate fi valabil — cum spunea marele savant — „decât ceea ce iese din ființa noastră și din trecutul nostru”. Adică, să urmărim tradițiile noastre cele mai nobile, desi, cum spunea el, „noi suntem cetățeni ai lumii într-o epocă absurdă”.

• La peste o jumătate de secol, scrierile lui Nicolae Iorga își păstrează actualitatea și datorită caracterului lor testamentar, previziunilor lui; așa este?

• Da, așa este. Ideile și cuvintele marelui apostol al neamului românesc se potrivesc de parcă ar fi rostite azi. Într-un articol profetic el a scris că va veni un timp al dezgustului de muncă. (Era în 1940). Și a venit. Iorga spune și de ce: atunci când omul nu va mai fi sigur de rezultatul eforturilor sale. Asta înseamnă că va fi ucisă în suflute „bucuria de a înfăptui”. Acest dezgust determină refugiu în ora în „plăceri care sunt cu atât mai aprinse, cu cât viitorul e mai puțin sigur”. Nu scapă de această ispită decât „marile suflute creatoare, pe care nu le poate opri nimeni în nobila lor pasiune de activitate creatoare”.

Si mai puternic ne impresionează azi ceea ce ne cerea Iorga: să facem distincție între țara gazetelor și țara adevărată. Țara adevărată este cea a oamenilor muncitori și modeste, a celor de aleasă bună cuviință, de inteligentă și de simț pentru frumusețe. Țara gazetelor este una azi și alta mâine. Mai e oare nevoie de adăugat ceva?

Nicolae Iorga constată că suntem cel mai răbdător popor din lume. Dar totel observă că această însușire este „o infirmitate, una periculoasă pe care n-o putem lecu”. Cu trei luni înainte de a muri, Iorga ne-a avertizat: „Dezbinarea noastră e cel mai sigur ajutor al străinului”. Dar oamenii politici nu tin seama de aceasta întrucât ei sunt doritori să se înalte (pe ei) cât mai repede.

• Domnule academician Căndea, ca specialist român în studii sud-est europene și orientale, ati desfășurat activități de cercetare istorică și în afara României, îndeosebi în țări din Orient. La vremea respectivă s-a scris și s-a vorbit mult despre o serie de descoperiri făcute în Liban (documente, înscrisuri). După cum am aflat, acum intenționați să vă extindeți cercetările în Israel.

• Am fost de două ori în Israel în vizite de documentare pentru a-mi stabili unele puncte de reper asupra a ceea ce vreau să fac. În acest an voi merge din nou pentru un timp mai îndelungat.

• V-a stimulat pentru această vizită și faptul că ati primit recent un important premiu din partea Asociației culturale mondiale a evreilor originari din România?

• M-am bucurat foarte mult pentru această distincție pentru că, dincolo de partea morală, se înțelege o serie de posibilități pentru a vizita Israelul și a-mi aprofunda cercetările. Fiind preocupat de spiritualitatea orientală — cu implicațiile acesteia asupra celei românești — am fost atras de cultura și spiritualitatea ebraică. Mai de fundamentele ale culturilor noastre (română și ebraică) sunt aceleași: BIBLIA. Creștinismul nu poate fi bine cunoscut fără să cunoști spiritualitatea Vechiului Testament. Socot că a venit timpul să purcedem la o studiere și cunoaștere corectă a realității. De aceea voi începe o serie de studii în Israel, prin biblioteci, muzee, institutii de cultură. Mă interesează să știu care sunt direcțiile în care s-au păstrat contactele între cultura română și cea ebraică din vechime până în prezent; multe s-au multiplicat pe parcursul secolelor și deceniilor, dar nu se cunosc evoluțiile.

• Domnule academician Virgil Căndea, vă multumim pentru informațiile și ideile pe care ni le-ați oferit cu prilejul acestei discuții. Am mai încerca o ultimă întrebare, mai... personală: vă preocupă mai mult istoria decât prezentul?

• Firesc; sunt istoric. Când vine vorba de prezent, știți ce fac? Mă retrag în istorie!

STAN VLAD

MOMENT ANIVERSAR — 75

CONSTANTIN BĂLĂCEANU STOLNICI

ÎNTRE

CUNOAȘTERE ȘI ȘTIINȚĂ

Constantin Bălăceanu Stolnici s-a născut în București, la 7 iulie 1923. Doctor în medicină și chirurgie al Facultății de medicină din București (1948). Profesor și prorector al Universității Ecologice din 1993. Membru al Academiei Române. Veritabil enciclopedist, autor a peste 15 volume și a sute de lucrări științifice, abordând domenii dintre cele mai diverse: anatomia și fiziologia sistemului nervos, patologia neurologică și psihiatrică, neurooftalmologie și neuroontologie, cibernetică, psihologie, istorie națională și universală, genealogie și heraldică, religie și spiritualitate etc.etc.

• Domnule academician Stolnici, ati lansat aici la Constanta un volum impresionant, publicat de Editura Andrei Saguna. El se cheamă „Cunoaștere și știință”. Din capul locului este clar că între cele două domenii stabilite anumite deosebirii.

• Volumul pe care l-am publicat este rezultatul acumulării unor serii întregi de date în decursul existenței mele de peste sapte decenii, al reflecțiilor asupra acestor date, a experiențelor de viață, dar reprezintă și dorința mea de a oferi, mai ales generațiilor tinere, un sistem de referință spirituală și culturală, în aceste momente în care se restructurează — sau cel puțin așa sper — mentalitatea poporului nostru, după cincizeci de ani de dictatură atee. Cartea se intitulează **Cunoaștere și știință** — pare pe undeva redundant acest titlu, dar, așa cum încă din prefață am subliniat, termenul de știință se referă la procesele de cunoaștere legate de lumea materială, de cosmos, unde poți să recepționezi date experimentale, observatii, să stabilești anumite legi, samd. Această știință însă, care constituie una din gloriile speciei noastre, se folosește de un model reductionist. Adică, așa cum îi spunea Laplace lui Napoleon, ar trebui să-l elimini pe Dumnezeu, deci spiritualitatea, din toate consideratiile, pentru că n-ai nevoie de această ipoteză ca să explici coerent legile universului. Prin însuși faptul că e un model reductionist, aceasta presupune că mai există ceva dincolo. Acest „ceva” (greu de definit, fiindcă limbajul uman nu pare făcut pentru acest „dincolo de știință”), a trezit curiozitatea omului din toate timpurile și din toate locurile, care a vrut să afle ce-i cu el, care îi este structura, dinamica, rostul. Și acest domeniu — investigarea, încercarea de a-i pătrunde sensurile — l-am intitulat „cunoaștere”. Deci între cunoaștere și știință există o diferență de nivel ontologic; știința se referă la lumea materială, în vreme ce cunoașterea înglobează lumea materială ca un element anex la lumea spirituală. Între ele nu există nici paralelisme, nici antagonisme, ci complementaritate.

• Astfel sunt și expuse în acest volum. Ele sunt alăturate, o vecinătate care oferă o anume senzație de ameteală celui care citește sumarul cărții: „Materie și lumea spirituală”, „Univers și om”, „Despre magie”, „Despre Dumnezeu”, „Spatialitate și temporalitate”... E o construcție care pare nu doar teoretică, ci sugerează ceva extraordinar: a gândi ceea ce nu poate fi gândit, a cunoaște ceea ce pare să fie dincolo de puterea de a măsura cu aparatele științifice și cu rațiunea noastră...

• Asa este, dar vedeți, această carte trebuia să împrumute totuși un limbaj inteligibil. Iar una din condițiile inteligibilității este de a încadra totuși datele respective în unele din clasificările cunoscute, în repere culturale și științifice pre-existente. De aceea, referințele sunt acelea pe care le găsim peste tot: spațiul, timpul, cosmologia sacră, cosmologia profană, cosmogonia, antropologia...

• Să înțelegem că știința este în continuare triumfătoare, că aceste „carcase” ale științei sunt în continuare pline și utile?

• Știința se dovedește triumfătoare, măcar prin două aspecte fundamentale ale ei: ne dezvăluie din ce în ce mai multe structuri, funcții, comportamente ale materiei, la toate nivelele de existență, de la particulele subatomice și până la metagalaxii; iar în al doilea rând, are ca efect practic progresul tehnico-științific, cu tot ceea ce antrenează el vizavi de ameliorarea calității vieții. De aceea știința este elementul de pornire al concepției progresiste, al acestei idei de progres. E motivul pentru care a fost încurajat scientismul, din secolul 18 încoace, pentru că fiecare generație, fiecare deceniu aduce ceva nou, care ne explică încă puțin din structura lumii. De aici mitul progresului continuu. Cunoașterea, în schimb, spiritualul, se referă la un domeniu în care nu poate exista progres, pentru că e vorba întâi de Divinitate, care nu există în timp, deci nu se poate perfecționa, cunoscând de la bun început maximum de perfecțiune. Pătrunderea acestei lumi ne este

dată prin revelație, ori revelația nu se continuă, n-ai decât să reflectezi asupra ei, s-o interpretezi, s-o pui în acord cu datele pe care ti le oferă observația și gândirea. Pare, prin urmare, un domeniu mai static, singular lui dinamică fiind legătura cu lumea materială. Ori lipsa aceasta de dezvoltare a fost criticată de către unii, s-a spus că-i un sistem sclerosat, anchilozat, dogmatic, conservator. În realitate, progresul nu se referă la evoluția domeniului respectiv, ci la modul în care acest domeniu se reflectă în conștiința fiecărui individ în parte; individul e cel care evoluează pe calea cunoașterii spirituale, domeniul spiritual rămânând imuabil. Și acest lucru e esențial, pentru că unii oameni reușesc singuri, noajutați de nimeni, prin lectură, observația spectacolului lumii, reflecție s.a.m.d.; alții se lasă călăuziți, fie în contextul unui proces educativ oarecare, fie în acele complicate procese de formare, care au purtat numele de inițiere.

• Ati evocat aceste procese laborioase — din câte am auzit, unii dintre „profesorii” hinduși, dacă nu-si găseau discipolul perfect, aruncau volumul în Gange. În sens metaforic, probabil că și cunoașterea trebuie transmisă cuiva care e demn de ea. Acest tip de cunoaștere care impresionează ca edificiu, ca model global al umanului într-o relație cu cosmosul și cu spiritul, oare nu comportă anumite riscuri?

• Riscul principal e să înțelegi pe dos realitățile respective și-n felul acesta să derapezi spre anumite aspecte pseudo-științifice, de falsă cunoaștere și, printre acestea, am dat ca exemple de modele riscante magia, vrăjitoria, alchimia. Ele sunt citate în această carte pentru că sunt, într-un fel, modele de cunoaștere si fac apel la o cosmologie, o antropologie, chiar la o anumită teologie, la demonologie, toate destul de coerente, dar foarte îndepărtate de cele pe care ni le dau revelațiile canonice. Aceste modele sunt periculoase pentru că antrenează spiritualitatea umană pe niste pante care duc, în loc de evoluție, iluminare, spre întunecare.

• Ati acceptat cu ani în urmă să fii mentorul unei universități particulare, în momentul când ideea de învățământ particular nu numai că nu era încurajată, ci era chiar discreditată. Cum vedeți lucrurile astăzi?

• Aici intervine și formația mea mai liberală, pentru că, într-o viziune liberală, primul lucru la care trebuie să te gândești, e să elimini monopolul de stat în multe domenii. La noi a existat monopolul de stat asupra învățământului superior. Și nu numai la noi, ci în multe state europene, spre deosebire de America, unde învățământul de stat e cel mai sărac. Ca liberal din convingere, am susținut de la început învățământul privat, considerându-l ca o alternativă posibilă într-o economie de piață concurențială. Deci universitățile de stat n-au motive să se supere că fiintează universități particulare, care le-ar putea fura studenții. Ele n-au decât să facă eforturi pentru a deveni competitive și a-si câștiga prestigiu și faimă. Deci problema apariției învățământului privat nu face, după părerea mea, decât să perfecționeze învățământul în ansamblul lui, prin mecanismul concurenței.

• În finalul acestui dialog, as vrea să vă referiti la faptul că ati acceptat această provocare a politicului, în ciuda preocupărilor dvs., care presupun o anumită detasare de „lumea dezlăntuită”. Cum ati reușit să conciliați această intrare în arenă cu atmosfera bibliotecii?

• Noi, bănătenii, de sapte sute de ani am participat la viața politică a acestei țări. Câteodată pe posturi mai mari, câteodată pe posturi mai mici, uneori decapitati, alteori azvârliți în închisori samd. Părerea mea este că elitele unei țări, fie elitele de sânge aristocratic, fie, mult mai importante, elitele intelectuale, trebuie să se implice în politic. Căci altfel rămâne un gol pe care îl ocupă cei care nu au nici capacitatea profesională, nici structura morală să o facă. Intelectualul trebuie să se implice, într-o formă oarecare, chiar atunci când este foarte ocupat. Și să-si ia răspunderea de a face parte din elită, adică de a fi unul din cei care conduc sau influențează destinele unei țări.

ANA MARIA MUNTEANU

Teatru si mitologie în trei... raiuri moarte" am numit sintagma sub care am reunit trei scurte episoade dramatice, purtând aproximativ același titlu. Toate se circumscriu formulei compoziționale a „teatrului în teatru”, dar prin continut, se apropie de *Măgărusul albastru*, bruion publicat anterior și considerat drept „teatru simultan sau alternant”.

Din necesități exegetice am adăugat distinctivile I și II celor două *raiuri moarte*, în vreme ce *Un rai mort* a apărut în *Biblion*, nr. 2/ 1994.

Raiul mort este un simplu proiect, lacunar ca atâtea proiecte stelariene, notat cu creionul pe o jumătate de pagină, în care aflăm sumare indicații de regie, fizionomia decorului, numele câtorva personaje. Acțiunea posibilă? Un *El* călătorește cu un tren și monologhează de unul singur, pe aceeași filă s-a rătăcit și o strofă în vers liber, publicată între timp și intitulată *Coloană lăună*.

Raiul mort II se întinde pe două pagini, înnegrite tot cu creionul, dar scrise coerent. Parcurgem aceeași descriere a decorului-specific teatrului expresionist, de această dată — obișnuitele indicații de regie precum și un dialog susținut de două personaje: unul din piesa care se joacă — măgărusul Mua — celălalt, din „realitate” — băiatul Alnostru. Conținutul discuției este apropiat de acela din *Măgărusul albastru*. Să fie vorba despre două variante ale aceluiași proiect? Posibil, dacă luăm în calcul și următoarele note comune: sugestia teatrului în teatru, personaje aproape identice, situațiile comice realiste și fantastice, trimiterea la mitul biblic.

Care este, însă, relația intimă dintre cele trei „raiuri”? Remitizează sau demitizează dramaturgul? Din fragmentele existente se poate deduce viziunea ironic-demitizatoare a autorului, fiindcă raiul a murit, ori a devenit teritoriu locuit de pamănteni răi, slujitori zeloși ai zeului Marte!

VICTOR CORCHES

RAIUL MORT (I)

Vine trenul dintr-o țară, un loc îndepărtat, trece prin multe orase, prin gări (trenul merge, fără roți, pe niste bile mari care sunt sub vagoane, în mijlocul sinelor).

Acolo dă de un oras-război, totul cenusiu, roboți războinici, mecanizați.

(În vagon. Trenul zboară. peisaj de primăvară, El vorbește singur, fiindcă nici un alt călător nu i-a răspuns până acum — ba, parcă, îl privește, curioasă. o fata).

DIODON — un soi de peste-țipar, cu falci puternice, care se poate umfla ca o minge, patrulează în pestii mari, le sugerează sângele și-i găurește pe coastele Americii (războiul). Oameni placizi.

— S-a făcut ziua, aprindeți lumânările! (Stă cu un prieten în orasul X.)

ALUSTRU: Am urcat până aici, dar eu stau în vale, colo sub ceată.

Coloană tânără, fost suflet de plumb, În rădăcinile-nverzite la ierburi, din rădăcini, ca serpii — adâncuri ți-am dat lumină.

RAIUL MORT (II)

Pentru Mua e ora sase dimineată.

(Acțiunea se petrece sub cer, aici, oriunde. Si nu suntem în secolele viitoare. E spre ziua; în stânga scenei — un arbore înalt; dinspre dreapta, coltul fondului, un soare urias, aprins, aruncă aur rosu peste arbore și munții din zare. Sub arbore, doarme frământat Mua, un măgărus violet. Se vede coborând, dintr-un pisc, un copil. Bate puternic vântul.

STELARIANA

Pare un pustiu cosmic: sigur, liniile munților, pacea vântoasă și soarele, mai ales. Copilul ajunge în dreptul măgărusului, stă și râde, apoi, grav, privește soarele. Copilul e, cu numele, Alnostru).

ALNOSTRU: Râd eu, dar o să gust papară de la tata. (*Măgărusul se miră*). Dacă l-as duce acasă?! Măgărus ca ăsta n-a văzut neam de neamul nostru si-ar dormi cu mine. (*Se apropie de capul măgărusului și-l mângâie*). O să doarmă cu mine. (*Miră*). Dacă îl duc jos, o să fiu fericit. (*Vântul îi fură pălăria*). Ce frumos măgărus, mamă-mamă! Cum să-l iau? (*Se dezleagă de bete — o legătură colorată, tesută de casă, ca o curelă lungă — și leagă ușor măgarul pe după gât*). Vine el că avem oite. (*Privește soarele*). Se lasă noaptea, acuz, ce mă fac? (*Îl trage*). Haide, măgărusule, la noi, că aici te mănâncă bau-bau. (*Trage cât poate*).

(*Măgărusul se trezește, stă culcat, totuși, numai capul îl mișcă. Măgărusul se numeste Mua*).

MUA: S-ar cuveni, băietele, să mă lasi

în pace! Mi-e somn!

(*Alnostru lasă legătura din mână, prea uimit*). Si ce-ai rămas ca o piatră rânjită de cine stie ce sculptor prost? Ai cui esti?

ALNOSTRU (*Bălbâit*): Vorbesti... ca... om...

MUA: Cum te cheamă?

ALNOSTRU: Alnostru.

MUA (*se ridică în două labe, ca un câine*). Alnostru? (*Răde omeneste*). Alnostru, adică?!

ALNOSTRU: Păi, așa mă cheamă.

MUA: Ar trebui să spui: ai noștri... Si unde stai?

ALNOSTRU: Păi, eu nu stau.

MUA: De ce nu stai? Uite, eu stau!

ALNOSTRU: Eu, când o să ajung mare...

MUA: Cum? Măgar mare ca mine? (*Răde*)

ALNOSTRU: Nu, așa canenea... Umblu eu prin buzunarele lui, da' el e mare de tot... Cât vârful muntelui... Cât un măgar ca

matale!...

MUA: Nu stii niciodată?

ALNOSTRU: Nu, măgarule!

MUA (*Revoltat*): Ce? Eu, măgar? (*Se privește, hohoteste*). E bună! Chiar măgar. Eu măgar si tu viitor măgar! Scuză-mă (*Își cere scuza larg*). Of, vorbesc fără să vreau; oamenii spun vorbe de pleavă, așa, că să aibă, să meargă răsnița gurii. Zici că stai în vale? (*E împacientat din cauza existentei sale măgărești*).

ALNOSTRU: Da! (*Își revine un pic*). Nu vrei să mergi cu mine, măgărusule? (*Mua, iar își privește trupul*). Ce frumos esti!

MUA: Nu? Sunt frumos! Si Argenta zice la fel, și directorul... dar eu nu zic... Si, de ce să merg cu tine?

ALNOSTRU (*Vesel*): Eee! Toată lumea ar spune: Destept e Alnostru! A prins un măgărus cum nu s-a văzut! Si, m-as îmbogați, zău, cu un măgărus violet! Mergi?

MUA: Merg, băiatule!

ALNOSTRU (*Apucă iar legătura și trage*): Atunci, haidem, că, uite, soarele

scapătă și mă bate tata. Azi dimineată, în loc să mă duc la școală, am luat-o în munți, să aflu miere.

(*Băietelul trage spre stânga măgărusul — de fapt, numai uniforma violetă, că, din el, rămâne pe loc un om ca mine, cu mâna la gură, parcă oprindu-si vorbele, privind băietelul, care coboară cu uniforma de măgar*).

MUA: Haidem! (*privește ceasul de la mână*). Ia te uită! E sase! E ora sase! Înseamnă că am dormit patru ceasuri zdravene! Da, aici am ajuns la două. Unde-o fi lăsat-o pe Argenta? Ea era desculță, ca o coloană. Bună treabă si piesele astea! Trebuia să fac pe măgarul neapărat — așa fui si măgar. (*De departe, vocea băietelului*): S-a isprăvit carnavalul, nene măgarule?

MUA (*tare*): Nu, nu s-a isprăvit! (*Cade o creangă uscată, spre dreapta. Mua privește copacul, creanga*). Nu-i mai trebuia copacului. E, totuși răcoare... Să fac nițel foc! (*Rupe creanga și face foc, se încălzește*). Ai, ce bine! Parcă ar fi în Gondwana. (*Soarele stă pe loc, în timp ce omul atâta focul, care se stinge*). Ce dracu de se tot stinge? Si ce e cu mine? Haide, soare, urcă! Stai în loc să mă casc la tine! Bună treabă! Urnește-te un fir! Nici focul nu-mi arde. Mă încălzesc la ce-a fost odată! (*Deodată tresare*). Cine era pustiu! (*Scoate o oglindă și privește*). Da-da! Măgar! Un monolog al măgarului. Parcă monologurile sunt interzise! (*El, stând pe vine, la cenusă, e răsturnat. Vântul spune: Da! fluierând*) Da? Foarte bine! (*Ridicându-se*). Regizorul ăsta nu e prost. (*Mergând sub copac*) Eu sunt prost? (*Se privește în oglindă*) Ptiu! Mă zgâiesc în ciob, ca un debutant. (*Aruncă oglinda*). Țăla micu' mi-a mâncat sufletul... Semăn cu... (*Cu mâinile umblând în soare*). Nu-mi spunea mie Alnostru?... Nu eram prăpăditul muntilor?... Nu?... nu eram eu? Nu eram eu, atunci, sălbatica sărăcie, care umblam după o poveste cu măgărusi violeti, coborâți din soare? N-oi fi eu măgarul soarelui? Ce căuta pustiu! (*Se pipăie*). A luat-o într-acolo... (*Privește în jos*). Uite-! (*Își duce mâna la ochi*). Ceată.

Vreau să privești în urmă. Ce vezi?

— Sunt pașii noștri de pe *Plaja cu Suflet*. Îi vezi? Se vor întâlni iar, lăsând pe nisip urme apropiate, din ce în ce mai apropiate, până la o singură urmă...

— Uite, o icoană! Imagine care-i apare omului prin suflet. Si nu doar imagine... Fericirea ca armonie de senzații nu durează. Trece fulgerător prin viața noastră. Icoana e fereastra spre fericirea durabilă care de multe ori se apropie de fericirea însăși.

Credința e un bun câștigat, nu rămâi cu cât te naști. Prin relația între lume și viață, credința crește. Talantii pe care-i primești la naștere se înmulțesc.

— Oamenii vor de la poezi și artiști să fie foarte sinceri. În general vietile lor sunt bănuite romantate. Sunt confundate cu vietile picturilor lor. În realitate, orice obiect de artă este imaginea unei filozofii.

— Tu, ca muzician și fizician, trebuie să știi mai bine din ce se compune realitatea. Pentru mine, domnule Alexis, granița între interior și exterior este de mult desființată.

— Uite, vezi acest păianjen?

Privesc cu disperare înspre locul arătat, sperând că voi vedea ceva și, în plus, voi asista la o lecție de inițiere. Pe măsură ce timpul trece, fără să văd nimic, căutarea devine nervozitate, finalizată cu tipătul:

— Nu văd. E bine?

— Uite-! între cele două tufe care mărginesc cărarea scării ce coboară pe plajă.

— Da, îl văd și nu-mi dau seama ce vezi tu interesant la el. În afară de faptul că niciodată nu mi-am putut explica această minune a lui Dumnezeu, ca o gânganie să fie înzestrată cu atâta simț al ordinei.

— Poti să-lții în camera hărților, cu *tânărul* vienez.

Câtă imprudentă! Nu putea să-si facă pânza

SCARA LUI ESCHER

Penelopa și Alexis

între ramurile pinului? Câtă lipsă de înțelepciune! Totuși, dacă are dimensiunile astea, se descurcă. Sunt curios unde a dispărut!

— Îl știu de mult. E femelă. Penelopa. De cele mai multe ori își tесе pânza la tine în atelier. Ai văzut-o și tu. Chiar tu i-ai pus numele. Oare câți ani poate să aibă? Câți ani trăiește, în mod obișnuit, un păianjen, și cum poate să-si facă așa pânză?

Sunt din ce în ce mai legat de Alexis. La început am crezut că-i o simplă întâmplare apropierea de Yourcenar. Acum văd că totul armonizează. Nu-mi vine să cred că imaginarul poate să se încarce cu atât de mult real. Si aceasta, numai pentru că *nimic nu este întâmplător*.

— Vrei să spui că hazard nu există?

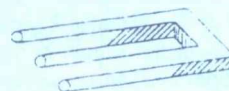
— Hazard există doar într-o cunoaștere incompletă.

De trei ani alerg pe *Scara lui Escher* în căutarea *Scării* lui Ioan Scărarul, cu speranța unei bune întâlniri cu *Cel* în fata căruia am de dat socoteală pentru fiecare cuvânt și fiecare faptă.

Reînmărez *Voiajul*... les pe *Terasa Casei* cu *ferestre rosii*, strig, și rămân într-o lungă așteptare. După un timp, uitat și pierdut în visare, pe valurile ce parcă sărută timid plaja, se întorc voci și frânturi de povești pe care le credeam de mult uitate. *Ecoul tăcerii* acoperă Strada fără capete.

— Multe din suferințele omului nu sunt altceva decât forme ale ignoranței lui!

— Și ce multe nu sunt decât forme ale necredinței lui.

— Si unele și celelalte sunt uitarea chipului din grădina pierdută. Totul e gol... Sterp... O masă și-un absurd // Actorii fără roluri, în tipăt de surd // Sparg spațiul; e strâmt, și e strâmb măsurat // Uitat-am. Sihastru-s și scuipe dezgustat.

Repet experiența, și-n așteptare, mă trezesc lângă *măslinul sălbatec* dintre *ierburi înalte care sprijină cerul*, ascultând poezii. Mai întâi îl recunosc pe *Poetul* din *Casa cu iedera* și numai într-un târziu pe cel din *Cărciuma lui Heromon*. În betia poeziei uit *Calea*, și *Scara Scărarului*, trezindu-mă desculț într-un spațiu nou mie. Ielele mă ademinesc înspre *Tărm*. Îlgălesc murdar — infect și deject.

Tărmul lui Iason, mizer e, de sus. Încerc să las *Scena lumii* și să rămân în *culisele Marelui Teatru*, printre actorii mărunți, recuziteri și scenografi, regizori și saltimbanci, jongleuri și clovni. Si aceasta, din eșecul de a mă stabili pe *Insula cu stuf*. Păzesc ritualul învățat de la *Părintele Sihastru* pentru a nu tulbura viața celor din proximitate și a nu-mi încălca sufletul cu zgura vecinătății. La prima vedere, *căutările*, întâlnirile, *reusitele și esecurile* par să structureze clipele existentei noastre si integrata lor, care e *viața*. Dacă nu știm că ceea ce trece este mai puțin important ca ceea ce rămâne, înseamnă că nici răspunsul nostru la *singura întâlnire adevărată* nu va fi bun.

— Privesc în ochii tăi. Tac! Lasă-mă să văd adânc. Ce adânci ochi ai! Cum mult mai adânci ca până acuma. Nu știu dacă suntem mai urâți

sau mai frumoși, dar îmi place să cred că suntem mai adevărați. Privește!

În *Casa cu ferestre rosii* (P) și (D) își petrec *roata vietii*, fiecare rotire însemnând o nouă speranță și un nou esec, în timp ce în *Casa cu iedera*, gemenele par a fi găsit formula tensiunii maxime. Jocul de-a nefericirea practicat de (H) îmi pare tot mai riscant.

— Să vezi că din încercarea aceasta vom iesi întăriți.

— Lasă, lasă textele! Prefer să fii mai atent la mesaje. Ai ajuns să nu vezi altceva decât personaje. Reduci totul la scenă, uitând realitatea din culise. Dumnezeu îți vorbește numai în zona realului.

— Mai sap? mă întreabă Alexis, săpând, cu o scoică, în nisip.

— Vrei să ajungi la apă?

— Nu cred că pot.

— Atunci ce cauți?

— Poate dau peste o pietricică interesantă.

Oare de când am uitat să caut pietricele? Dar cuvintele adultului si gândurile, nu sunt pietricelele copilului? Îmi spunea Sabato că o idee poate schimba omenirea. Fisiunea nucleară nu a schimbat-o? Se spune că Einstein, spre sfârșitul vietii, a făcut o descoperire care l-a îngrozit. Neîncrezător în contemporanii săi, savantul preferă să ducă descoperirea cu el.

— Dacă mai sap mult, voi cădea în groapă, mă strigă, iarăși, Alexis.

Oare adultul stie când să se oprească? Einstein a știut.

— Uite un inel! Si o mână.

Pe mâna Hilariei, inelul primit de la Laurian. Simtise că (H) își joacă nefericit rolul. Crezând că-i joacă o festă Corinei, cade în propria capcană.

IOAN MIRCEA POPOVICI

SUPRAREALISMUL: O UTOPIE A LIMBAJULUI

Într-un moment în care imaginile suprarealiste devin semnătura acestui *fin de siècle* (vezi tehnicile de *promotion*, „cultura MTV”, literatura *cyberpunk*, *kitsch*-ul etc.), textele suprarealiste cad în desuetudine. Fapt explicabil, dacă ne gândim că suprarealismul a aspirat să pulverizeze *literaritatea*, mai exact, criteriile pe baza cărora un text / o serie de texte sunt omologate cultural ca *literare*. Indiferent de permanentele reelaborări ale structurii doctrinare pe care le-a operat (cu o obstinație fără precedent în istoria literară, în paranteză fie spus), suprarealismul nu a putut evita diagnosticul de *literatură*, diagnostic încongruent cu ideologia iconoclastă în discuție. În anul de grație 1998, **etichetăm un text** (și nu ne referim unilateral la textul literar, ci la orice structură identificată de un Roland Barthes, de exemplu, ca text: film, balet, bandă desenată, etc.) ca **suprarealist**, pe baza unui inventar fixat de **tehnici: hazard obiectiv, umor negru, colaj** etc. O punere în criză a acestui curent este legitimă și necesară pentru justa raportare a manifestărilor canonice la fenomenele epigonice contemporane.

Poeticile de sorginte suprarealistă au fost clasate, descompuse critic, în studii succesive, de la cele fundamentale, semnate de **Marcel Raymond** (trad. rom.: *De la Baudelaire la suprarealism*) sau **Maurice Nadeau** (*Histoire de surréalisme*) până la „dosare” sau „istorii” *dezinvolve* ale suprarealismului (gen **J. Dupuis**).

Dacă recapitulăm cele mai uzate definiții (de tipul André Breton în *Manifeste*, Ph. Soupault etc.), metoda suprarealistă se identifică prioritar cu un *modus scribendi*: „... automatism psihic pur prin care ne propunem să exprimăm, fie verbal, fie scris, fie prin orice alte mijloace, funcționarea reală a gândirii. Dicteu automat al gândirii cu absența oricărui control exercitat de rațiune, în afara de orice preocupare estetică și morală”. Actul scriiturii, performat la viteză de notare — conform „rețetei” lui Breton, Soupault etc. — este adus la urgența dorinței: un fragment celebru din *Manifeste du surréalisme* prescrie: „Puneți să vă aducă tot ce trebuie pentru scris, după ce v-ați așezat într-un loc cât mai favorabil concentrării spiritului asupra lui însuși. Așezați-vă în starea cea mai pasivă sau mai receptivă cu putință [...]”. Scrieți repede fără subiect preconcepțuit, destul de repede, ca să nu vă puteți reține și ca să nu fiți ispitiți să recitiți. Prima frază va veni singură, atât e de adevărat că în fiecare clipă există o frază străină gândirii noastre conștiente care nu cere decât să se exteriorizeze. Este destul de greu să ne pronunțăm asupra cazului frazei ce va urma: ea participă fără îndoială și la activitatea noastră conștientă, dacă se admite că faptul de a fi scris prima frază cere un minimum de percepție. De altfel, lucrul acesta nu trebuie să vă intereseze: în asta constă mai cu seamă interesul jocului suprarealist...” (apud Mario de Micheli, *Avangarda artistică a secolului XX*, București, Meridiane, 1968).

În termenii doctrinelor ezoterice, suprarealismul propune augmentarea unei realități fetizate, prin hipnoză, delir, erotizare, *baby-talk*, droguri psihotrope; subiectul enunțării nu mai survine în propriul discurs decât ca *medium* ce se lasă vorbit de vocile confuze ale unei suprarealități magice.

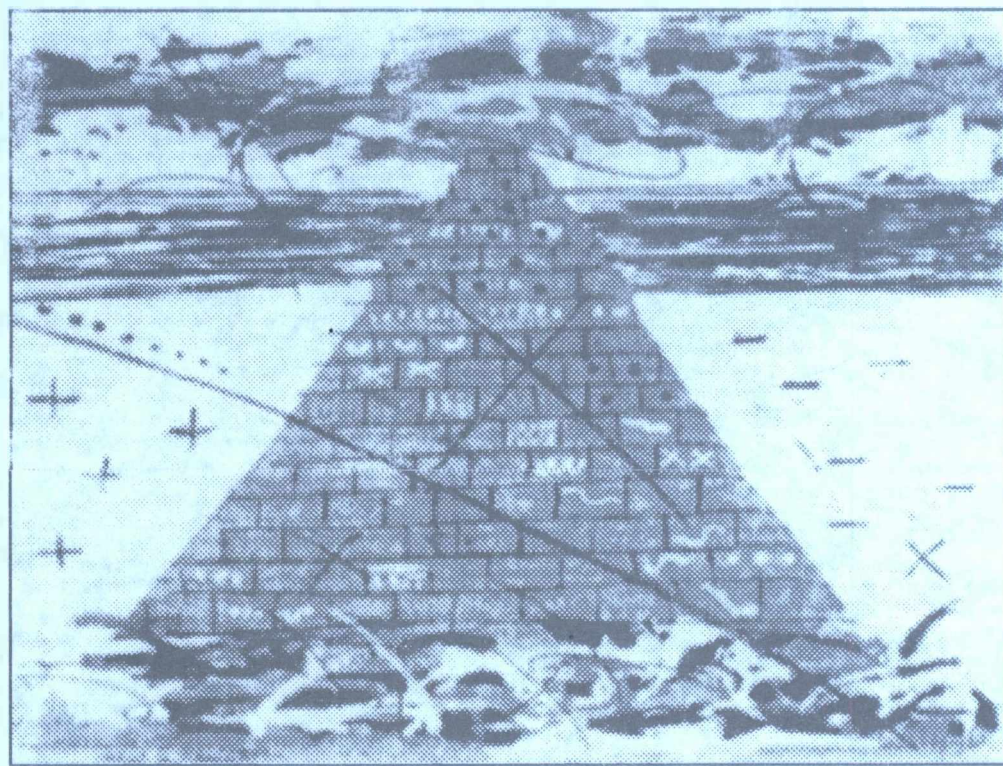
Seductia acestor manifeste nu acoperă inconsistența recomandărilor peremptorii (ce semnifică, în fond, sintagme de genul „starea cea mai pasivă și mai receptivă cu putință” etc.). Aporile suprarealismului angajează chiar **premisele ontologice a acestui tip de practică scripturală**, anume **posibilitatea echivalării în Verb** fie a unei economii libidinale individuale, fie a unui **inconstient colectiv sau cosmic**. Altfel spus, suprafața fenomenală a textului — sistem secund, *oratio obliqua* — designează prin literă un „text” prim, travaliu pulsional al inconstientului.

Observațiile de natură psihanalitică nu distonează cu „substanța” poeticilor suprarealiste; nu trebuie ignorat faptul că psihanaliza s-a insinuat pe teren francez prin intermediul grupului lui André Breton, Philippe Soupault, Paul Eluard etc. Pentru a vorbi limbajul psihanalizelor, să constatăm că notiunea de **reprezentare** (*Vorstellung*) este un operator promovat necritic. Freud investise distincția dintre **reprezentarea lucrului** și **reprezentarea cuvântului** cu o valoare topică fundamentală; primul tip de reprezentare, propriu sistemului inconstient, funcționează la modul pur prin **anularea clivajului dintre semnificat și semnificant**. Nu altceva viza Paul Eluard prin limbaj sensibil sau Mallarmé prin **compensarea defectului limbilor**: urmă mnezică pură sau, schimbând registrul, *cratylism*, motivare absolută, limbaj redus la starea sa potențială. O

observație se impune: dacă suprarealismul s-ar fi resemnat să invoce acest gen de gesturi prescriptive, probabil că istoria sa s-ar fi scris foarte repede. Ulterior, prin reelaborări ale structurii doctrinare, suprarealismul deschide perspectiva către fenomenologie și existentialism (Heidegger, Maurice Merleau-Ponty, Sartre etc.). Lacan discreditează (chiar în interiorul câmpului psihanalitic) această frumoasă utopie a limbajului: discursul sinelui reconstituie *après-coup* (termen tradus ca **efect retroactiv** de Laplanche și Pontalis în **Vocabularul psihanalizei**) propria realitate psihică *cape o alta* și *ca pentru o alta*. Orice gândire exprimată presupune, ca primă condiție necesară a exprimării, o percepție prelogică a lumii fenomenale, care, anterior cristalizării sensului, separă subiectul de gândirea sa. Tot astfel, ne putem întreba — împreună cu Émile Benveniste — dacă mecanismele de elaborare active în relația gândire / limbaj nu sunt de fapt de tip **retoric**, fenomenele psihice fiind în fapt constituite de propria inscripție lingvistică, de **figură**. Practica scripturală este inevitabil în urmă, amânată, în-fiintată deci prin dublu *écart*, prin dublă distanțare.

Dincolo de identitatea fictională, textele suprarealiste se propun, deci, ca o lucidă estimare a mecanismelor de integrare a fenomenelor ordinare într-o zonă suprareală. Este evident că proiectul suprarealist este discutabil atât la nivel teoretic cât și la cel practic; aspectul e însă secundar. Esențial este să reținem din lectia suprarealistă două constatări practice:

(i) condiția eteronomă a subiectului este produsul interactiv al circumstanțelor de diferit ordin;

• „Piramidă I”

(ii) orice asociere generată aleatoriu e **lizibilă** din punct de vedere poetic; discursul poetic tinde să anuleze orice distanță între literă și sens, să anuleze transcendența sensului relativ la text. Astfel, „*literalitatea limbajului*” — ne învață Gérard Genette (*Figures I*, Paris, Seuil, 1966), — apare drept ființă însăși și nimic nu ar fi mai tulburător pentru cine împărtășește o astfel de viziune decât ideea unei posibile traduceri, a unui anumit **spatiu** care să separe litera de înțeles”. Aceste nuclee suprarealiste vor fi valorificate în practicile scripturale de tip experimentalist:

ALINA OLOGU

„INSCRIPTIILE” ARGHEZIENE: URMA. SIMBOLICA PORTRTELUI

În poetica argheziană a „Inscripțiilor”, urma include în sfera semnificațiilor sale atât simbolistica *vizualului*, cât și pe cea a *scrierii*, (urma = semn grafic). De asemenea, **portretul**, dincolo de destinația adresată principal *privirii*, este identificat ca **urmă**, în sensul de „portret” scris, inscripționat, inclus axei semantice *definire-autodefinire* a subiectului poetic.

Esenta structurii umane la Argezi se constituie asadar în condiția **urmei**: „Dau bucuriile deoparte, de otravă, / Si pipăi locul **urmei** tale de zăbavă. // (...) Oriunde-ncep a cerceta / Trecuse albă, chiar atunci, **umbra** ta”. (*Mă uit la flori*).

Ca tel ultim al ontologicului, divinitatea se traduce în planul izotopiei **umbră-urmă**, astfel că singura soluție de identificare a sinelui este percepția

vizuală a umbrei și mersul după urme — în consecință vânătoarea spirituală.

Aptă a se constitui ca mijloc de fiintare, **urma** este o entitate beneficiind de un statut ce îi permite să opereze la cele două nivele fundamentale ale realului: manifest — nemanifest / fizic — transfizic / contingent — transcendent. **Urma / Umbra** i se revelează poetului ca singura dintre indiciile sau compozantele ființei care ne este dată nemediat. Aspectul cel mai pertinent al naturii și al funcțiilor **urmei** rezultă din intuiția subzistentei ei la nivelul psihicului, în special ca figură a limitei, întrucât prin statutul ei existential aparține atât sensibilului, cât și inteligibilului.

Semnificația fundamentală constă în faptul că se constituie ca o indicație spre acel „ceva” care a generat-o, spre momentul existenței ei ca formă plină, cu un statut ontologic și epistemologic propriu. **Urma** funcționează deci ca posibilitate de articulare a fiintării, în sensul că fiintarea se structurează după diversele posibilități genetico-structurale ale **urmei**. Prezenta ocultă, ascunsă a ființei în fiintare este posibilă numai prin mecanismul „articulatoriu” al **urmei**; dinamica sa interioară se produce ca o ocultare de sine — subiectul „se ascunde” între multiplele semnificații ale limbajului scrierii, încercând a se autodefini din anumite perspective (erotică, a relației om-divinitate, artistică, moral-didactică, etc.).

În conformitate cu statutul său, predicția **urmei** ține de zona vizualității difluente, estompate și tulburi, simbolizată prin „fum”, „tăbăcir”, „cătă”, „vâl”, „unduire”, „tresărire” („Inscripția cărții”; „Inscripție în pantoful logodnicei”; „Inscripție pe un

literele dau expresie, concomitent, manifestului și non-manifestului: „Tu mângâi, mir de aur, durerea mea adâncă. / În jurul tău misterul, cu slove negre scris, / Ca-n mine pune golul alăturarea de vis: / Când visul dându-i margini, când golul, lul, vecie. / Si-mpreunati nici-unul pe celălalt nu-l stie” (*Vino-mi tot tu...*).

De altfel, scrisul gândit după tiparele **urmei** este doar un **semn existent** pentru ființa absentă, doar o urmă a transcendenței care se ocultează mereu.

În „Inscripții” Argezi crează în special accentul **scrierii interioare**: în încercarea de descifrare a graiului mut al semnelor, efortul decodării se face tot în sensul „degajării” **urmei**, în spatele căreia se profilează originalul / originarul. **Urma** este astfel înțeleasă ca figură în care începutul și sfârșitul coincid, ca într-un centru originar al lumii. Din această accepțiune a **scrierii** ca **urmă** derivă și caracterul dual al scriiturii: semnul ar detine urma, încapsulată în el, care îi dă posibilitatea de a fiinta și de a se „însuruba” în existent.

Senzația imposibilității de a intra în posesia **urmei** este aparentă la Argezi, întrucât poetul nu cedează niciodată, el caută mereu, mișcându-se sub semnul magic al **urmei**: „Un om de sânge ia din pisc noroi / Si zămislește marea lui fantomă / De reverie, umbră și aramă, / Si o pogoară vie printre noi...” (*Ex libris*); „Ascuns te-au găsit în Cuvânt / Sfărâmă Cuvântul: cuvintele-s goale” (*Inscripție pe Biblie*).

Frânturile de scriptură sunt înțelese de poet ca reminiscențe ale **urmei** sacre; în mâna scriitorului se suprapun astfel mâna din contingent și cea a transcendentului. Camod de manifestare a alterității lumii, scriitura se constituie din semnele pe care le imprimă subiectului mâna nevăzută a ființei („Parcă trăiești în somn și-n amintiri / Si nu stii cine-a scris cu mâna ta” — *Reminiscențe*).

De cealaltă parte **portretele**, simboluri rezultate din stratificarea unor semne cu alte semne (orientate atât pe direcția **vizualului**, cât și pe cea a identificării în urmele „inscripționate”), funcționează ca adevărate oglinzi antropomorfe de definire a unui „obiect” uman sau de autodefinire a subiectului poetic. Luând în considerare structura simbolică a lor, Argezi le conferă portretelor o funcție gnoseologică (de cunoaștere prin privire) și una, reflexivizată, de autocunoaștere.

Multistratificat, portretul feminin din *Inscripție pe un portret* are o natură principal oximoronică („Făptură vrăjitoare și duioasă!”), combinând, dincolo de ceea ce este destinat văzutului, două semne masculine, polarizate pe axa **iluzie vs. realitate**. Primul semn masculin este cel al **osteanului**, ca simbol al decepției ridicate la rang ontologic, conotat **iluzie / eroic vs. deziluzie / non-eroic**: „Cunoști în vreme visul că sfârșeste. / Ti-ai așteptat oșteanul trist pe scut / Să-ti intre-n zale reci în asternut” / vs. / „Ai bănuț că plătosa-i pătată, / Pe care odihnișezi, cu rachiul”.

Cel de-al doilea semn masculin optează tot pentru sfera deziluziei, cu deosebirea că acesta este „subiectivizat” ca eu al enunțării, care fiintează în și prin enunț (polarizat extrovertire vs. introvertire): „Mi-am stăpânit pornirea idolatră / Cu o voință crâncenă și rece; / Căci somnul tău nu trebuia să-nece / Sufletul meu de piscuri mari de piatră” / vs. / „Eu, noaptea ca un pom, ascult în mine / Căzând-mi lăsa-se-n cuiburi, sfînte foi”. (*Idem*). Cele două semne sunt neutralizate binar în simbolul oximoronic al femeii, ca „făptură vrăjitoare și duioasă”, nucleu al întregii poezii: „Făptură vrăjitoare și duioasă! / Nu te-am oprit s-astepti și să suspini / Ci te-am lăsat să-l încâlcești în spini / Fuiorul vieții tale de mătăasă”.

O situație similară este prezentă în *Inscripție de femeie*, unde izotopia **masculin** ocupă 15 versuri, în timp ce **femeie** ocupă numai trei versuri. Semnul **masculin** este tratat aici ca paradigmă auxiliară a femeii, tinzând să sufocă semnificațiile originare ale simbolului de bază: „(...) să-i fie / Copila diafană bărbatului soție. / Plăpândă libelulă, în mâna lui păroasă, / E crudă ca lăstarul de crin și chiparoasă” (=feminin) vs. „Ea-l place că e teafăr și dur — si om de treabă, / Nu sovăie, nu-nțarzie, nu-nțreabă, / Porneste drept înainte și-ajunge tîntă drept, / E răsplat și înțelept. (...) Luceferii de aur din piatră seacă-i scoate, / Muscat de colții stâncii și sângerat în coate (= masculin)”.

În *Inscripție în dosul unui portret*, **portretizarea** se realizează prin stratificarea unor euri succesive. Motivul spațial al risipirii eului este redirectionat spre polul opus, al condensării temporale: „În pâinea de astăzi e grăul de ieri. / În ziua de-acum e ziua de-atunci. / Trecutul nu moare, se-nigheabă / Din ziua trăită cu grabă (...)”. Zona temporală a trecutului dezvoltă în eul-sinteză multiple sinestezii, conferindu-i imaginea simbolică a **ființei-retea**: „Pe firul meu trec alte fire. / Se-ating cele groase de firul subțire. / La toată răscrucă e-o cruce”.

ANDREEA HATIEGANU
continuare în pag. 14

antologie de poezie

Antologia de poezie balcanică este o lucrare ampla, complexă și completa, dacă ne referim la modul în care este tratată problema traducerii. Poeții selectați pentru această antologie vin din spațiul balcanic, un spatiu fascinant prin cultura sa, prin potentele sale creatoare. Din punct de vedere lingvistic, spațiul balcanic este la fel de fascinant: o mixtura de limbi indo-europene, unele dintre ele suferind influențe, altele rămânând intacte și evoluând până la forma modernă; în prima categorie sunt incluse româna, bulgara și sârba, în categoria a doua înscrindu-se albaneza și neogreaca. O astfel de mixtura în cadrul unei antologii presupune un risc enorm — dacă se ia în considerare bariera lingvistica despre care vorbeam mai devreme. Traducătorii care și-au reunit eforturile la realizarea **Antologiei de Poezie Balcanică** au avut de trecut proba de foc a textului tradus vis-a-vis de textul original, acesta de pe urma reclamându-si „drepturile”. Aici trebuie sa facem o paranteza pentru a sublinia faptul ca **Antologia de Poezie Balcanică** a aparut sub egida Centrului Interbalcanic al Cartii — organizație care a acodată si distincții pentru cel mai bun roman al unui scriitor balcanic. Referindu-ne la poezia româna, trebuie sa subliniem de asemenea, că Antologia nu este singura lucrare de popularizare: aici avem în vedere **Antologia Poeziei Românesti**, din care a aparut volumul I — Poezia Populara, în traducerea lui Menelaos Loumidis — poet, traducător, care a realizat o extrem de emotionanta transpunere în litere elene a Mioritei. Un alt traducator care a doborât barierele este si Kostas Asimakopoulos (**Antologia poetiilor români**); în încheierea acestei paranteze trebuiesc amintite traducerile din Marin Sorescu (Menelaos Loumidis), Nichita Stănescu (Victor Ivanovici) și traducerile sporadice aparute în reviste culturale de prestigiu din Grecia.

Sectiunea dedicata poetilor români în **Antologia de Poezie Balcanică**, dovedeste pe deplin lupta grea a traducătorului — profesorul Andreas Rados. Cunoscutul elenist s-a aplecat, si nu uosară i-a fost munca, asupra poeziei româneștia anilor 60, care a însemnat o adevarata piatră de hotar în literele române. Cel care a inițiat această nouă viziune a fost Nicolae Labis. Lui i-au urmat Nichita Stănescu, Ștefan-Augustin Doinas, Ana Blandiana s.a. — poeți care și-au „încuiat” mesajul poetic în spatele cuvintelor, cititorul având de parcurs adevarate drumuri spiralate în propria sa conștiință și înțelegere pentru a-l descoperi. Acest ermetism face munca traducătorului de doua ori mai ingrată, iar riscurile cresc. Drumul spre textul-tintă este de doua ori mai întortocheat, pierzându-se prin sensuri, sinonime, înțelesuri ambigui, figuri de stil și realități culturale specifice. De necontestat este faptul ca cititorul modern care deschide **Antologia de Poezie Balcanică** la capitolul „România”, se cufunda într-un univers până atunci necunoscut și inaccesibil, intra pe un tărâm interzis chiar, si îi descopera pas cu pas frumusețea și misterul. Cititorul are de fapt senzația ca își face noi prieteni, care vin de departe și care, ciudat, vorbesc limba lui. Să ne închipuim poemele lui Nichita Stănescu, „necuvintele” sale, transpuse într-o alta limbă și transformate în cuvinte, în înțelesuri, de cele mai multe ori noi. Nu trebuie pierdut din vedere nici reversul monedei în discuția de față: dacă un text tradus are neajunsurile sale care nu pot fi ocolite, la fel de bine, același text își are și câștigurile lui, care pot constitui o revelație. Poezia română a anilor 60, transpusa în limba urmașilor lui Homer, mai mult câștigă decât pierde, și acest câștig poate fi cel mai bine înțeles doar de către „connaisseurs”, de aceia care penduleaza între cele două tărâmuri: românesc și elen.

„Trebuiau să poarte un nume” si „Rugaciunea” lui Sorescu, „Victoria” lui Ioanid Romanescu, „Ochiul închis” al Anei Blandiana, „Poezia” lui Nichita Stănescu, „Fara de sensul” lui Petre Stoica, toate aceste poeme capata o nouă cadență, un nou farmec, o energie aparte — care nu sunt altceva decât rezultatul muncii traducătorului. Pentru că oricât de ingrata ar fi misiunea celui ce re-creează texte și lumi prin traducere, rezultatul obținut

este unul extraordinar, greu de exprimat, dar lesne de simțit. Traducătorul are rolul unui ambasador. El trebuie sa transmita altora ceva extrem de important; e mai degraba un misionar trimis pe tărâmuri necunoscute cu scopul de a face cunoscuta altora „religia” poetica a poporului sau. Și ceea ce face prof.Andreas Rados în **Antologia de Poezie Balcanică**, prin traducerea acestor poeme, este ô munca de misionar; misiunea sa este îndeplinită mai mult decât onorabil, mesajul a ajuns la destinație, iar poezia românească a mai cucerit un teritoriu, a mai doborât o bariera.

ALINA BALAS

dreptul la neuitare

Laudabila inițiativa rafinatului om de cultură Ioan Popisteanu de a reintegra circuitului spiritual actual un scriitor precum Radu Gyr pe nedrept marginalizat de vâltorile vremurilor politice de tristă și odioasă amintire. Oarecum tardiv, căci a apărut în 1996 la Editura Ex Ponto, mi-a cazut în mână *Calendarul meu, Prietenii, momente și atitudini literare*, savuroasa carte inscriptibila în sfera memorialisticii intersectate cu istoria și critica literară. Autorul se apleaca înțelegător și deloc lipsit de umor asupra anilor săi de ucenicie literară marcați de autori care-i frecventau familia sau pe care i-a frecventat el însuși: Elena Farago, A. de Hertz, George Baiculescu etc., precum si de unii profesori craioveni cărora le aduce un pios omagiu, fără a putea uita în același timp obtuzitatea altora, acestui din urmă asator datorându-i si faptul că a trebuit sa-si aleaga pseudonimul sub care s-a consacrat cel ce era fiul actorului Ștefan Coco Demetrescu și al minunatei pianiste Eugenia Gherghel.

Depănându-si amintirile despre autori pe care i-a cunoscut personal, Radu Gyr glisează imperceptibil spre pledoaria reabilitativa. Astfel Elena Farago e o simbolista nedreptățita de istoria literaturii, condamnată la provincialism si etichetata exclusiv ca autoare de literatura pentru copii. Mulți alți poeți craioveni au fost prea curând mistuiți „în lacoma genune a uitării”, fie pe front, fie prada tuberculozei (Nicolae Mițcu), fie în accidente dubioase cum i-sa întâmplat unui N.I. Herescu abia descins la Paris. Polemica voalată nu întârzie nici ea sa-si faca intrarea în text, justițiarul Radu Gyr nefiind de acord cu acei critici care diminuează până la anihilare ecoul unor confrăți trecuți prea devreme în lumea umbrelor. Si nu uita să atraga atentia ca toate aceste taceri sau bagatelizari se datoreaza comandamentelor ideologice care au forțat nota încercând să impuna condeierii de orientare marxistă și sa-i puna la index pe cei de alte credințe politice. Asa s-a ajuns ca, sub puterea comunistă, un Mihai Drumes să se califice si sa lucreze ca strungar, fara drept de semnatura publica ump ce un deceniu, intrucat: prefacerile rosii îl prinsesera în poziția sociala de proprietar al unei tipografii.

Radu Gyr e un portretist fascinant si crochiurile sale sunt memorabile. La poeți ca I.Pillat sau Lascarov-Moldoveanu apreciază omenia și bunătatea exemplară, dragostea sincera față de tinerii care bat la portile consacrării. Lipsit de „veninul invidiei” e si I.Minulescu care-lsarută pe Gyr când acesta se aștepta să fie palmuit pentru un mai vechi pamflet corosiv la adresa autorului *Romantelor pentru mai târziu*. Generos și iertător este și Mihail Dragomirescu, cel care nu visa altceva decât o vie la țara și o bicicletă. Si tot astfel vor defila prin fața cititorilor figurile impunatoare ale profesorilor săi de la Universitate: T.Vianu, P.P.Negulescu, C.Radulescu-Motru, Nae Ionescu, Demostene Russo (reputat bizantolog), I.Bianu (soarece de bibliotecă), Nicolae Iorga (pierzându-se în digresiuni care-i dinamitau spiritul de sinteză și căruia nu-i iarta atât faptul că facea confuzii de istorie literara dat fiind ca lucra cu colaboratori neseriosi, cât și obtuzitatea față de literatura modernă, marele savant preferând edulcorările semantoriste pe care le promova în publicatiile sale) sau Mihai Ralea (politician versatil, cu o cultura precară, prins de studenți cu inexactități și confuzii de nume proprii etc.).

sopârla — prin bălți si elestee lugubre unde locuiesc Vampirii — în fiecare loc blestemat — în fiecare loc melancolic: pretutindeni călătorul întâlnește înspăimântatele Amintiri ale Trecutului. Erinii dantesti, stafii fără scrupule care ne bântuie. De vis, *paradis*, cum ar spune (cu cinism) un prieten de-al meu, apăsând enervant pe ultima literă. Plictis: „asa pentru mult timp apele / nu mă mai bucură. trupul meu tânăr / într-o casă pustie si dăcă ar fi vis...”. Insa, amicul meu P.V. conchide: *în vis totul e vis*. De aceea în spatele curții, irumpe ca o petardă-n flacări, „Spălătoria de steaguri”. În undele ei fulguite (pufoase de prea mult detergent) îmi *scald* chipul. O lume virtuală, de care si Narcis s-ar teme; imaginea sa reflectată de undele cristaline, poate fi distorsionată de acel CEVA care ne-nfricoasează si ne luminează pe totî: „rareori prin geamul camerei vopsite în rosu / intră soarele fluturând ca un steag rupt / *mă apropii de mine ca de tărîm unde / Dumnezeu mă desparte de apă*” (s.m.). Am trecut si eu prin casa asta de turtă dulce *și-amară „ca un duh peste ape”*. Călătoria se-nteteste: „îmi repet: sunt tot mai obosit si drumul pe / care merg nu duce nicăieri”.

• **NICOLAE SAVA — PROZĂ, DOMNILOR, PROZĂ!** Dar dacă duce? De data asta, în fața mea apare o *casă normală* comercială chiar, din beton sau piatră, varuita în culori cumini. O casă comercială deci, un stabiliment pe care-l întâlnesti deseori în centrul oricărui oras provincial. Am ciocanit de câteva ori. În prag a aparut un fecior brunet, spilcuit, mirosind a lavandă fina care-a-nceput să-mi turmie: „Fii bine venit în casa mea stăpâne aici bolnav de prieteni te aștept ca pe o veste bună în casa mea de iarbă fără coarne de cerb pe pereți fară...”. Stop, i-am zis eu. Ia o pauză. Respiră puțin aer proaspăt, de primăvară. Dar feciorul

Proiectul memorialistic al lui Radu Gyr era mult mai amplu. Din pacate nu s-a realizat decât acest volum care, prin osârdia editurii constantene amintite, îi confera vitalistului oltean dreptul la neuitare.

R.I.

jurnalul lui Argon

Cartea universitarului Andrei Dumitru Iacobas, **Deseară nu veni la gară** (Tilia Press International, Constanța, 1998), este, pe planul literaturii, un debut. Subintitulata **Jurnalul lui Argon**, lectorul își pune reflex întrebarea ce experimentari se mai pot face într-un domeniu atât de frecvent în ultimele decenii. Specia aceasta, ca să vorbim traditional, e abordată în ideea de a conferi autenticitate faptelor — puțin sunt cei care aspiră la autenticitatea scriiturii —, adică de a transforma iluzia în realitate sau, mă rog, în ceva credibil. Rămâne, asadar, problema fundamentală, aceea a modalitatilor de realizare a scopului. Nefiind îngrădit de teoretizarile despre jurnal, pe care le ignora ori, poate, nu le cunoaste, nu îl interesează, naratorul devine un tip „credibil”, asa ca participarea cititorului la evenimente, atâtea câte sunt, este una pasivă. El înregistreaza doar nuanțele. Structura cărții este una previzibila. Nici simbolurile grafice pentru personaje nu miră prea mult. Este un gest ludic, care ar putea atrage atentia că nu trebuie sa ne așteptăm la nisaiva grozavii strânse între coperti. Placerea lecturii vine din prospețimea nealterată a amintirilor, si aici se vede intuiția sigura a autorului.

De altfel, „jurnalul” este povestea banala a dragostei unor adolescenți, cum se si arată pe ultima coperta: „Un sir nesfârșit de esențe feminine si masculine se contopesc prin noi, explorând forme înca necunoscute, dar de atâtea ori cercetate...”. Confesiunile își păstreaza intacte frumusețea, naivitatea, melancolia anilor de tinerete. Câteodată planează pericolul unor dulcegarii, repede înlăturat printr-un umor tonifiant, ce reinstaurează atmosfera solara. Cele câteva „zile” ale jurnalului marchează date importante din evolutia relațiilor de dragoste ale viitorului cuplu. Dar nu se reduce numai la aceasta. Trimiteri la existența socială si politica a anilor saptezeci, glumele savuroase ale vârstei, folclorul vremii, o autoironie ușor mascată de bravură, schițe de portrete facute cu mâna sigură feresc căderea în tern, oricât de înăltător ar fi sentimentul. Simtul pictural este evident, marcat în special de acela al panoramicii. Descrierea ocupa un spatiu restrâns, atât cât sa nu poată lipsi. Ansamblul e alcătuit din detalii pigmentate de mici malitiozități: „Marele campus studentesc este completat, vis-à-vis de Termocentrala, oar lângă depozitul de lemne, de Complexul Grozavesti al Universității, cu fetele(!!!) de la litere. O multime de politehnisti învață abecedarul de la ele...”. Se trece cu ușurinta de la un moment la altul, reflectiile mai profunde alterneaza cu cancanurile, timpurile se amesteca, personajele vin sa coloreze spatiul apoi sunt părăsite, decorul se schimba, lumea se reduce la „Argon” si „Ciripica”, pentru ca apoi totul sa se ia de la început în aceeași miscare plina de inventivitate a situațiilor. Escaladarea timpului modifica oarecum registrul stilistic, la nivel formal. Această prima parte reînvie perioada de liceu. Cea de a doua se va plasa cu siguranta în timpul studentiei. Nu stiu dacă autorul a procedat bine împărțind astfel „amintirile” sau, cine stie, poate se gândeste la o continuare pe mari capitele, cu alte date existențiale. Sigur, aceasta ca suport ori ca pretext, altfel totul rămâne ficțiune. Oricum, va interveni o varietate a modurilor de expunere, poate incompatibile cu cele de acum. Dar acestea sunt supoziții. Adevărate rămân bucuria redescoperirii vârstei de bronz, cu alta retina dar cu aceeasi prospețime. Debutul lui Andrei Dumitru Iacobas rămâne unul meritoriu.

R.NICOLAE

memoria orașului

Autoare a unui volum de proză *Spovedania unei femei* (Constanța, Europolis, 1995) si a unei carti de versuri *Chemarea dragostei* (Constanța, Editura Muntenia, 1995), Aurelia Lapusan se preocupă si de editarea unor monografii consacrate câtorva localități importante sub aspect istoric, economic si cultural din Dobrogea.

Astfel, împreuna cu Ștefan Lapusan și Tiberiu Birda, elaboreaza volumul „Cernavoda 1995” (Editura Mondograf, Constanța, 1995), iar în anul urmator, avându-l coautor pe Ștefan Lapusan, publica volumul „Medgidia -Carasu” (Constanța, Editura Muntenia).

Ultimul volum intitulat **Constanța — Memoria orasului**, vol. 1. 1878-1940 (Constanța, Editura Muntenia, 1997), însumând 460 de pagini, îi are ca autori pe aceiasi neobosiți cercetători: Aurelia și Ștefan Lapusan. În scurta nota care prefăteaza lucrarea, autorii afirma: „lucrarea noastră este un demers publicistic”. Iar în „Gânduri pentru un *cuvânt înainte*”, primarul în exercițiu al Constanței, Gheorghe Mihaesi, afirma că o idee mica razbate peste timp — „dragostea față de orasul nostru și stradania ca acest faimos municipiu să arate cât mai frumos, mai modern, unic în felul sau”.

Din această perspectiva trebuie privita încercarea celor doi autori de a panorama un spectru foarte larg de aspecte din viața cetății. Bogația continutului acestei lucrări, cât și spațiul îngust de care dispunem, ne împiedica a vorbi pe larg despre toate capitelele cuprinse între paginile sale si de aceea ne vom limita la o selecție a titlurilor, oprindu-ne asupra câtorva dintre ele, fara a pastra o ordine cronologică, ci poate mai mult emotionala. Astfel, aprecieri generoase sunt facute asupra unuia dintre primarii constanțeni, cunoscut generației mai vârstnice, si cunoscut celor mai tineri mai mult prin denumirea unui cartier al orașului — Mihail Coiciu. A avut realizari frumoase atât cât a stat la cârma primăriei, datorându-i-se construcția Primăriei, spitalului, primului Cazino comunal, băilor de la Vii.

Alături de numele lui Mihail Coiciu, apare acela al binecunoscutului Ion Banescu, gospodar de fama al orașului, cititorul Scolii normale, al lui I.N.Roman, luptatorul pentru drepturile dobrogenilor, sau a lui Petru Vulcan, animatorul vieții culturale din Dobrogea.

Sunt apoi evocate o serie de personalități: Anghel Saligny, Cristea Georgescu, Ion Marin Sadoveanu, Mircea Eliade, cel care în vara anului 1936 ținea o conferință la Constanța în ideea înființării unei universitati de vara dobrogene; Ion Borcea, fondatorul stațiunii de zoologie marina de la Agigea; Ion Jalea, a carui donație este adăpostita de casa care-l poarta numele; Nicolae Iorga, neobositul luptator pentru drepturile dobrogenilor.

Regasim în continuare date despre evenimente importante din viața urbei noastre: 25 septembrie 1925 când Constanța este declarata municipiu; 1930 — anul unor importante lucrari edilitare (înfiintarea a trei dispensare sanitare, pavarea unor strazi, efectuarea unor lucrari de canalizare); Liceul „Mircea cel Bătrân” — patruzeci de ani în slujba patriei si a culturii naționale, Constanța — la jumătate de secol de renastere (gară, spitale, scoli, tribunale, servicii municipale, industrii, hoteluri, restaurante, cazino, port). Plin de farmec si de pitoresc este capitolul *Fapt divers pe litoral* (Miss Constanța visa sa ajunga în Texas!; Ce-a patit I.N.Roman la Bazargic, etc.).

De asemenea, demne de interes sunt stiriile despre prima publicație periodica „Farul Constantei”, si prima revistă literara a Dobrogei (*Ovidiu*), despre *România mare*, prima revista constanțeana pentru reîntregirea neamului. Urmeaza câteva capitele dedicate Constanței sub ocupație straina, în timpul primului razboi mondial, cu distrugerile imense provocate îndeosebi de trupele de ocupație bulgare.

Aparuta în condiții grafice deosebite, bogat ilustrata cu peste 200 de fotografii, volumul de față, o veritabila monografie a vechiului dar mereu tanărului si tumultuosului oras Constanța, este în același timp „o incursiune sentimentală în timp si spațiu”.

GELU CULICEA

TRIPTIC

Domnule Kafka, o boală neagră ne scrie

• **RADUFLORESCU — CASADINCARE IES**. Este o casa ciudată, din turtă amara, arsa-n temelie. Bântuită de stafia spiritualizata a domnului K, *fericit în hainele sale gri*. Din donjonul ei dospit, adică din departare (mai bine zis înălțime) se aude un viers lugubru. *O mare bucurie sau o mare durere?* Nu pot să-mi dau seama. Traversez din nou curtea geometrică, brazdata de un rău mititel. Totul poartă amprenta celui *calcio nero*, atât de căutat astăzi. Parc-as trai alături de Makine, în cavoul sau frantuzesc. „Si apa asta neagra gata sa-mi semene”. „Ce maiestuos curge apa asta neagra”. Scriiturăla. Originară. Regală s.a.m.d. *Acum* — ne ordona naturalistul G.B. — *trebuie să mergem la esenta însăși a acestei ape moarte. Vom înțelege atunci că apa este adevăratul suport material al morții, sau vom mai înțelege, printr-o inversiune cu totul firească /... /, în ce sens profund moartea este, pentru imaginația materială marcată de apă, hidra universală*. S-o luam ușor, cu bărcuța gonflabilă a imaginației, pe răul de pacura. Sa văslim vitejește. Cu detasare. *Neagră vale* — ne relatează Poe — *și curs de apă umbrită, și păduri asemenea norilor, cu forme nedesluite din cauza lacrimilor ce se preling de pretutindeni*. Îmi vine să plâng. Totul este nazal, profund uman. Si-acel *vechi castel*, și-acea *stâncă neagră unde curge-n vale un rău mititel*, îmi revin obsesiv în minte. Dar sa continuăm drumetia: (iarasi Poe) — *prin muntii — prin muntii cenușii — prin mlastina unde sălăsluieste broasca si*

m-a pofit la bal. „Un bal continuu”, grotesc. Îi *balui vampirilor?*! — m-am lamentat eu, cu gândul la nemaipomenita comedie a lui Polanski. Dar vocea feciorului, caldă, linistita, ca o romântă, mi-a risipit temerile: „Pe vremea când faceam comert cu iluzii viața îmi era foarte / prosperă eram fericit ca un vierme...”. Însa eu zburdasem cu gândul departe. Feciorul m-a adus cu picioarele pe pământ, făcând o glumă sinistră: „Am găsit un sămbure de adevăr l-am pus pe o piatră si cu / alta poc”. Apoi a-ncercat una mai veselă: „Eu am facut dragoste toată viața povestea un vierme / verzui unui fir de iarba verzui”. M-am ridicat în picioare. Pe fața mea nu se putea citi mare lucru. *Uneori cuvintele* — a vrut el s-o dreagă — *sunt mai grele decât pietrele*. Am știut atunci ce *boală neagră* îl macina și macină și casa-n care locuiește. Cu alte cuvinte, am știut ce-i lipsește: (apud Bellavitis) *acea geometrie a suprasensibilului, de casă de nebuni*.

• **LIVIU IOAN STOICIU — POST-OSPICIU**. Caci așa cum graia A.G. *lucrurile cele mai frumoase sunt acelea peste care suflă nebulnia si pe care le scrie ratiunea*. O nebulnie matura îl macina si pe prietenul nostru LIS. O boala neagra îl scrie domnule K, tatuta până-n maduva oaselor. De data asta suntem într-un balamuc. Unul adevărat, cu săli de mese neaerisite, cu „lovituri de toba, ragete, tropăituri”. La poartă, ratiunea sta de paza. „Un trepadus pazind turmele de porci prin rapita, pe marginea / santului de irigație: cu bratele / încrucisate, fluiărând a / paguba /... /”. Dincolo de rapită, stă nebulnia zămislind calm monstri. Paradisul. Visul-ospiciu. Capriciu: *să presupunem* — spune marele optician L — *că visează multă vreme, de pildă câțiva ani în sir. Ce ar putea el face în acest timp? N-ar putea nici să citească vreo carte, nici să examineze diverse*

organisme cu un microscop. N-ar fi în măsură nici să facă experiente asupra propriului său corp. I-ar mai rămâne doar cele care se pot face asupra spiritului. Nebunia este una dintre experientele care se pot face asupra spiritului. Însă una ratata. Cumplit de ratată! Cu ea ne ademeneste LIS de o buna bucata de vreme. *În acest period*, autorul nostru, plineste „vointa lui Dumnezeu fara zăbavă si / fără osteneală”.

GRIGORE SOITU

CONTRATRIPTIC

Singurătae, frică, nebulnie

• În **CASA DIN CARE IES** (Ed. Axa, 1997), **RADU FLORESCU** e obligat la o perpetuă emergentă din apele lucidității care inunda subteranele metafizicii, ape negre ca ale inevitabilului Styx și din care creatorul modern de la Baudelaire înceace își uple periodic callimara. Poetul trebuie sa se apere permanent de agresivitatea cuvintelor alienante pe masura rostirii lor care desenețializeaza și striveste, asemenea cerului ce sufoca orizontul. Spațiul se restrânge tot mai clausturant, prin labirintul existenței sufla un vânt pustitor și în adâncurile ființei roade neobosit cariul negru al friicii ancestrale, cum doar în sângele evreiesc al lui Kafka, invocat drept instanța confesionantă, s-a mai putut acumula, literar vorbind, prin rabufniri produse exact în clipa când iluzoriul tarm al fagaduintei pare a fi atins: „abia acum vad viața mea ca pe o spalatorie / de steaguri. vin oameni și pleaca. / cei mai multi hărăziți unor vise amare — / rareori prin geamul camerei vopsite în rosu / intră soarele fluturând ca un steag rupt / mă apropii de mine ca de tărîm unde / Dumnezeu ma desparte de apa / abia acum plânsul tatalui scorojind peretii casei

REDESCOPERIREA CLASICULUI

În prefata volumului **Clasici români din secolele XIX și XX** (București, Editura Eminescu, 1996), Gabriel Dimisianu precizează înțelegerea pe care o dă noțiunii de clasic: „acela vizat de G. Călinescu în *Sensul clasicismului: un mod de a crea durabil și esențial*”. Criticul nu e interesat, asadar, de opoziția între stilurile cunoscute: romantic, clasic, simbolist, expresionist etc... Spiritele clasice — se arată în continuare — sunt exponentiale pentru epoca pe care o trăiesc; alături de scriitorii sunt și criticii: Titu Maiorescu, adevărat mentor pentru literatura română a secolului trecut, iar din secolul al XX-lea: George Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, Vladimir Streinu, Serban Cioculescu. Clasicii sunt priviți cu ochi critic, iar nu ca lipsiți total de păcate și mânuind adevăruri absolute.

Între scriitorii discutați menționăm pe: Costache Negruzzi, Ion Ghica, I. L. Caragiale, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Mihail Sadoveanu, Panait Istrati, Tudor Arghezi, Marin Preda, Mircea Eliade.

Studiile sunt mai vechi, dar publicate în volume cu tiraje „discrete, demult epuizate”. Desi fiecare dintre ele cuprind puncte de vedere cel puțin incitante, ne vom opri la câțiva scriitori și critici.

Orasul lui Rebreanu se ocupă mai ales de nuanțele marelui prozator. Sunt analizate: *Culcusul*, *Golanii*, *Ocotitorul*, *Strămutarea*, *Norocul* etc. Ambianța creată de Rebreanu aminteste orasul după 1910 și uneste personaje perfect integrate vieții urbane, spre deosebire de ce scriau contemporanii, evocând drama inadapării și nostalgia spațiului rural. G. Dimisianu îl consideră pe Rebreanu înșuși perfect integrat orasului, un „maritor dinăuntru”, care înregistrează totul fără uimire sau respingere. Rutina vieții cotidiene în mediul urban fiind într-un fel răspunzătoare acestei atitudini. Criticul realizează mai departe un paralelism cu Caragiale; lumea cafenelelor, a bodegiilor și berăriilor vesele și nonsalante, cu mici slujbasi punând tarala cale, se regăsește întrucâtva și la Rebreanu; tonul e însă total diferit; prozatorul descrie totul mult mai cenușiu.

Într-un studiu din 1963, Serban Cioculescu observa că la Rebreanu „capitala e un loc strivitor”; prozatorul nu ezită în a discuta „la rece”, obiectiv, mai ales mediile pegrei: hoti, cersetori, prostituate, vagabonzi. Filonul acestei tematici continuă cu G. M. Zamfirescu (vezi *Maidanul cu dragoste*, *Sfânta mare nerusinare* etc.), Eugen Barbu (vezi *Groapa*).

Mediul sordid e prezent și la Caragiale în povestiri ce etalează o lume mai puțin nonsalantă și superficială decât cea a berăriilor și cafenelelor pline de „mitici”. Schimbând tonul, Caragiale întredeschide poarta spre lumea de la fund.

G. Dimisianu observă pe bună dreptate că, în timp ce Rebreanu e sobru și vede lucrurile mai degrabă în latura lor tragică, Caragiale mai lasă o șansă prin exprimarea oarecum ironic înțeleghătoare.

În ceea ce îl privește pe Camil Petrescu, ne oprim la aprecierile critice ale lui G. Dimisianu pe marginea notelor zilnice ale acestuia. Notele fuseseră publicate în 1975 de către Mircea Zăciu după manuscrisul intitulat *Caiet de note zilnice*; Camil Petrescu se explică; pentru el au mai puțină importanță evenimentele înregistrate ca atare. Jurnalul oferă astfel spectacolul trist al „măcinării sufletești”, așa cum nota Mircea Zăciu. Notățiile

acoperă perioada 1927-1940, exact momentele scrierii celor două romane (*Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* și *Patul lui Procust*); Camil Petrescu călătorește mult, ajunge la Constantinopol, ocupă cea mai înaltă funcție la *Revista Fundațiilor*. Evenimentele exterioare au slabe ecouri în jurnal, cu excepția descrierii unor aspecte din lumea politică, literară sau artistică a timpului. Subiectul însemnărilor e inadapabilitatea la mediu, creația și factorii care o determină. G. Dimisianu consideră un astfel de jurnal terapeutic pentru că în el se descarcă energiile negative. Asemenea sunt în fapt și romanele (vezi mai ales *Patul lui Procust*).

Dintre personalitățile luate în discuție de G. Dimisianu ne-am mai opri la G. Călinescu. Capitolul *Marele epos în critică* pornește de la afirmația călinesciană privind istoria și critica literară, văzute ca preocupări secundare față de literatura propriu-zisă (roman, teatru, poezie), pe care marele critic si-a propus să o scrie. Afirmațiile lui G. Călinescu vizavi de golul din istoria literară și în existența tradiției la momentul în care el însuși scrie *Istoria literaturii române* îl intrigă pe autor. Oare G. Călinescu nu lua în considerare demersurile critice extrem de pertinente ale lui G. Ibrăileanu ori E. Lovinescu?! Se pare că funcționa orgoliul lui G. Călinescu de a fi primul, de a pipăi el însuși întreg fenomenul literar.

G. Dimisianu ia în discuție *Viata lui Mihai Eminescu* și studiul operei poetului, în cinci volume, *Viata lui Ion Creangă*, dar și *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. G. Călinescu a scris literar critica, cu tehnica specifică romancierului, având scriitorii ca personaje.

G. Călinescu este foarte atent la documente, la veridicitatea acestora, urmând linia Saint-Beuve de biografii bine întocmite. Portretele lui Mihai Eminescu ori Ion Creangă sunt remarcabile în acest sens.

Scrierile călinesciene — spune G. Dimisianu — au impus o viziune asupra scriitorilor atât la criticii contemporani cu el, cât și la cei ce au urmat. Ne-am obișnuit să privim cu ochii lui G. Călinescu, chiar dacă nu „obiectiv”.

Autorul citează exemplul celebru al „cazului” M. Eminescu văzut de G. Călinescu ca „robust, aproape de rădăcinile sale rurale”, desi este cunoscută debilitatea fizică a poetului la un moment dat. Biografia critică e preferată de G. Călinescu, aceasta deosebindu-se de biografia romantată a

„oamenilor perfecti”, practică de E. Lovinescu, de exemplu, în *Mite și Bălauca*. G. Dimisianu arată că această *smulgere din cripte* a istoriei literare este benefică pentru gen ca atare.

Studiile din acest volum, riguros construite, bogate în judecăți de valoare îndrăznețe și profunde pot fi privite și ca tot atâtea fragmente dintr-o amplă lucrare de sinteză care, probabil, se află pe masa de lucru a lui Gabriel Dimisianu.

A rata o călătorie

Volumul **A muri în Tibet**, publicat recent de Cornel Ungureanu la Editura *Polirom* în foarte bune condiții grafice, e o tulburătoare confesiune a unui om de cultură într-un moment important al existenței. Jurnalul debutează cu momentul arderii unor „hârtii” (ziare, reviste, copii xerox etc.) devenite mult prea numeroase pentru spațiul restrâns din apartament. Gestul obișnuit primește conotații ritualice: ardere = purificare; înainte de importanta călătorie în Tibet, eliberarea de balastul vieții cotidiene devine un act obligatoriu.

Pregătirea de drum e mai mult de natură psihologică. A ajunge la „Acoperisul lumii” reprezintă una din întâmplările majore ale existenței și ea nu se traversează în singurătate. Naratorul va fi însoțit de patru prieteni, nume de marcă ale culturii scrise românești.

În derularea jurnalului se amestecă permanente momente din cotidian și amintiri despre mai vechile lecturi privitoare la Tibet. Este vorba în primul rând de scrierile în limba engleză ale Alexandrei David Neel oferite de prietenul Frango (*Cartea mortilor tibetani*, de exemplu), de *Călătoria către Shambala* a lui Gründewedel și de multe alte materiale pe care Cornel Ungureanu le enumeră, dar le și comentează.

Călătoria (cuvânt ce apare cu majusculă în jurnal) pare să fie ratată în momentul în care Eugen Uricariu, reprezentând Uniunea Scriitorilor, nu reușește să convingă autoritățile chineze de interesul pe care scriitorii români îl au pentru vizitarea Tibetului.

Intervine în jurnal una dintre cele mai importante măturisiri: „am ratat călătoria, dar nu pe de-a întregul. Jurnalul (acest jurnal) crește pe ruinele unei călătorii ratate. În fond, voiam să urcăm într-o țară imaginată. Nu China, lumea de azi, în stare de

explozie, ci Acoperisul lumii. A rata o Călătorie — a rata o întâlnire cu imaginarul. Dar cine n-a căutat, mai întâi aici, o țară imaginată? Aici, pe acoperisul lumii ar fi instalată conferința celor ce decid totul. Aici sunt oamenii care stăpânesc pământul. Tările descrise de Apollonius din Tyana sau, la începutul mileniului al doilea, țara Părintelui Ioan, aici ar fi”.

Orizontul imaginativ creat de fiecare cititor despre Tibet a remodelat fiecare detaliu până a înlocuit realitatea cu ficțiunea. Faptele rare ale călugărilor tibetani, folosirea telepatiei ca formă perfectă de comunicare între inițiați, levitația, deplasarea obiectelor doar prin forța privirii, iată aspecte ce fascinează deopotrivă consumatorul neavizat de lecturi uimitoare, dar și scriitorul ori filosoful.

Tonul sobru al însemnărilor e tulburat (programatic!?) de prezenta lui Karin, o studentă ce-si urmărește profesorul, dorind adesea să-i mărturisească aspecte ale vieții personale. Permanența ei căutare, superficialitatea cu care tratează marile mistere ale vieții, reprezintă poate cealaltă față a lectorului de „cărți fantastice”. Karin e miscarea continuă a vieții, dinamismul, cotidianul care îl aduce pe profesor din sacralul artei în contingent.

Datele concrete ale călătoriei sunt legate de sosirea pe aeroportul din Beijing, cazarea la elegantul Peace Hotel, întâlnirea cu translatorul etc. Obsesia propriei opere și a menirii scriitorului nu dispar în peisajul situat la atâtea zeci de mii de kilometri de casă. „Nu sunt sigur că trebuie să-mi tipăresc cărțile pe care le am în sertar. Rămân inutile”.

Vizitele în diferite puncte de atracție turistică sunt fără îndoială aspectul exterior al relației tensiunii interioare ce însoțește fiecare etapă a călătoriei.

Lesinul, criza deci, se petrece undeva departe de Beijing, „într-o margine a Chinei”, la Li Jiang, sub soarele puternic, la 2800 m. Căderea e fizică, pentru că psihicul trăiește totul ca pe o fericire - iluminare, alături de persoanele cele mai îndrăgite: mama, fiica.

Revenirea în realitate e descrisă aproape cu amuzament: „Stau pe scaun, încă tulburat de întoarcerea în China”. Experiența neplăcută e în forul intim dublată de o stare de beatitudine. *A muri în Tibet* iată motivația scrierii acestui jurnal.

Francoise, frantuzoaica ce confundă tot timpul grupul de români cu unul de ruși, e un alt personaj feminin interesant al jurnalului. Simtindu-se abandonat la capatul lumii (*Abandonné, n'est ce pas?*), naratorul regăsește în fata unei cesti de ceai de jasmin, echilibrul existenței.

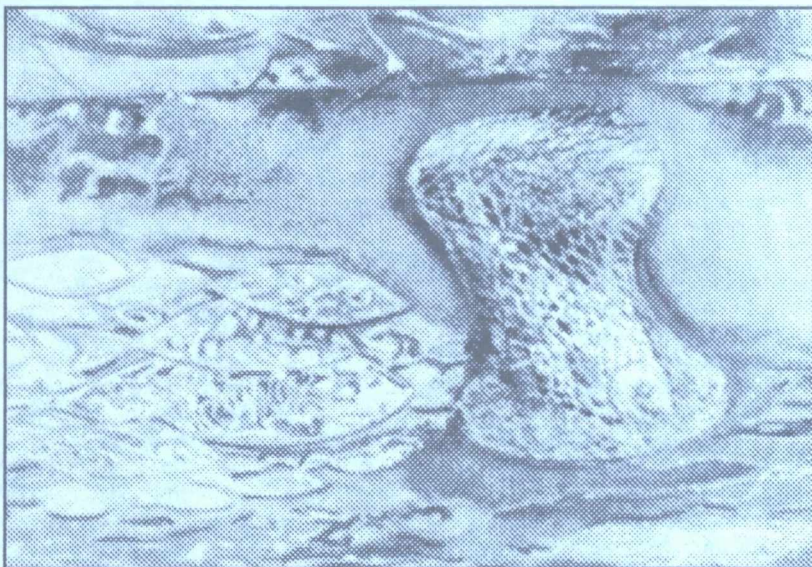
Copacul cu cele 10.000 de flori, mormintele Ming, Muntele Dragonului de Jad, Pădurea împietrită, sunt China în ceea ce are ea geografic de oferit vizitatorilor.

Dar China e mai ales o stare de spirit în clipa în care i-ai părăsit conturul de pământ și te întorci în lumea europeană.

Întâmplarea, lesinul, iluminarea sunt puncte ale unei trăiri intime ce n-ar trebui divulgate și totuși se vorbește despre ele în limbajul cel mai obișnuit: „În primul rând... mi se părea că ziua de 12 mai face parte din istoria mea secretă. Devenise o parte a intimității mele. Eu as fi putut să vorbesc despre ea, nu alții: orice divulgare... macula Imaginea”.

Măturisirile jurnalului semnat Cornel Ungureanu sunt punctele pe care autorul le aruncă înspre o lume din care simte nevoia să se retragă din când în când spre a se regăsi în iluminare.

CORINA APOSTOLEANU

• Marina

/ umple fereastra cu umbre” (*Spălătoria de steaguri*). Mântuirea, dacă mai există vreuna, e întrevăzută în și prin creație, ca unica formă de îspășire a damnării de a fi: drumul sortii se înfundă apoteotic fosnind în cântecul păsării (v. *Călătoria*). Poetul simte cum „un cuvânt negru îmi crește în trup încet / cu roboțaro speranță” desi moartea îi „întinde cana cu ceai negru” și și-l face conviv, el răsfrângându-l cu ultimele zvăcniri ale dragostei sale scriiturale. Ceva mai denudate de fastuozitate macabră, aceste ceremonii amintesc de cele imaginare de un Emil Botta. Prin ele, poetul se eliberează, sau încearcă s-o facă, de hieratica singurătate pândind la hotarul dintre viața și moarte, zonă propice zămisirii poemului, venirea pe lume stând sub steaua îndoilei și a conștiinței fragilității și precarității supreme a demersului elaborațional: „scrii și iar scrii și / pe luciul apei sângera floarea de papădie” (p. 33). Scribul e nu doar genitorul textului ci, mai ales, progenitura acestui nemilos monstru cronofag, cercul amintind de un sarpe ce se autodevoră de la coadă către cap. În voluptatea masochistă a golului de astăzi dospind orgolios plinul de mâine. Poezia lui Radu Florescu se năste din această sfâșietoare pendulare între a fi prin trup și a fi prin spirit, pendulare careia i se subordonează în opoziție pământul și cerul, casa ca simbol al repaosului impioziv și dezmarginirea elementelor primordiale îmbiind la panteizante virtuți pe o traiectorie temporală. Diagnosticare și rostire a friei concepute ca amenintare metafizică a tot mai însinguratului ins modern, poezia lui Radu Florescu își confirmă statutul terapeutic de eliberare, fie și provizorie, de o parte din angoasele existențiale pe furis cuibărite în noi. Și, în acest sens, poetul trebuie urmat precum profetii de odinioară.

• **NICOLAE SAVA** e printre puținii poeți care cultiva cu atâta frenzie specia poemului în proză

(**PROZĂ, DOMNILOR, PROZĂ!**, Ed. Axa, 1997) și o face din spirit de frondă sau din nevoia de singularizare într-o lume în care tot românul comite versuri „ce din coadă au să sune”. Discursul său ia pulsul diaristic al spectacolului lumii moderne aflate sub zodia dependentei de civilizația tehnologizant-alienantă pe care a produs-o și careia, aidoma ucenicului vrăjitor, nu-i mai poate stăvilii manifestările oculte și ocultante. Autorului îi repugnă existențele scrobite după rețete dogmatice, sclerozarea fanteziei și a spontaneității, strivirea personalității umane în angrenajul absurd al conveniențelor sociale, androidizarea sau robotizarea semenilor pe măsura ce „moare comerțul cu iluzii” și „în orasul acesta nu se mai scrie nimic în afara notelor de plată cu tarif variabil”. O realitate aseptizată prin evitarea riscului, cum, de pildă, sinuciderea fluturului în flacăra orbitoare a lămpii, e percepută de poet în chipul cel mai incomfortabil cu putință, oricât ar încerca el să-si tragă pe față masca indiferenței sfidătoare de ins cârnia i se scormonește fară jenă intimitate, aspirațiile necororate, nostalgia copilariei pierdute, malancoliile refulate atunci când nu vrea cu nici un pret să se conformeze gustului comun îndoilenic: „Trăiesc precum leul în parcul zoo viața publică mi se fac fotografii (desigur de amator) în timp ce execut alte treburi necesare fiecărui mamifer în timp ce ma plimb în timp ce întorc ceasul cu o vorbă mai dulce e pur și movu Galilei cred s-a sinucis de scârba viața publică mă obligă să-mi deschid conserva în strada lucru imposibil acum câteva mii de ani pe când eram mai novice și mânânc neținând seama de trecătorii ce mi se uita în gura măi ce limba atrofiată posedă asta mut fara certificat sa fiu al naibii adică eu umilul provincial care sâmbăta seara merg în oras la baie cu toată familia” (*Viata publică*). Meritul poetului consta, asadar,

în dinamitarea clișeeilor verbale, a prefabricatelor sintagmatice, prin mimarea inteligentă, niciodată grațuită, a dicteului automat. În tipare demonetizate de prea multă folosire a unor proverbe, zicale, reclame publicitare, anunturi etc., Nicolae Sava loarna prospețimi și ingeniozități, în silage sorescian cel mai adesea, precum „sufletele care au însoțit pe muritori spre glorie sunt rugate să coboare”.

• În ultima sa carte, **POST-OSPICIU** (Ed. Axa, 1997,) **LIVIU IOAN STOICIU** parabolizează neputința depășirii limitelor ratiionale ale condiției umane condamnate la terestritate: trimisul spre a angaja văslasi pentru o corabie va esua el însuși în ipostaza deloc măgulitoare a unui paznic de porci pe un islaz. Sfâșierea e între două moduri de viață sau civilizații: rural / urban, arhaic / modern, grav / parodic, omenesc / angelic s.a.m.d., poemele cuprinzând implicit sau explicit și o lauda adusă epifaniei prin scriitura. Poemele acestei cărți se constituie ca irumperi ale memoriei copilariei consumate într-un canton feroviar din zona Adjulului, memorie doidora de practici rituale împotriva cărora micutul de atunci se manifesta interogativ-insurgent-demitizator dintr-un scepticism precoce ca și dintr-o neîncredere instinctivă împotriva a tot ceea ce se voia ordine și permanentă când, de fapt, totul pe lume este zadarnic (v. *Temperatura de descompunere*). Până si intuiția unei reîncarnări, iluzie atât de draga poetilor, are un efect cu totul contrar celui scontat de simțul comun: poetul se neagă și se dusmaneste, traversat de neliniști metafizice vectorizate invers, cu trasversări neașteptate în spațiul interregnic sau interagregic. Ontogeneticul se filogeneticizează: viitorul se lasă precum seara, iar în ceafa mirilor suflă însuși secolul trecut. Amestec de Cenusareasă ce-si pierde pantoful într-un decor

expresionist macabru și de Pena Corcodușă modernă textualizată, poezia lui Liviu Ioan Stoiciu se autoreferențializează donquijoteste și-si retrospetivează dezmățul: „Ea, care / simbolizează vârful unei generații nestatornice în pasiuni și-n vicii, / distrusă moral / Cu / obsesia privirii posomorâte a lui Dumnezeu... În cuibul / cotofenei acum, pe lumina, / și coborâta după lăsatul soarelui în / pământ, în orificiul unde își / depune ouale... Cu / glasul ei spart: cu deosebite pricini” (*Părăsita de diavol*). Poezia lui Liviu Ioan Stoiciu din acest volum își află unitatea și coerența în elogiul intrinsec adus efectelor nebuniei ca act creator, ca inventivitate a copilariei ori ca vizionarism necenzurat de stila cumintenie și de secetosul spirit obedient față de orice instanță autoritară. Textul lumii e nuanțat de Liviu Ioan Stoiciu sub aspectul de discurs total al civilizației europene din a doua jumătate a veacului trecut. Biografia poetului național devine pretextul captării reconstitutiv-magnetice a unei întregi istorii, cu moda, politica, economia, transporturile, urbanizarea, formele de guvernământ, comerțul, cultura, loisir-urile, psihologia mulțimilor, războiul de neatârnat și altele în care truditul de cuvinte s-a amestecat civic, fidel dictonului „homo sum et nihil humani me alienum puto”. Profesiunea de credință a discipolului revoltat e inoculată subtil tuturor textelor sale.

Optzecistii au sincronizat scrierea istoriei cu însăși derularea ei și poate că nu o întâmplător Revoluția le-a fost contemporană chiar dacă mai apoi a încaput pe mâna unora ce s-au descotorosit fără pic de eleganță de revolta „frumosilor nebuni” dintotdeauna, tagma pe care Liviu Ioan Stoiciu o ilustrează exponențial prin atitudinea civilă slujită de un condei pe măsura

ION ROSIORU

Mantaua din pânză cauciucată îl acoperea aproape în întregime pe Nelu Brabete. Numai fata îi rămăsese liberă, de la ochi în jos, o fată comună, de om cam bleg, aspect ce-l întârea și zâmbetul acela permanent ce-i stătea pe buze, de era singur sau nu. Zâmbet ce nu-i dispărea nici când îi vorbea cineva, chiar dacă persoana respectivă încerca să-l ia peste picior. Numai târziu, când pricepea rostul cuvintelor, zâmbetul său se transforma în ceva amenințator, dar ochii îi rămăneau la fel de inexpressivi și de albaștri. De pe buze se strecurau vorbe de neînțeles însă uita curând și zâmbetul îi apărea iar. Mergea zâmbind, cu capul în jos, prin mijlocul drumului, nu vedea pe nimeni și dacă, din când în când, un cunoscut îl saluta, el răspundea vesel, trezit din visele sale. Îi plăcea să se afle în mijlocul oamenilor și, cum nu-l prea lăsa nimeni să vorbească, el asculta ce povesteau alții și zâmbea, iar dacă se spunea o glumă bună, de râdeau și ceilalți, atunci el râdea cel mai tare, dar se rusina apoi, simțind asupra lui privirile lor îngăduitoare.

Desi, cu câțva timp în urmă, ploaia stătuse, acum începuse din nou să curgă din cerul negru ca o scândură putredă de gard. Picuri rezezi și grei se împleteau pe acoperisurile de tablă. Soseaua era pustie și Nelu Brabete mergea tinând mâinile lipite de corp, ca soldații. În dreptul casei lui Lică, ciobanul, desi el nu se gândise să se oprească, pașii se domoliră de la sine, somn al obisnuitei, prea se oprea des în locul acela. De data aceasta privi mai cu luare aminte și văzu pământul ce începuse să se desprindă la temelia casei, mâncat de atâta umezeală, lăsând paianțele goale. Îi plăcuse mult locul acesta de casă și-l ar fi cumpărat dacă Lică n-ar fi vândut repede niste oi și i-ar fi luat-o înainte. Între gard și sosea, fusese înainte un sant adânc, plin cu boji, unde-si aducea Lică oia când se îmbăta și nu mai putea să iasă cu ele la câmp. De curând însă groapa fusese astupată de primărie, lărgindu-se astfel și soseaua. Dar acum apele se strâneau mult vijelioase, veneau tocmai din mijlocul satului, treceau peste drum și rodeau în pământul proaspăt așezat, ca în nimic. Râpa prindea să apară iar și Nelu Brabete socoti că dacă vremea mai ține așa vreo trei sau patru zile, iar Lică nu pune mâna să-l repare, parul din colțul gardului o să rămână târnat în aer, ținut doar de laturi.

Apoi privirile îi lunecară spre cimitir, un vârf de deal înconjurat cu panouri din prefabricate și acoperit cu o pădure de cruci, de mărmi și forme diferite. Vara, ele se vedeau albe printre tufele de liliac și salcâm pitic. Se gândi la maică-sa, la Brabetoica, cum îi spuneau oamenii din sat, bătrână și tintuită, de câțiva ani, la pat. Din cauza ei nu mai avea zile bune nici cu nevastă-sa. Aștepta, din clipă în clipă, să-i închidă ochii și să-i aprindă lumânările, dar, de data asta, privind în jur, la cerul întunecat, la siroaiele de apă și la noroiul greu, Nelu Brabete își zise numai pentru el, desi, dacă erai mai pe aproape, puteai chiar să-l ai auzi: „Mai amân-o, doamne, să se oprească ploile astea, că nu poti urca dealul cu dricul pe umeri, poate aluneci dracu' si te duci cu el de-a berbeleacul, mai mare pomina!”

Ajunse. Împinse cu cotul poarta veche, încet, parcă i-ar fi fost frică să nu cadă. Vedeă în dreapta râul învolburat, amenințator, întins cât luna, la nici o sută de metri de casă. Păși gânditor prin noroiul din curte. Demult vruse să toarne o alee de beton pentru astfel de ocazii, dar niciodată nu fusese suficient de hotărât. Cizmele grele intrau adânc în clisa de humă. Mersul devenea greoi, enervant. În fata usii de la intrare pusese niste cărămizi și un pietroi mai mare, de care-si curăta încălțările, în timp ce se ținea cu o mână de clantă. Când deschise, îl izbi un miros puternic de săpun făcut în casă și îl cuprinse un val de aburi. Erau atâția aburi în odaie că pe tavan varul se umezise și se colorase într-un albastru puternic.

Florica stătea aplecată deasupra albiei așezată pe două scaune. Avea mâncile sumese și mâinile băgate până la coate în clăbucii de spumă. Nelu Brabete intră și se opri pe sacul de nailon așezat în dreptul usii. Pentru moment rămase așa, ca prostit, cu ochii tintă la Florica, parcă atunci o vedea prima dată. Lăra îmbujorată la față și puțin nădușită pe la tâmpile. Avea părul adunat într-o basma legată sub ceafă și bluza deschisă. Linia sânilor începea să se vadă, învăluită în umbre. Si imaginea aceasta îi trezi aceeași dorință ca în urmă cu multi ani, când se luaseră. Florica, gândi el, este o femeie care nu se trage, are treizeci de ani, dar nu-i dai douăzeci și cinci. Ce-ar zice lumea despre ea, Florica tot frumoasă rămâne și tocmai pentru asta n-o pusese niciodată să nuncească alături de celelalte, chiar dacă se mai soptea ceva pe ici, pe colo.

Ce-i pasă lui acum, când umblase atâta timp după ea? Îi ținea toată ziua calea, dar când îl zărea, Florica trecea pe partea cealaltă, cu capul în jos, fără să-l vadă sau fără să vrea să-l vadă. Era în vorbă cu Voicu al lui Fane, dar el era convins că, odată și odată, tot o să-i iasă ei fumurile din cap și d'ăia si continua s-o aștepte.

Când, într-otăamă, Voicu al lui Fane a plecat la oras, pe santier, Florica s-a schimbat dintr-o dată.

IOAN NESU UITAȚI DE DUMNEZEU

Parcă i-ar fi murit cineva în familie, maică-sa dacă ar fi murit, și tot n-ar fi fost atât de plânsă. Dar și fată de Nelu Brabete se schimbaseră. Când se întâlneau prin sat, ea ridica privirile spre el și atunci, în ochii ei frumoși se aprindeau două luminile, dar reci, care-l intimidau, făcându-l să se simtă prost. Iar când îl simtea pe urmele ei, încetinea pasul, îl lăsa să se apropie, apoi, brusc, se oprea și se întorcea spre el: „Ce vrei?” îl întreba scurt și el se fâstăcea și nu mai stia ce să spună, parcă-l ținea cineva de limbă, desi își alcătuia dinainte zeci de planuri. Și aceasta până într-o seară când se întâmplase minunea. Privirile ei se mai îndulciseră, era mai răbdătoare, iar el sesizase schimbarea și putuse să rostească niste fraze. Cu sufletul la gură îi declarase că vrea să se însoare cu ea și fusese acceptat neașteptat de ușor. De bucurie, alergase la bufet și dăduse de băut la toată lumea. Oamenii beau și se întrebau ce se întâmplase cu Nelu Brabete, dar nu prea mult pentru că tuica era bună, iar ocaziile astea nu apar în fiecare zi. Numai la sfârșit, tinându-se de masă, el le mărturisii că se însoară. Le spuse și cu cine și bărbat, încalziți de alcool, l-au înconjurat și-l au felicitat, desi mai erau și unii care-si făceau semne discrete..

La timpul potrivit, Nelu Brabete își dăduse seama că Florica mai fusese și a altcuiva și, de atunci, de fiecare dată când el încerca s-o întrebe și ea pricepea ce, îl înlăntuia pe după gât, se agăta de el, se freca de pieptul lui și el simtea că nu poate fi altul mai fericit. Socotea că totul fusese un accident pe care desigur că îl regreta, altfel de ce o găsea plângând adesea?

După sapte luni de la căsătorie, Florica pierduse un copil. Și desi trecuse atâta timp și el mai vruse un copil, ea se opusese spunând că destul trebuie să aibă grijă de maică-sa, s-o curete și s-o hrănească în fiecare zi. Pentru ce atunci o caznă în plus? În sinea lui, Nelu Brabete îi dăduse dreptate și ajunsese să se roage și el să se termine odată...

... Florica se ridica încet, își îndreptă spatelul și zări privirile de căine credincios îndreptate asupra ei. Priviri pe care, adesea, nu putea să le suporte.

— Ce faci, nu închizi usa aia? Mă vezi că stau aici transpirată! Eu muncesc, nu umblu creanga prin sat, ca tine!

— O închid, răspunse el moale și parcă, într-adevăr, numai atunci își adusese aminte de usă, o închid, dar de ce strigi așa? Mă uitam și eu la tine, esti atât de frumoasă...

— Ha, ha, ha, tara arde si lui i se făcu de dragostel! Descaltă-te acolo, nu-mi umple mie casa cu noroi, că nu măhuri tu!

— Parcă tie îți arde de altceva? Mai vezi tu pe cineva spălând acum? Toată lumea stă cu ochii pe gâră, gata s-o ia din loc si tu speli! Nici el nu credea în ce spunea, dar vruse s-o supere puțin. De altfel se mândrea cu pasiunea aceasta pentru curățenie a nevastei. Din două în două zile, în curtea lui, sârma era plină cu rufe și parcă vedea vecinele dându-si cu cotul: „Iar a spălat Florica, parcă ar spăla pentru tot satul!” si pe el spusese acestea îl umpleau de o

satisfacție ascunsă, pe care o savura singur, în clipele sale de pierzanie, atunci când recunostea că, desi nu realizase ceea ce-si dorise el odată, demult, la începutul tineretii, o luase totusi înaintea altora.

— Si ce dacă spăl? Tie nu-ti place să iesi în sat cu o cămasă curată pe tine? Mai bine m-ai ajuta să storc presul ăsta si ai spune si tu ce se mai aude.

Nelu Brabete își scosese cizmele, iar mantaua si-o atârname într-un cui, după usă.

— Ce să se audă, oamenii asteaptă să se tragă apele. Doar nu e prima dată când râul si-a dat în petic. Si nici ultima oară n-o să fie, răspunse el, vrând parcă să insinueze că stie mai multe, dar pentru ea este suficient și atât.

— Dar nu vezi că plouă mereu, că nu mai are de gând să se oprească?

Tocmai atunci usa se dădu de perete și amândoi, puțin surprinși de acest mod de a da năvală, o văzură pe Veta, nevasta lui Lică, mică în cizmele mari ale bărbatului, cu un sac de pânză pe cap. Rămase afară.

— Ce faci, tată Veto, nu intri? Hai intră, că te plouă!

— Nu intru, că nu stau mult, am venit numai așa ca să vă spun, că poate n-oti fi auzit, că nici eu n-am auzit demult, doar adineaurea m-a spus si mie Lică, de, așa cum vorbește tot timpul când e singur cu muierea lui, că a fost în sat și a auzit si el de la oameni, că la gară, unde trecu apa pe sub calea ferată...

— Ei, ce este acolo? Întrebă Florica scotându-si mâinile din albie și începând să le steargă cu un prosop uscat.

— S-a înfundat, s-au adunat tot felul de lemne, de crăci, de araci, de baloti, s-au incurcat unele în altele și în îngustimea aia de acolo, că o mică gura aia de sub pod, s-au încălzit si s-au aprit si acum alea care vin se asază peste ele, parcă s-a făcut un zăgaz. Eu d'asta trecui pe la voi, să vă spun ca să fiți atenți la noapte, să nu vă pomeniti cu apa sub pat. Si așa aproape că a ajuns în spatole casei, dacă văzui eu bine. Acu' mă duc...

O clipă rămăseră, bărbat și femeie, ca lovit de trăsnet, gândindu-se ce ar putea să se întâmple, la bătrâna care zăcea în camera ei, care nu stia nimic din ce se petrece afară, la greutatea unei eventuale mutări, la ce înseamnă să schimbi dintr-o dată rostul lucrurilor...

Florica își reveni prima:

— Îmbracă-te si du-te iar în sat si cască si tu ochii si desfundă-ti urechile, că degeaba te duci, m-as duce eu, dar uite că se întunecă si nu prea-i stă bine unei femei, noaptea pe drumuri.

Nelu Brabete începu să se îmbrace în tăcere, cu o părere de rău în suflet după odihna pe care si-o dorise, dar mai ales chinul de gândul că el nu reusise să afle această noutate. Poate că Lică fusese chiar acolo, poate că el adusese vestea... Deschise usa vrând să plece, dar Florica îl opri:

— Stai, du mai întâi albia asta în magazie!

După ce Nelu Brabete plecă, Florica făcu ordine în cameră și, înainte de a se apuca de cină, intră la

bătrână, ca si cum i-ar fi fost teamă să nu fi pătit ceva.

Brabetoica stătea sfârșită, cu trupul ei puțin, vîlăuit, rezemat de o pernă mare și privea drept înainte cu o privire slabă, goală de orice expresie. Tinea mâinile pe piept, iar picioarele se ghiceau subțiri prin pătură. Părul ei alb ca zăpada si obrajii plini de creturi, galbeni ca o felie de cozonac și privirea aceea parcă fără nici o dorință o înduioșau adesea pe Florica. Si atunci ea se mânia pe Dumnezeu, că de ce cheamă la el, din când în când, câte unul tânăr care n-a tremurat niciodată pe vreun sân de femeie, care n-a văzut niciodată cum răsare luna de pe genunchii unei fete si uită de câte o bătrână si-o lasă să se chinuie si să chinuie si pe alții. O uitată de Dumnezeu era Brabetoica așa cum stătea toată ziua, în aceeași pozitie, pe patul ei de scânduri, pe care Nelu asezase si o saltea plină cu paie.

— Mamă, vrei ceva? o întrebă Florica apropiindu-se de pat și încercând să mângâie rămășița aceea de om.

Dar bătrâna rămănea la fel de nemiscată, cu privirea ei fixă în tavan, fără să răspundă, ea nu stia că afară este frig, că plouă, că vin apele. Florica îi potrivea puțin pătura la picioare, așa ca să nu fi venit degeaba si apoi iesi, închizând usa.

Nelu Brabete nu se mai întorcea, era deja nouă ceasul. Măncă singură si se culcă lăsând lampa mică. Adormi repede și-l visă, după mult timp, pe Voicu al lui Fane, cum o ademenește el tocmai la capătul crângului hotar cu săelenii si acolo o aruncase în apă. Ea se speria și si tipase. Malul era drept si înalt si apa îi ajungea până la umeri. Voicu o lăsase să se zbată puțin, apoi se dezbrăcase răzând si venise după ea. După un timp au iesit si au revenit la locul unde-si lăsase el hainele. El i-a scos rochia si a agătat-o într-o cracă, la soare si la vânt. Stătea pentru prima oară goală în fata lui, cu coatele acoperindu-si pieptul. El i-a dat cămăsa lui, prea mare pentru ea si a luat-o în brate si a răsturnat-o în iarba mare si grasă si ea s-a lăsat în voia lui... Numai apa se izbea de mal, se îndepărta si se izbea iar...

S-a ridicat într-un cot si l-a văzut pe Nelu Brabete aplecat asupra ei la lumina slabă a lămpii.

— Ce-ai pătit, dragă?

— Am visat urât, răspunse ea fără nici un chef si vru să se culce iar.

Numai că rămase încordată la vuietul care venea de undeva, de departe, ca un zgomot de masini grele ce se apropiau în coloană. Dar nu era zgomot de masini, parcă era o revărsare uriasă de ape. Si atunci înțelese. Sări din pat si se duse la geam. Îl deschise si un val o lovi udând-o de la brâu în jos. Emotia si surpriza o tintuiră locului un timp. Numai Nelu Brabete nu pricepea ce este cu apa care venea pe fereastră. Florica înțelesese. Îl privi cu dispreț pe cel care ar fi trebuit să aibă grijă de ea si, fără să-i spună o vorbă, își puse o subă pe umeri si un batic pe cap si fugi afară lăsând usile vraise.

— Unde-mi sunt pantalonii? se căina Nelu Brabete în mijlocul patului. „N-o vrea si o cravată acum?” se gândea Florica.

Când deschise usa ce dădea în curte, apa care presa de afară fu gata s-o răstoarne. Iesi făcându-si cruce. Nu vedea soseaua, nici gardul. Totul era în apă, o apă măloasă, murdară, violentă. Nu-si dădea seama nici dacă locuința lor mai era la locul ei sau plutea pe undeva, pe luncă. Făcu câțiva pași în întuneric, la întâmplare, nu avea idee încotro să se îndrepte, dar ceva îi spunea că nu trebuie să stea pe loc. Dădu peste alti oameni. Alergau toti. Se loveau unii de alții, se împiedicau, nimic nu mai conta. Si nu mai stiau dacă sunt prieteni, dacă sunt dusmani, se uitaseră certurile, se uitaseră vechile dușmăni, deveniseră un tot unit în fata primejdiei comune. Se strigau unii pe alții, se găseau, se încurajau. Căinii urlau parcă ar fi fost încolțiți. Unii rămăseseră legați.

Florica nu se opri o clipă să se uite în urmă, fugea ca o nebună, disperată, cât mai departe, numai să scape de suvoaiele alea care o loveau peste solduri. Rochia udă si se lipise de pulpe, dacă ar fi putut ar fi dezbrăcat-o. Mergea la întâmplare, de fapt nici nu avea ce alege. Din când în când, călca în câte o groapă, cădea în genunchi, se ridica si pornea iar.

Apele creșteau. Se dărmăuau garduri. Se surpau casele. Tipau copii.

Obosise. Emotia fusese si ea pe măsura efortului. Se așază pe prima canapea care-i iesi în cale, când simți pământ sănătos sub tălpi.

— Floricaaa... Floricaa... se auzea din vale strigătul disperat al lui Nelu Brabete.

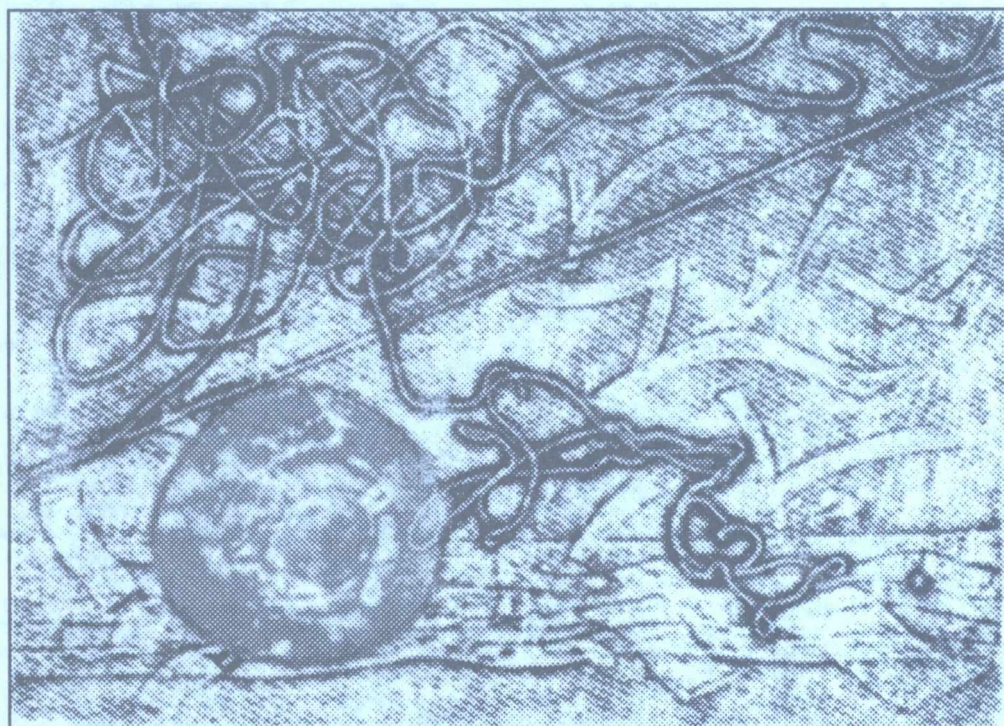
Dare nu i răspunse, inima-i bătea cu putere. Si-o apăsa cu amândouă mâinile.

Veni neașteptat de repede, veni lângă ea si o luă în brate. Priveau amândoi la apa care venise deodată si care ajunsese aproape la acoperisul caselor mai mici. Ea-l lăsa să-i mângâie mâna, poate nici nu-si dădea seama.

Nelu Brabete se trase deoparte când Florica sări în sus, parcă ar fi muscat-o ceva, când îi văzu ochii mari, plini de groază.

— Mama, unde este mama?

Atunci el simți cum îl înecă un val de căldură

• „Ritm si contrast” (colografie)

continuare în pag. 14

STEFAN CARAMAN

BOTEZUL

O pâine crezi că îți ajunge? mă întreabă trezindu-mă din somn. Am ochii lipiti, corpul abia reușește să se întoarcă spre acesta. părul murdar, asudat, începe să se zburlească — este trecut de miezul nopții.

Ia, tine! ăsta chiar nu glumeste, îmi întinde generos, bine dispus o pâine.

— La ora asta? îl întreb și eu, nu atât deranjat — o așa ofertă rară nu poate deranja — cât mirat.

— Sunt bucuros, mi-a născut soția. Un băiețel, și izbucnește într-un râs eliberator, până acum reprimat.

— Nu-i treaba mea, i-o retez brusc și revin la culcusul meu de sub gard, dar fără să-i refuz pâinea. De ce să mint, n-am mai mâncat bine de multă vreme.

— Hai, amigo! Unde te grăbești? îl aud cum strigă după mine, stai! n-am terminat. Nu are de unde să știe sărmanul că subiectul acesta nu mă mai interesează, că orice evocare a unei nasteri îmi dezmorteste amintiri vechi, însă vii și crude.

— Lasă-mă în pace! îi strig cu capul înfundat între brate, și noi avem dreptul la somn, nu numai dumneata.

— Amice, nu cedează, mă lasi cu sticla asta să mă lupt singur? Nu-i frumos: în plus, nu știu câți se roagă de tine zilnic ca să le primești pomana. Are dreptate, dacă ar ști...

— Ce ai în sticlă? o fac pe rezistentul, dar deja matele tânjesc după alcool.

— Ce zici de niste vodcă? mai apucă să spună, dar sticla își odihnește deja gâtul între buzele uscate, lacome, înghitituri mari de lichid traversează tunelul grumazului, un foc purificator îmi cuprinde cosul pieptului, abdomenul și, într-un târziu, până și anusul — asta înseamnă că mi-a mers la inimă; obraji îmi devin roșii și un dezghet progresiv îmi înmoaie sufletul care începe să se dilate, să-mi ajungă în gât. În ochi și apoi să se elibereze prin lacrimi scurgându-se abundent pe obraji, pe bărbie, pe mâneca zdrentuită a salopetei.

— O, dar ai ceva sete, se miră milostivul de ocazie dar într-un context total eronat și pe care nu are cum să-l intuiască altfel.

— Eu nu sunt un betiv, domnule, te rog să reții bine lucrul acesta, și încă o sută bună parcurge, mult mai ușor acum, trasul destelenit, lăsând liberă o altă felie de suflet, alte lacrimi, de data asta și muci.

— N-am vrut să te jignesc... iartă-mă, se apără imediat și timid omul care pare a fi unul de calitate și lipsit de mania diferențierii de clasă. Sunt chiar curios, au trecut câteva minute și nu m-a numit încă boschetar, ceea ce și sunt, numai că această chestiune mă privește exclusiv. Desi sunt constient de dimensiunea ratării mele, nu permit nimănui să răsucescă cutitul în rană. Îl privesc atent gândind toate acestea și omul pare să înțeleagă.

— Stai, îi spun, hotărând pe loc să-mi pierd noaptea conversând cu necunoscutul probabil bine intenționat — nici nu ar avea cum să fie altfel cu unul ca mine — și, pe deasupra, și plin de o fericire proaspătă, bolnăvicioasă. Poate că discuția aceasta — probabil vom împărtăși nimicuri — mă va încălca pozitiv, cât să-mi facă ziua ce urmează un timp curios de trăit, sau măcar suportabil.

Ne asezăm în culcusul meu, este destul de larg ca să ne primească pe amândoi și nu pot să nu observ grimasa de scârbă ce-i urătește — e drept, pentru puțină vreme — chipul. E de la latrina de dincolo de gard, îl lămuiesc imediat; desi acolo locuiește o familie avută, rahatul lor miroase, după cum vezi, îngrozitor.

— De ce nu te muti? mă întreabă de parcă această idee nici nu ar fi existat fără sprijinul său nemijlocit.

— Ha! ha! ha! arăt eu a om care face lucruri previzibile? Domnule, însăși situația în care mă găsești astăzi este rodul unei decizii luate într-o singură clipă, dar căreia, pot s-o recunosc, i-am găsit suficiente argumente care s-o susțină. Poti realiza cel mai bine cine ești locuind lângă un pisoar. Sau lângă un cimitir, ceea ce până la urmă, înseamnă același lucru. În fine... spuneai că ti-a născut soția...

— Ah! da, sunt așa de bucuros! N-am crezut niciodată că în mine pot exista asemenea sentimente. Văzând mोगâldeata aceea orăcând, dând din mâini și din picioare, implorând parcă milă și protecție, mi-am spus că aceasta este misiunea mea în viață — pacea și bunăstarea lui. Sunt atât de sigur de asta... ideea m-a cotopt pur și simplu.

— Misiune pe dracu! Gresit! Gresit! îi strig cu toată puterea mea zdrentuită, răvășită, plină de slăbiciune, ca să zic așa. Să nu lasi niciodată ratiunea să se piardă în sentimentalisme facile, necontrolate, instinctul dumitale de conservare este în pericol. Ai grijă!

Izbucnirea mea l-a încurcat, îl văd cum își dilată pupilele, cască gura și mărește inputul de oxigen.

— Mă tem că nu am înțeles, îmi spune așa găjăit, suspendat între impulsul de a părăsi locul pentru totdeauna și tentativă de a afla motivul revoltei mele.

— Nici nu vei înțelege vreodată și-mi doresc din toată inima ca această proviziune să se împlinească, îi suier la ureche — locul strâmt mă obligă — agitând profetic arătătorul. Dragă domnule, copiii sunt darul cel mai scump pe care bunul Dumnezeu ni-l poate da, dar în același timp, ni-l poate și lua; același Dumnezeu, dar înrăit de data asta peste poate. Să nu întrobi nimic! îți voi explica imediat și de ce, dar nu înainte ca sticla aceasta care inutil se odihnește în bratele dumitale, să-mi permită o exprimare mai concisă, pe înțelesul dumitale.

Si beau; altă înghititură, altă felie de suflet, fără lacrimi însă și fără muci. Apoi continui:

— Domnule, este posibil ca tocmai în acest moment, sau poate mai târziu, în intimitate, să-ti pui întrebarea ce compromis cosmic sau, știu eu, ce întâmplare ordinară ne-a pus astăzi față în față, într-un moment atât de important pentru dumneata și, prin forta împrejurărilor, și pentru mine. Te previn, nu-ți bate capul cu aceasta, nu contează prea mult. Important este să-ti deschizi bine urechile și să ai răbdarea să asculti istoria ratării mele, din care, sunt sigur, vei trage învățăminte adânci.

— Sunt gata să te ascult, îmi spune omul fermecat de feroarea cuvintelor mele, dar și de o cantitate însemnată de vodcă pe care consimte să o consume dintr-o a doua sticlă răsărită parcă de nicaieri.

— Dragul meu, dacă îmi permiti să te apelez astfel, eu n-am fost toată viața un nimeni, un „homeless” rătăcit pe străzi, ajuns la ciorba municipalității. Viața mea s-a desfășurat pe niste coordonate mai mult decât favorabile din punct de vedere social; eram un individ demn de invidie. Nu are rost să-ti descriu detalii despre copilăria mea fericită, adolescența asemenea, anii de facultate — e greu de crezut, dar zbârcitul din fata dumitale este licentiat — și alte acareturi de care, în ultimă instanță, nu poți fi legat decât prin noroc. Si dumneata pari un cetățean atins de aripa norocului, de aceea te previn, ai grijă! Toate acestea au un pret. Unul foarte mare și pe care putini și-l permit. Eu nu mi l-am permis; dovada, gardul de deasupra, latrina, pâinea dumitale, vodcă... în fine, filmul s-a rupt la sase ani după căsătorie. Trebuie să-ti spun că am o soție căreia nu îi pot reproșa nimic. Desi pare imposibil, te asigur că sunt căsătorit. Încă. Totuși, pentru a înțelege mai bine ceea ce mi se întâmplă astăzi, trebuie să deviez puțin de la subiect și să-ti spun că motivul pentru care nu m-a părăsit este acela că încă mai speră ca situația mea să se schimbe. Sau poate mă mai iubeste... nu știu. Oricum, este o chestiune de timp și psihic, dar căreia nu am nici puterea nici cheful să-i rezist. Treaba ei, pentru mine nu mai există, de când... Am luat această decizie în interesul ei exclusiv. Sau poate doar

pentru echilibrul meu atât de instabil? Hm! Dar să revin. Asadar, la sase ani de la căsătorie, earamâne însărcinată. Lucrul acesta m-a umplut de o fericire fără margini, sentiment cu care și dumneata te-ai confruntat deja, așa că înțelegi prea bine. Familia noastră, care până atunci parcursese deja toate etapele clasice — lună de miere, admirație, respect și, până la urmă, amicitie și tolerantă — a căpătat brusc o nouă lumină. Trăiam parcă din nou începutul; o nouă dragoste, de data aceasta mai plină de substanță, suficientă dacă pot să-i spun așa, ne aducea iar pe unul în bratele celui alt, pe băncile uitate, pe aleile părăsite și mai nou, dar din ce în ce mai des, prin magazinele pentru nou născuți, de unde cumpăram orice și oricât numai ca odrasla noastră nenăscută încă să nu ducă lipsă de nimic. Cumpăram fără cenzură atât lucruri pentru fetițe cât și pentru băieți — nu ne doream în mod special fată sau băiat — și le depozitam de-a valma în camera deja pregătită să-si primească noul locatar. Nimeni și nimic nu putea distruge această relație.

Apoi s-a născut fetita — un copil adorabil și perfect sănătos. Îmi aduc aminte că în ziua aceea m-am îmbătat până la inconstiență. De altfel nici n-am reușit să mai ajung acasă, poticnindu-mă exact în locul în care ne aflăm acum. Pe atunci îl ocupa un altul, un nenorocit din naștere. Acesta m-a abuzat bine și m-a lărat până în mijlocul soselei de unde m-a ridicat cineva — un sofer presupun — care m-a dus la politie și apoi acasă. Nu știu de ce tin minte toate detaliile acestea absolut banale și aflate oricum de la alții, dar pot constitui un argument în favoarea hotărârii mele ulterioare de a mă muta aici.

Copilul se dezvoltă bine, prezenta lui nu încurca cu nimic lucrurile ba dimpotrivă, le limpezea. Eram o familie fericită, spun aceasta cu toată sinceritatea.

Astăzi stau și mă gândesc că trebuia probabil să multumesc cuiva, să împac pe cineva; pentru că, spun acum, domnule, fericirea unui om — fericirea neîmpărtășită, avară — este o sfidare la adresa celorlalți, la adresa tuturor. Toată viața mea am fost un ins care a dat relației cu divinitatea foarte puțin; dacă acceptul de a-mi oficializa căsătoria în biserică poate fi considerat o clementă din partea mea față în față cu Aceasta. Egoist cu Dumnezeu, egoist cu ceilalți, egoist până și cu mine. Am știut doar să iau — de multe ori fără să cer — dar nu am știut să dau; N-AM PLĂTIT PRETUL. Ori dumneata trebuie să știi, un pret neonorat la timp, atrage după sine penalități și pedepse.

Lucrurile sunt mult mai clare pentru mine acum, iar evoluția lor s-a desfășurat sub o logică fără fisuri; altfel nici nu cred că se poate. Observi, asadar, că dau tuturor faptelor o dimensiune metafizică: nu face greșea să o iei în derădere. Până la urmă aici se rezumă totul, aici se găsește cheia deslășurării întregii învălmășeli numită viață. Eu am trăit experiența, ti-a fost dată sansa să-ti fie împărtășită acum, aici, când abia ti s-a născut copilul, când, asadar, viața ta este traversată de un

eveniment major, poate unic, de care depinzi; habar nu ai cât de mult depinzi. E un semn, înțelegi?

— Mă tem că nu... ce amestec au spre exemplu copilul meu, copilul dumitale...?

— Au! îi strig și-l apuc strâns de beregată, ne luptăm, el pentru viața lui, eu împotriva ei, îl strâng, îl strâng ca într-un clește, și el respiră tot mai greu, se zbate, suieră...

— Dă-mi... dă...mi...drumul...ce ai... mă sufoc... îi dau drumul, finalmente îi dau drumul, încet, puseul a trecut, s-a spulberat în eter, e liber deocamdată.

— A fost o vreme când as fi plătit cu bani grei unul care să mă curețe... să-mi curme chinul...singur n-am putut... dă-mi sticla aia! Omul se conformează cu repeziune, o spaimă puternică îi încalcă fata schimonosindu-i-o. Iartă-mă, îi spun, n-am nimic cu dumneata. Ridic ochii către cer, oftez... Copilul meu... copilul meu nu mai are nici un amestec, și simt cum laringele mi se contorsionează, jeturi nervoase de aer se înghesuie spre ieșire, se ondulează ca niste serpi și, rând pe rând, se eliberează sub forma unui gălgăit dureros, plin de refuzuri. Omul mă privește curios — mai am puterea să observ și asta, sau poate nu-i o putere ci pur și simplu lucrurile s-au mai estompat, am început să rezonoz cu realitatea, sufletul nu-mi mai este călcat de bocancii grei ai suferinței, ci doar o umbră a acesteia trece din când în când pe acolo, amenințându-l cu o nouă, iminentă, descindere care însă nu poate, nu se va mai întâmpla, și el, sufletul, stie, a învățat s-o suporte, poate vreodată... voi reveni... — nu mai e așa speriat și înaintea de toate, ochii trădează faptul că a înțeles.

— Cum s-a întâmplat? mă întreabă cu căldură, dar nu reușește să mă calmeze: dimpotrivă. Nu am altă cale, trebuie să-mi fac numărul, amintirile m-au invadat parcă mai vii ca altă dată, mai insistente, un ultim efort de a mă doborî, sau de a mă purifica, cine stie? Reacția mea este oricum tardivă: ce mai pot reface? în cât timp și de ce? până la urmă, de ce? Nu întrezăresc încă un capăt, o lumină, cortina a căzut — mi se pare? — pentru totdeauna.

— Cum s-a întâmplat? repet instinctiv, agățând cuvintele din zbor, slobozindu-le apoi în creier, unde plutesc aiurea prin desertul umed în căutarea oazei ce le va potoli setea de răspunsuri concrete. Eu as fi întrebat de ce s-a întâmplat. Vezi, mi-am furnizat explicația aceea cu pretul care trebuie plătit, pentru că a fost singura pe care am găsit o și pe care am acceptat-o. Dar este ea singura? Nu cumva e una falsă? De când se plătesc datoriile în viața umană? Eram chiar așa de dator? S-a așteptat prea mult de la mine? Mai mult decât de la ceilalți? As fi putut fi un ales? Am dezamăgit? Sau poate copilul acela a fost prea mult pentru mine? Eu, de fapt, nu eram un ales, ci un damnat? Încă dinainte de a mă naște? Sau poate copilul? Nu știu, sunt o multime de întrebări care se trezesc deodată în capul meu și Doamne! nu pot să răspund, nu sunt în stare să satisfac nici măcar una.

— Mai ia o gură, haide, și-mi întinde sticla de vodcă al cărei continut — el însuși mânat de o sete; setea de a se disipa în cât mai multe particule, globule de sânge, de tesut, de viață — se scurge într-un ritm alert, dictat de mușchii gâtului sodomizat de senzația arsurii lăsată de alcool.

— A murit la botez, continui trecând simultan mâneca jechoasă peste buze și peste nări; un accident stupid, o tâmpenie. nici acum nu pot să-mi dau seama. Un moment a stat suspendat deasupra preotului, susținut de bratele acestuia, ca o ofrandă adusă vreunui zeu nemilos, ca jertfă, în următorul moment a fost confundat în apă... când l-au scos, era mort. Mort! Oh, Doamne! Lua-Te-ar dracul!

— Ei, gata, gata, liniștește-te. Hai, bea, bea, mă îndeamnă cu sticla aproape goală, dar nu mai vreau; jur că nu mai vreau.

— Eu nu sunt un betiv, domnule, ti-am mai spus. Alcoolul mi-a făcut și așa destul rău. Habar nu ai ce rău îți poate pricinui alcoolul, mai ales atunci când ti se insinuează drept tovarăș de suferință.

— Totuși, pesemne s-a întâmplat ceva... era frig? s-a înecat?

— Cine stie? Oricum nu asta contează. Le-am interzis să-l desfacă, de fapt nici n-a mai ajuns la morgă. Au trecut atâtea ani... știi, socul a fost teribil... îl tineam în brate, învelit în câteva pături, numai să nu-si piardă căldura; o încercare disperată, dar atât de gratuită... soția urla... cine s-o vadă și pe ea... copilul era mort... corpul mic... moale... vână... iar eu... neputincios... suntem niste nimicuri... niste rahati ca ăia care put dincolo de gard... degeaba domnule... degeaba atâtea construcții matusalemice, atâtea strategii, filosofie, politică... ce folos atâtea vreme cât nu putem împiedica moartea celor dragi... copilul meu... poate că e mai bine să nici nu-ți pese, pur și simplu s-o iei așa cum este... vointa Domnului... ști că l-am îngropat în grădina din spatele casei? am obținut acest drept... m-am

TUDOR CRISTIAN
ROSCA

cap de operă

pasărea obosită se asază pe creangă
privește când cu un ochi
când cu celălalt
creanga se rupe
copacul cade
pământul se desface în două și
în miezul său apar cele
întâmplare și neîntâmplare plutind
pasărea zboară

doi. asupra sa.

aici în coltul tău
unde-ti împlinesti în genunchi
pedeapsa /
urci treptele capitolului către camera
albă —
urmează un citat englezesc
ceva de genul *the last look / never look
back* —
de parcă ai urca treptele din fata gării
asteptând vreo rudă săracă și eh
spui — privești în joc așa
să te convingi încotro cade ploaia /
citesti afisele ude fredonând
oh ne-ajunge ploaia iat-o
împâslind freza lui cato
cenzorul care spre cer
topit strigă — *reste mon chér*
și nu te întâlnești cu nimeni
cărui / căreia să-i poti oferi
o cafea / o frază celebră /
căldută pe o vreme ca asta
pleoapele au pe dinlăuntru gustul
banilor
iei
(a lua / a primi) totul în serios / în tragic
/ în
ghiozdanul de vinilin.

șapte. asupra sa.

totul conform definiției
inclusiv poetul întristat / melancolic /
izbind
cu pintenii reci în coastele poesiei
ca și cum ar urca treptele capitolului
(*dum scandet*) scandând și citind
afisele ude /
suferind sub bătaia de flori a multimei
victorie / glorie / *môire*
cuvintele se amestecă
te trezești închis într-o cameră albă /
într-un vesnic prezent ca o mică /
tânără
jivină amăgită în bătaia pustii
cu niscaiva firimituri de halva
tu putredă carnasieră /
tu plămân de azbest creier de
ciocănitoare
privești
când cu un ochi când cu celălalt
nu mai găsești
nimic demn de luare aminte
ar trebui să ceri banii înapoi
dacă te-ai putea într-adevăr
întoarce acasă.

studiu de bărbat trăgând o
sfoară

te trezești și tigara încă
arde pe ciobul de farfurie

o vezi în oglinda sleită sub praf.
rar
câte un tramvai cu geamurile înghetate
zguduie portile
totuși arca pluteste
curate și necurate fiinte
îți trec limbile zgrunțuroase pe față
maica viziune întoarce întruna
osia lumii.

studiu de bărbat trăgând o
sfoară

„cu filosofia nu înnozi un capăt de ată
dar-mi-te să despici firul în patru
neprieten adică neputincios
blestemat fie cine gândește altfel
pentru ce să mă judec pentru splina mea
pentru ce să lupt pentru inima mea
dacă toate sunt ale mele și închise în
mine” —
iată cine mi-a fost maestru și principe.

mă apropii de evul amabil
de tărul său mărunțit de ploaie
matur adică obez și chel și de o anume
prestanță
din funcție-n funcție ca numerele la
scoala primară
degetei și mășelariță și ienupăr și ierburi
de toate felurile printre plăcile de beton
mai departe pădurea
aerul învolburat și rosu
clătinându-se peste râu
cine sunt ei? ei sunt ochii mei aposi
cotrobăind în sertarele scrinului
cine ești tu? eu sunt iubita ta
nu-i nimic nu-i nimic.

una peste alta: s-au adunat abia
zece ani. „te speli îndelung
de orice atingere
vrei să fii alb ca un sarpe de pesteră”
— fleacuri de peste mare
întunericul de sub pleoape.

dum capitolium

se pare că nici de data aceasta nu-mi va
iesi de sub peană
vreun imn vreun adevăr cuiva pe măsură
ci vai *nisteverșuri* iar
fituicării și cei dati-naibii-de-eficienti
m-or trimite din nou la tesală. vor spune
că nu mi-am servit cu dragoste și din plin
idealul mă rog
sforăitoarea gargară potrivită temei
aceste.
ci fie să-mi dăruie somnul ferit
de cicălitoarele muze.

STELIAN
CARNICIU

fără aripi

Nu pot zbura,
îs născut cu aripi uscate,
și nu pot sfâșia laleaua,
nu se cuvine o gheară de corb înclestată;
e un zbor sugrumat de gratii negre,
iar speranta trece imaculat îndoliată,
peste toate nu pot zbura vreodată,
în adierea toamnei aripa mi-e frântă,
și doar în vreun vis din dimineata închisă
plutesc ca beat de gânduri prin suspine,
și lepădat de rai și de iad,
doar cu-n vis rămân îmbrățișat;

și știu tot cântecul ciocârliei,
se ascut trei cuie și un păcat vine să le
bată
ca singurul sângeros avânt ce-ar despica
cerul vreodată,
dar și aripile sunt prea scurte pentru
înălțimea gândului,
și cad iar în prăpastia întunecată,
și-adorm lângă tine, tată.

ocean

Ocean plin de nestiute potopuri,
în aceleasi maluri neputincioase
te-nchizi,
sunt pierdut pe plaja ce te cuprinde,
printre epavele divine uitate la maluri.
Nebunia m-a îndemnat nu știu cum azi,
să sui în luntrea putrezită de valuri,
să călătoresc zări ce stau înșelătoare,
pe aceeasi culoare ce mă-nvăluie ciudat;
și de-am ajuns în larg departe,
ti-ai pornit furtuna lovind în rupe
scânduri,
dar crucificat pe catarg, cu o vâpaie de
sânge
mi-am croit cale până-n dimineata
lăcrimată;
iar valul și vântul flămând
de laguna paradisului
mă sfărâmă-n nisip fierbinte,
și trec apostoli lăsându-și urmele crunt
ce le înalță oceanul, netezindu-mi
somnul

la sfârșitul unui secol

Înapoi nimic,
înainte nimic
ce-mi cuvântă predica?
Pe aste vremuri simt bătaia inimii,
și-n astă clipă cade lacrima,
între durere și noian de vise.
Unde-am ajuns? Cine suntem?
se împletește întrebare,
cântăm și rădem
în umbra mortii;
trebuie grăbită dragostea
în clipa cea mare.
Mângâiem aceeasi bucată de pământ,
cum putem fi așa de închisi ca frați,
cum sfârtecăm inima-ntr-o prietenie,
în priviri ferite, în suflete înștrăinați,
doar oprite îmbrățișări și lacrimi de regret.
Trăirea-i a noastră, ca și sângele ce se
scurge,

nimic mai sfânt ca un sărut
și mai presus de floare.
Trebuie învinsă frica,
gheara blestemată,
iar luminarea supusă tăcerii,
și atunci la sfârșitul unui secol
iubirea va sfâșia poala singurătății.

mamei

Ating lumina și tu apari
în umbra firii mele,
plecându-ti suav voalul mâinii
pe tâmpla adormită.
Odorul ti-e bolnav și ros de-atâtea
gânduri,
iar sufletu-i pustiu, dus de apostoli
pe înălțimile Golgotei;
dar în crucile de pe deal,
chei triste ale cerului,
sufletu-mi n-au să-mi răstignească,
ci de un par puț ezit
au să-l lege cu lanțuri de-argint,
și cu ură au să blesteme:
«Acest miel nu e vrednic, s-a căit,
acest miel trebuie întors în cenusă.»
O, tu mamă să nu-i crezi,
nu caut spre durere,
iertare sunt cuvintele mele,
iar zarea se crucifică,
prin noaptea mea cad stele,
și-n sânge nu mai pot purta o cruce;
mamă te rog mă iartă!

ION CIORANU

fumul țigării părea

fumul țigării părea
o funie aruncată de tatăl meu
în podul casei
trec femeii în alb
prin anotimpul indecis
pe la cafelele se obosesc
discuții despre
pionul negru se află la a2
iar masina de scris întregeste
un cuvânt
de care mi-a fost întotdeauna teamă

liniștea revendică idei

liniștea revendică idei
precum focul o seară de ianuarie
„sunt cea mai mare eroare” —
spune bătrânul
asezându-se pe o înzăpezită piatră
kilometrică
nervurile unei frunze traversează
memoria
la recapitularea de vremuri
casa albă dinspre răsărit —
„ca o ecuație cu o singură
necunoscută”

ultima noastră concluzie

neliniștea se depune
ca o ploaie de iunie pe memorie
în streangul întrebuințat
de receptorul târgului
lirică indiană
ceasul din cameră
pregătește arderea copacului
iar zeroul pe care îl ignori
va fi ultima noastră concluzie

metafizica străinului

metafizica străinului
și noaptea unui târg
în care crezi
ca într-un mormânt fără cruce
degete măsurând sfârșitul
seninătate cuvenită doar tie
degeaba încerci să reconstitui aerul
ce este al altcuiva

treci pe lângă umbra zidului

treci pe lângă umbra zidului
în zile în care letargia
supune spațiul dintre strada
cu un singur birt
și încăperea cu lucruri parțial arse
în care intri
doar pe 29 februarie
stăruie neputinta mărturisirii
despre răbdarea degetului
rămas dincolo

monade

culcusiți în zăpadă —
cerșetor mort
în fata bisericii
*
pași în întuneric —
în camera alăturată
dumnezeu plânge
*
creta din mână
întunecă vremea —
diluviu în cer

SCENA

farsa puterii

Într-un loc imprecis din nu prea întinsa Ungarie, în atemporalitate, cinci bărbați din medii absolut diferite joacă pe rând farsa puterii. Pe care le-o dă un revolver trecut, prin hazard, pe rând, în mâna fiecăruia. Prilej de a descoperi maniere comportamentale în situații-limită. Textul dramaturgului maghiar contemporan Gőrghey Gabor valorifică din plin qui-pro-quo-uri din recuzita clasică, aducând în plus ceva grotesc și absurd. Într-un punct, amintind chiar de straniile viziuni sartiene din „Cu usile închise”. Traducerea lui Zeno Fodor poartă mesajul piesei foarte aproape de sensibilitatea actuală. Protagonistii sunt surprinși la început într-o încăpere din care nu se poate ieși, căci amenințătorul Cuki, brutal și cinic, nu le-o va permite. Câteva minute, retina fixează fizionomiile încrămenite ca într-un muzeu al figurinelor de ceară, spre a ghici evoluțiile ulterioare. Betia puterii de-o clipă îi va face pe rând poltroni, meschini și răzbunători, cu un cuvânt căinosi, în contrast cu pretinsa puritate sufletească a unora din ei (tăranul, intelectualul, nobilul). Cât de mult poate schimonosi pe om senzația puterii? — Iată întrebarea căreia încearcă a-i răspunde textul lui G. Gabor, datat acum vreo trei decenii.

Regizorul bucurestean Mircea Cornisteanu, inventiv ca de atâtea ori, propune o metaforă scenică finală. Toată zbaterea eroilor, toată tevatura grotescă e zadarnică, întrucât glasul ratiunii odată invocat (renunțarea la folosirea blestematei arme), când story-ul e gata să alunece în banal, o găselniță salvează montarea, menționând-o la o cotă onorabilă și reperându-i doza de transfigurare artistică: nu se mai poate ieși spre nicăieri, dincolo de usa până atunci încuiată, s-a zidit un obstacol. Când? De cine? Pentru ce? Ce sens ar mai avea libertatea, câtă vreme omul nu e liber înlăuntrul lui? Și a mai făcut ceva dl. Cornisteanu. Fără eforturi deosebite (căci piesa e una de idei, nicidecum „mină de aur” pentru regizori), a dat șansa celor 5 interpreți de a susține partituri pe care probabil le așteptau, și le doreau, fiecare în parte dar și împreună. Întrucât

acestia se găsesc în puncte apropiate valoric în cariera lor. Se știe că piesele cu personaje exclusiv sau preponderent masculine sunt fervente și oferă game largi interpretative, adevărate tururi de forță (vezi, de pildă: „Generoasa fundatie” de C.B. Vallejo, „Oameni și soareci” de J. Steinbeck s.a.). Poate și de aceea toți cei cinci se simt la largul lor înfruntându-se, confruntându-se, înfruptându-se fără a face concesii publicului: meticolos, ordonat, cu aplomb și profesionalism. Adică, izbutind roluri de compozitie.

Iulian Enache (Cuki, la ridicarea cortinei stăpân pe situație, bine individualizat, grobian și labil, un pungaș în stare de orice) are prestanță. Bizar însă, după deposedarea de armă devine inert, fără reacții, blegit și stângaci. Să nu fi gândit oare vigurosul actor asupra amănuntului deloc nesemnificativ că din sală totul se vede? Vasile Cojocar (Excelenta Sa) își compune o mină credibilă, bine elaborată. De atâtea ani preferat al publicului constant, el se dovedește și aici stăpân pe rol, inteligent, chiar dacă râritul său personaj riscă, de la un punct a deveni... plictisitor. La fel de elaborat se dovedește rolul profesorului Kiss, propus de Liviu Manolache care, cu siguranță, a găsit soluții adecvate în compunerea tipologiei: cărturarul e uneori de-a dreptul ridicol și brutal deopotrivă când balanta înclină în favoarea lui. Un personaj bine pigmentat, purtător de neaosisme și zvăcuri cu sonori de ceardas propune Eugen Mazilu. Un actor pe care experiența l-a obligat să-și valorifice cotele talentului și datele temperamentale. Tăranul lui e pe rând naiv, tăfnos, cumpătat și hazos. Fără strident, fără dezacorduri. Dar partitura cea mai generoasă din scriitură revine lui K. Muller (Lică Gherghilescu). Un poltron mărunț, umil și decrepit, o lichea care-și perfectează din mers vanitățile. Actorul, inegal până acum, pândit de manierism, atacă aici fără complexe, creând un rol excelent în care pune la bătaie trup, inimă, frazare. E ingenios și de-a dreptul delirant în câteva secvențe.

Ultima premieră de la mai nou teatrul colectiv „Ovidiu” e un spectacol de echipă, un spectacol cu rețetă, rezistent calitativ. S-au alăturat: Mihai Mădescu (decoruri), Nicu Alifantis (muzica), Luana Drăgoescu (costume) și Vasile Cojocar (asistent regie artistică).

VAL. SGARCEA

SIMEZA

VASILE GRIGORE —
SCRIERI DESPRE ARTĂ

„În artă trebuie să te ferești de legi, de formule și să cauți să înțelegi cât mai repede ce este esențial în concepție cât și în exprimare. Să intuiești să exprimi cea mai eficace modalitate ce te poate defini pe tine. Aceasta cere studiu, cercetare, contemplare, curaj, pasiune și multă, foarte multă muncă”.

Expoziția maestrului Vasile Grigore deschisă la Cercul Militar din București pe data de 11 mai a fost un veritabil eveniment cultural de talie națională. Prezența academicianului Eugen Simion care, de altfel, a vernisat expoziția, precum și publicul numeros și rafinat prezent aici au subliniat evenimentul, dându-i prestanță. Deschiderea expoziției a fost un prilej pentru lansarea volumului de meditații artistice ale pictorului, intitulat simplu „Scrieri despre artă”. Volumul cuprinde gândurile artistului referitoare la arta marilor maeștri ai picturii românești pornind de la Nicolae Grigorescu și Ioan Andreescu, apoi Luchian, Petrascu, Pallady până la contemporanii artistului: Ion Irimescu, Cornel Medrea, Al. Ciucurencu, Ion Popescu Negreni, Corneliu Baba. Volumul cuprinde eseuri asupra artei, pe care maestrul Vasile Grigore le-a publicat de-a lungul timpului în presa culturală a vremii: *România literară*, *Lucafașul*, *Tribuna* și pe care artistul le alătură în original traduse în limba franceză. Eveniment cultural de marcă, lansarea volumului „Scrieri despre artă”, redactat de profesorul Vasile Florea și editat de dl. Al. Cebuc la editura „Arc 2000”, pe care o conduce de câțiva ani, a constituit prin amploarea și intensitatea emoțiilor artistice degajate, un adevărat regal, o sărbătoare a artei românești contemporane printr-unul dintre exponenții ei de seamă.

Expoziția maestrului Vasile Grigore îți prilejuiește derularea unor gânduri secrete pe care le înfățișez tiparului pentru prima dată.

Eram muzeograf la Muzeul de artă *Lucian Grigorescu* din Medgidia când am descoperit în depozit printre lucrări de artă și cartoane, un afis semnat Vasile Grigore. Mă atrăsese în special culoarea plină de nerv pusă pe pânză direct din tub cu accente fove și zvăcnirea liniei trasată în plină forță. Acel afis îmi vorbea. Nu bănuiam atunci că peste 15 ani îmi va fi dat să-l cunosc personal pe artist.

Cu atât mai puțin nu bănuiam că voi purta cu dânsul o discuție televizată. Jocul destinului a făcut ca întâlnirea noastră să nu fie o simplă întâmplare.

Vasile Grigore s-a născut la București la 27 ian. 1935. A studiat la Liceul Aurel Vlaicu între anii 1946-1953. În 1953 s-a pregătit pentru concursul de admitere la Conservatorul *Ciprian Porumbescu* clasa de compozitie și dirijor. Se răzgândește însă în ultima clipă și se înscrie la Institutul de Arte Plastice *Nicolae Grigorescu* pe care-l absolvă în anul 1959. A studiat cu Rudolf Schweitzer Cumpănă, Samuel Mutzner și Ion Marsic. Între anii 1963-1970 a fost asistentul profesorului Alexandru Ciucurencu. În 1961 primește bursa „Frederic și Cecilia Storck”. În 1963 este distins cu premiul pentru pictură al Uniunii Artistilor Plastici din România. În 1966 primește premiul *Ioan Andreescu* al Academiei Române, apoi premiul pentru Arte Frumoase la expoziția internațională de la Szczecin (Polonia), premiul „Criticii de specialitate” din România și

GETA DELEANU

continuare în pag. 14

Orasul Constanta are o mostenire istorică unicat în tara noastră prin existența, în zona peninsulară, a vestigiilor polis-ului grec TOMIS, ale cetății romane și apoi bizantine.

Studierea sarcinilor arheologice, urmată de expunerea în muzeu sau protejarea *in situ*, au fost cele mai uzitate metode de conservare a acestor vestigii arheologice. Din păcate, datorită lipsei de fonduri, protejarea *in situ* a ultimelor descoperiri arheologice nu a fost dusă până la capăt prin realizarea unor construcții care să le adăpostească și să le pună în valoare prin includerea în circuitul turistic. Mormintele pictate de pe str. Stefan cel Mare și str. Traian, bazilica de pe str. Traian, un turn de poartă al cetății descoperit pe str. Mircea cel Bătrân colț cu str. Drăgos-Vodă, ar putea fi tot atâtea puncte de atracție a turlilor pasionați de istorie. Mai mult, chiar descoperiri mai vechi care au fost puse în valoare, si-au pierdut atracția inițială prin degradarea structurilor de protejare, a obiectelor însele, prin lipsa mijloacelor informaționale etc. Degeaba avem o construcție care adăpostește Edificiul Roman cu Mozaic, dacă aceasta este neîngrijită și ternă, mozaicul este în curs de deteriorare, nu se organizează și alte activități complementare celei de

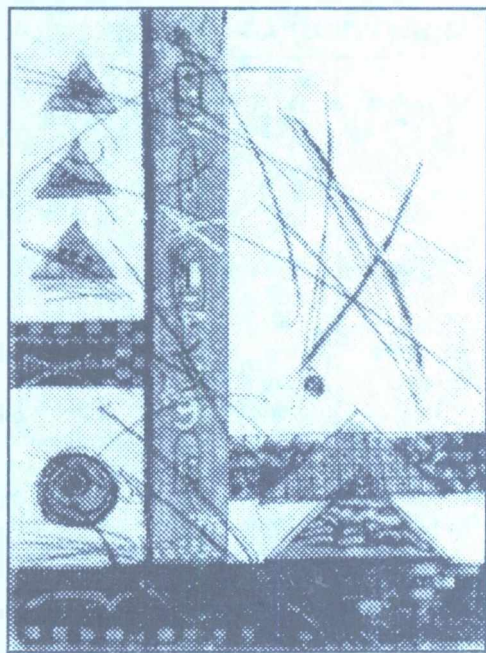
LORETTA ȘI
SEMNUL
GRAVURII

urmare din pag. 1

intens în mănăstirile românești ale evului mediu târziu, să fi determinat evoluția genului în timp. Căci nu puțini au fost pictorii care au îndrăgit și au lucrat gravură și litografie: Iser, Sirato, Steriadi s.a. Dar cele două școli de gravură de la Cluj și București, prin dascăli de prestigiu, au pregătit (și continuă să o facă), generații de artiști ai genului: Simion Luca, Vasile Kazar, Eugen Popa, Mircea Dumitrescu, Feszt Ladislau, Ioan Horvath Bugnariu și alții. Astfel, numărul mare de elevi ai acestora, graficieni care s-au dedicat gravurii a crescut, și ei sunt acum în varii centre ale țării, majoritatea profesori ai liceelor de arte și nu numai. A te revendica „elev” al uneia dintre cele două școli și al profesorilor acestora înseamnă a avea o carte de vizită care recomandă, dar și obligă.

Loretta Băluță Lorintz este una dintre gravoarele scolite la Cluj. Întâlnirea ei cu marea (produsă acum 16 ani, urmare a repartizării guvernamentale la Mangalia) a însemnat împlinirea visului său de adolescență și de studentă. Era dobândirea unui „bun” de pret, acela de a trăi în universul dorit, incitant sub raportul creației. Participările sale la expozițiile filiale constătene cu lucrări de colografie și gravură nu au cunoscut pauze, încă din perioada sa mangaliotă. Treptat, după stabilirea la Constanta, ca profesor de grafică la liceul de arte, s-a dedicat lucrului de atelier cu mai multă sârguință. O ambițioasă izbucnire a vointei și plăcerii de a lucra, o dorință recuperatoare de timp, o forță interioară proaspătă, toate acestea au dat la iveală mape întregi de gravuri în metal, în aquaforte și aquatinta, pe parcursul ultimului an. Ciclurile gravurilor Loretei Băluță Lorintz au titluri elocvente: *Piramide*, *Fata egipteană*, *Vânt de toamnă*, *Ritm*, *Contrast*, *Frunze răcâte*, *Copacul sfânt* s.a.; ele asteaptă în mape, sau înrămate, plecarea spre expoziții. Artista se află, de peste un an într-o etapă fastă, relevantă prin aceste numeroase variante, reluări, redimensionări, cu o propensiune specială pentru gravura mică. Dar înaintea elaborării lor, tânără gravoare a parcurs o perioadă de căutări, și lucrări „mărturisitoare” ale clipelor de tensiune interioară se grupează într-o mapă „etalon”, care dezvăluie lupta Loretei cu sine, în drumul sinuos parcurs până la lucrările finite.

Gravurile sale sunt mai ales colorate, căci din vechia sa dragoste pentru tapiserie și colografie a rămas această înclinare, această apetentă pentru culoare. De aceea cele mai multe dintre gravurile sale sunt „încălzite” de tente cromatice diluate, suave, asociate în armonii discrete: negruri catifelate, brunuri stinse, ocuri luminoase și albastriuri azurii însoțesc traseele fine ale imaginilor gravate. Participarea Loretei Băluță Lorintz la Bienala internațională „Iosif Iser” de la Ploiesti și la Prima Bienală internațională de grafică mică de la Cluj, ambele în 1997, ca și includerea sa, în consecință, în cataloagele acestor manifestări de ținută și de

• Obelisc

circulație mondială, au declansat invitații onorante formulate de : Tama Art University din Tokyo pentru Trienala internațională de gravură mică, Kulturni Centar din Jugoslavia pentru cea de a 5-a internațională de artă miniaturală ca și invitația la Budapesta pentru Expoziția internațională de grafică mică, toate pentru anul 1998.

Ca profesor, Loretta Băluță Lorintz — ca și colegii săi Lungu Viorel și Radu Horobât — a avut elevi participanți la Prima bienală internațională de gravură pentru tineret, organizată în 1997 la Ljubljana, în Slovenia.

Se pare că prin gravura mică, spre care accede cu siguranță și pretiozitate, Loretta și-a aflat propria cale, un drum nu prea bătut în țara noastră, ceea ce este cu atât mai bine.

Actul creator al artistei, „reproducător” al realului, este secondat osmotic de imaginația-i prolifică, condiție fundamentală a artei în genere. Caracteristicile operei sale sunt acum date ale istoriei (vezi ciclul piramelor) și mai ales ale naturii înconjurătoare: stema dobrogeană și vegetația ei specifică, soarele, marea, atmosfera ei, chiar vântul. Inventivitatea o conduce mereu spre noi structuri, noi configurări a căror coerență compozitională este de subliniat. Astfel textura fină de linii a gravurilor sale prezintă o lume metamorfozată, aflată la limita dintre real, iluzie și vis, menținându-se însă în registrul tematic ce a declansat-o. Claritatea desenului, finețea texturii „fasciculelor” de linii gravate, limbajul plastic limpede, folosit pentru a exprima concretul și efemerul deopotrivă, sunt calități cărora li se adaugă, așa cum am spus, predilecția pentru culoare, folosirea acestora pe zone cărora le este imperios necesară. Toate acestea conduc spre comunicarea fidelă a emoției, a gândului, în final a vointei artistei, aflată în fata realului din afara și din înăuntrul său.

Loretta se află acum într-un moment de ascendență creatoare; identificată cu sine, cu „lumea” operei sale, ca și cu tot ceea ce o generează, ea își alege și propria matrice stilistică: aceea a discursului senin, rod al deschiderii, al declansării acumulărilor de până acum. Și bucuria împlinirii actului creator se simte în fiecare lucrare a sa, ce pare că îi clamează emoția, iar aceasta se transmite, integral, nealterată, privitorului.

organizarea unui mic muzeu. Oprea lucrărilor la construirea hotelului a dus implicit la suspendarea temporară a restaurării vestigiilor. Abordarea creației arhitecturale în „peninsulă” este influențată în mod direct de prezența vestigiilor arheologice prin necesitatea cercetării arheologice, a amplasamentelor construcțiilor proiectate.

Deseori apar situații de contradicție între dorința investitorului de a realiza un anume tip de construcție pe un amplasament și posibila existență a unor vestigii arheologice de o importanță deosebită care ar necesita conservarea *in situ* a acestora, în multe cazuri acestea fiind foarte aproape de suprafața terenului. Abilitatea arhitectului trebuie să ofere posibilitatea gășirii unor soluții, diferite de la caz la caz, care să satisfacă ambele cerințe: adaptarea temei de proiectare, modificări funcționale, crearea unor spații urbane cu dublă funcționalitate, etc. și care să ducă la rezultate valoroase (vezi exemplul hotelului „President” din Mangalia).

Punerea în valoare a vestigiilor antice coroborata

Arh. MIHAI ISACOV

continuare în pag. 14

Creația arhitecturală
și vestigiile
arheologice

expunere simplă, nu se face reclamă prin prezentarea în pliante atrăgătoare care să se găsească în puncte de informare turistică (care de altfel nu prea există). Muzeele de istorie moderne din Europa au un alt mod de prezentare a informației, prin metode interactive, care îl fac pe privitor să participe la expunere, modalitate care face mai interesantă vizitarea unui muzeu și în același timp oferă posibilitatea reținerii unei cantități mai mari de informații. Parcul arheologic de lângă catedrală are un aspect părăsit, nu mai are panouri de prezentare. La fel cel din fata primăriei, de unde, de altfel, o multime de obiecte au căzut sau au dispărut. Fundațiile bazilicii romane de secol IV descoperite cu ocazia săpăturilor pentru construirea hotelului de pe str. Mircea au fost conservate la o adâncime de 7,0 m cu o structură specială care să permită

ARHITECTURA FĂRĂ ARHITECTI

PĂMÂNT, APĂ,
FOC (III)

Încă de la sfârșitul neoliticului timpuriu datează, pe teritoriul țării noastre, construcțiile de suprafață ridicate „în sistem paiantă (pereti alcătuiți din furci, pari, împletitură de nulele și lipitură de lut amestecat, de regulă cu paie, mai rar cu nisip sau frunze)”. Mai veche decât se credea până acum este și tradiția utilizării lutului ars în tehnica construcțiilor. Într-adevăr, cele mai recente investigații arheologice lasă să se înțeleagă că, pentru fortificarea unor așezări, daco-getii au folosit uneori santuri de apărare dublate în locurile mai vulnerabile de către un zid masiv construit din „cărămizi” masive și neobișnuite ca mărime (45-60x25x15 cm) și cu greutate de 20-25 kg fiecare (Cotofenii din Dos și Băzdăna — Dolj, Albești - Constanța, încă din sec. III-II an.Hr.). Unele dintre asemenea masive „calupuri” de lut par a fi fost uscate și arse pe loc, o dată cu zidul, iar altele e posibil să fi fost arse separat, în cuptoare speciale. Potrivit vestigiilor scoase la iveală de arheologie, în sec. I an.Hr. — I ap.Hr., perioada de apogeu a civilizației geto-dace, nobilii obisnuiau să-și acopere casele (locuința turn) cu țiglă, după ce etajul era zidit din cărămidă (tulă arsă), ca la Popești (Arges), unde s-au evidențiat mari ateliere și unde se modelau și țigle, ori la Albești, Gura Canliei, Pârjoaia, Satu Nou (Constanța).

Pe durata stăpânirii romane s-a dezvoltat tehnica confectionării din lut a cărămizilor, țiglelor și olanelor pentru construcțiile cu destinație militară și civilă. Nu întâmplător în inscripții se consemnează numeroase nume de proprietari de cărămidărie, pe lângă numele cohortelor militare. În Canabae Aeliae (lângă Ostrov), cărămizile romane, aparținând legiunii a XI-a Claudia aveau dimensiunile frecvente de 29x29x4 cm, 29x17,5x5 cm, țiglele: 15x30x3 cm, olanele: 12x30x3 cm, tuburi de conductă (chiuncuri) cu diametrul de 10-12 cm, lungimea de 50-60 cm și grosimea de 1,5-2 cm. Localnicii care le faceau, poate erau sub conducerea unui meșter militar, fapt ce nu îi împiedica însă să onoreze și comenzi civile. Pentru că a rămas mai mult sub stăpânirea romană, în Dobrogea s-au găsit mai multe și mai dense mărfuri ale civilizației locurilor, specifică secolelor IV-V ap.Hr. La Mangalia-Nord s-a descoperit, între altele, un cuptor de ars cărămizi, care se distinge prin câteva însușiri inedite: plan rotunjit; folosirea unui focar înalt de 1,35 și lat de 1,90 m; lipsa stâlpului sau peretelui central de susținere a platformei și prezenta, în schimb, a șapte arcuri mari de câte 1,30 m, dispuse lateral și construite din cărămizi late. Ca să se înlesnească dispersia focului și a căldurii, platforma de ars cărămidă avea, în intervalul dintre arcuri, șapte rânduri paralele a câte 12 orificii fiecare.

Un cuptor de ars cărămidă, datat din sec. V-VI ap.Hr., a ieșit la iveală și în Constanța. El fusese înălțat într-o groapă. Peretii (3,20-2,30 m) constau din cărămizi nearse, întărite prin utilizarea cuptorului. Intrarea în focar se efectua printr-o deschidere de 1 m înălțime. Immediat sub platformă se aflau arcuri de susținere, dispuse radial. În centrul focarului se găsea și un stâlp din chirpici, de forma unui pătrat cu latura de 0,60 m, vitrificat în exploatare. El se lătea în partea superioară, astfel încât grătarul — o placă solidă, construită din fragmente de cărămizi legate cu pământ galben — părea a fi o prelungire a stâlpului. Grătarul prezenta orificii de tiraj executate fie vertical, fie oblic. Un astfel de cuptor se încadrează în tipologia tradițională a instalațiilor de ars materialele de construcție din lut, de pe cuprinsul etnospatului românesc, în timp ce primul exemplu pare a fi o inovație spontană și temporară a unui novice, presat de necesități urgente.

Potrivit datelor etnografice culese pe teren în vederea elaborării Atlasului Etnografic al României, cărămizile nearse și cărămizile arse au constituit principalele materiale de construcție obținute din lut în așezările rurale din țara noastră, mai frecvente în zonele deficitare în lemn. În puncte dispersate (cu osebire în Dobrogea) s-au mai lucrat și olane, țigle, cahle, scocuri (Luncavița, Peceneaga-Dorobantu — Tulcea, Oltina, Topalu, Silistea,

Dobromir, Ezechioi, Buceac — Constanța).

Către sfârșitul sec. XIX cărămida arsă a câștigat teren și la sate, mai ales după 1880, când a început colonizarea masivă a Dobrogei. Cărămida a început să ia locul chirpiciului, tendință ce s-a accentuat după primul război mondial. Cererea din ce în ce mai mare de cărămizi a fost însoțită, firește, de înmulțirea cărămidarilor în majoritatea satelor. S-au menținut însă diferențe de intensitate a practicării îndeletnicirii de la o regiune la alta și chiar de la un sat la altul. De pildă, în unele așezări rurale, prin cărămidari se înțelegeau acele persoane care, în mod curent, pe lângă munca câmpului, se ocupau sporadic și cu turnarea și arderea cărămidizilor pe la consătenii care-i solicitau pe împrumut, pe bani sau pe produse în natură. În alte sate existau locuitori care făceau toată vara cărămizi, pe care le vindeau, arse sau nearse. Mai ales țiganii își făcuseră din cărămidărie o sursă esențială de venit, pe lângă fabricarea varului. Au fost consemnate și sate în care activau familii de cărămidari ambulanti, care cutreierau arii întinse (în special la câmpie) pentru a-și exercita meseria. De pildă, câte 20-100 de familii plecau pe vremuri din satele Căndești, Izvoru Dulce, Sărăteanca (j.Buzău) sau Strachina (j.Ialomița) și lucrau la câmpie, de primăvara până toamna, ajungând pe la Urziceni, Slobozia, Focșani, Galați, Brăila, Hârșova, Cernavodă, Topalu, Fetetești etc. Părăsirea temporară a satelor se făcea cu întreaga familie, întrucât la facerea cărămidizilor lucrau și copiii.

Un edificator exemplu contemporan este acela al familiei Marin din Roșeți (j.Călărași), formată din doi părinți, cinci copii, un ginere și un nepot, care în fiecare vară vin și fac cărămizi la Buceac, în Dobrogea de S-V. Acasă, cu treburile câmpului și cu animalele rămân bătrânii (părinții bărbatului). Echipa produce cărămizi, olane, cahle și chirpici. Foarte interesant este cuptorul, având aspectul arhaic al unui zăgărit cu trei retrageri. După uscarea produselor la soare, acestea sunt clădite astfel ca cele trei vetre de foc de pe latura îngustă (3,50 m) să fie boltite, apoi se continuă pe verticală, lăsându-se între cărămizi cosurile de tiraj și spațiile de reglare a tirajului. Cu cât se înalță construcția, se practica doua-trei retrageri de cca 0,50 m, pentru asigurarea stabilității construcției. Operația odată încheiată, se acoperă volumul la exterior cu stuf verde, apoi cu pământ galben, asigurându-se etanșeizarea. Gurile de fum nu se pământesc, acoperindu-se cu cioburi de cărămizi. Se face apoi arderea (cu lemn de salcâm sau plop) cca 15-20 ore. Un astfel de cuptor „autoconstruit” (3,50x6,00x5,50 m) conține cca 20.000 cărămizi (trei case parter), sau cca 40.000 de cahle.

Pentru că ploile imprevizibile de vară pricinuiau mari pierderi de materiale de construcție din lut, acestia recurgeau la un complex de rituri și ritualuri de *legare a ploii*. Între altele ei recurgeau la îngroparea sub *vatra casei* a unei păpuși antropomorfe, obiceic cu efecte opuse ofierii scenariului ritual *Caloianul*, care cuprindea omorârea, îngroparea și bocirea unei păpuși antropomorfe și care pricinuia *dezlegarea ploii*. Tot pentru a ține departe ploaia, cărămidarii au recurs și la jertfirea rituală a unui animal, la punerea cârnii acestuia într-un burduf plin cu apă și la așezarea burdufului sub *vatra focului*. Unii cercetători au constatat asemănări sensibile între această practică și felul în care descrie Herodot sacrificiile rituale de animale la skyti. În sfârșit, în folclorul copiilor transpare ecouri ale ritualului *clocirii cărămidizilor*, săvârșit de soțiile sau mamele cărămidarilor: „Femeile cărămidarilor, de regulă cele bătrâne sau vrăjitoare tocmită anume, se așezau pe câteva cărămizi, ca po niste ouă, simulând clociria lor. Făceau asta tot timpul cât dura uscarea la soare a cărămidizilor. Mecanismul de funcționare a gândirii magice este ușor de bănuț; nu va ploua, nu vor fi nori și soarele va arde cărămidzile, atâta timp cât bătrânele vor „cloci ouăle de lut”. Doar cu o sută de ani în urmă, această mentalitate era atât de înrădăcinată și de generalizată încât, în 1884, de exemplu, în comuna Mihai Viteazu — Ialomița, două cărămidărese bătrâne au fost acuzate de comunitatea satului că au oprit ploile, clocind șapte cărămizi timp de două luni”.

Astfel de „reminiscente ritico-rituale” se asociază vestigiilor arheologice, documentelor istorice și cercetărilor etnografice care probează convingător vechimea multimilenară și importanța modelării din lut a materialelor de construcție în etnospatul românesc, implicit dobrogean.

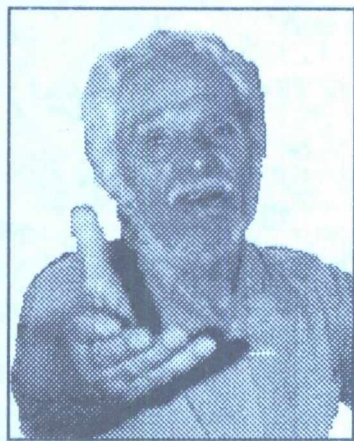
C.D.MAZILU

REMEMBER

TEODOR IONESCU

Teodor Ionescu împlinise optzeci și trei de ani pe 8 aprilie. Si-a încredințat sufletul lui Dumnezeu cu trei zile înainte de înălțare. Va trebui să vorbim despre domnia sa la timpul trecut. L-am cunoscut târziu, pot spune, odată cu debutul meu în paginile acestei reviste, mărturie unică a spiritualității culturale dobrogene, care a adunat de-a lungul timpului condeie ce au câpătat rezonanțe naționale și nu numai. Am peripatetizat adesea pe bulevardele constăntene hoinărind la întâmplare, comentând evenimente cotidiene sau întâmplări trecute; mergeam pe strădute lătralnice care-i stârneau amintiri și-l provocam adesea să-mi povestească despre personaje interbelice pe care le stiam doar din cărți. Discursul său era pasionat, năvalnic, intempestiv, acuzator câteodată, incoerent uneori, o incoerență aparentă, căci avea trimiteri în zonele memoriei sale răvășite de experiența tristă a unei vieți plină de nenoroc.

Discuțiile noastre au fost concretizate într-un amplu dialog publicat de mine în iulie '95. Am încercat atunci să dezvălui câteva din fațetele personalității sale, schițând portretul acestui Don Quijote de sorginte dobrogeană. Am spus atunci prea puțin. Și oricât as scrie, niciodată nu voi putea spune totul despre acest „personaj” de roman rocambolesc cum l-a denumit Eugen Lumezianu. Având vocație de cetățean al lumii, T. Ionescu se sustrăgea mereu realității imediate, poate că se simțea într-un plan superior și sau poate pentru că timpul domniei sale era un „timp istoric” transcendent cotidianului. „Ai auzit de furtul de la Brukenenthal? Eu sunt hotul!” spunea el cu ironie și sarcasm unor persoane pe care doar atunci le cunostea. Era obsedat de nedreptatea care i se făcuse și devenise ironic până la sarcasm, imbinând umorul negru cu tragi-comicul. Autoironia sa era dezarmantă, iar ironia menită a se constitui într-un sistem de autoapărare pasivă. Era un adevărat monstru sacru al muzeologiei românești și europene, numele său figurând în studii de specialitate din țară și din Occident, cu descoperiri uluitoare pentru vremea aceea, anii '60. Teodor Ionescu a preferat să se autoexileze

„pe o boabă de piper” vorba poetului, la palatul Brukenenthal și să-și studieze patrimoniul. Aici, grație unei numiri din partea fostului Minister al Culturii și la recomandările lui Vianu și Oprescu, a realizat autentificările care au făcut obiectul furtului de la Brukenenthal. *Ecce homo* de Tiziano, *Moartea Cleopatrei* de Van Dyck, *Omul cu craniul* de Van Der Goes, *Portretul unui bancher venetian* de Giorgione, *Portret de femeie* de Rosalba Carreira, *Bărbat cu lulea la fereastră* de Frans von Mieris, *Autoportretul* lui Van Eyck etc.

Cercetările sale au interesat teoreticieni ai artei românești ca Ion Frunzetti, Radu Bogdan, precum și istorici de artă de talie europeană precum: Julio Carlo Argan, Ervin Panovski, Karl Woll, Leopold van Puyvelde, Max i Fried Lender.

Contemporan cu Petru Comarnescu, Mircea Vulcănescu, Alexandru Busuioceanu, Pavel Chihai, student al lui Nae Ionescu și apoi al lui Mircea Eliade, a trăit din plin istoria noastră interbelică devenind cum am arătat mai sus primul cercetător de muzeu în domeniul istoriei artei cu explicație la istoria universală. Ca șef al Galeriei Brukenenthal între anii 1956-1971 a fost acuzat pe nedrept de furt și închis vreme de cinci ani. Eliberat, se pensionează, revine în Dobrogea natală unde ca student la Filosofie, înființase *Revista dobrogeană* (1936-1937).

A murit fără să-și vadă visul împlinit: acela de a afla vinovatul, adevăratul vinovat. O viață dedicată cercetărilor științifice, o viață pusă în slujba adevărului istoriei și artei, o viață căreia el a vrut să-i dea un sens mai înalt. Și a reușit.

GETA DELEANU

VÂNĂTOAREA
REGALĂ A CULORII

„Cel mai sublim imperiu al esențelor este imperiul frumuseții” (Herbert Read)

Fiecare expoziție ne deschide o fereastră spre o lume necunoscută, în care descoperim creatorul cu bucurii și neliniștile sale.

Expoziția de pictură a Luminiței Tudor

deschisă la Galeria de artă a municipiului București, este o invitație în universul intim al artei. Sinceritatea confesiunii o intuim din felul în care simte culoarea, intens, energic, solar, în strânsă legătură cu temele abordate, amintind originea sa dobrogeană.

Pictura sa sugerează singurătatea, așteptarea. Mereu, tinere nude scrutează depărtarea, în arșița sau răceala culorilor. Rareori dragostea se împlineste în cuplu. Fetele imaginate de Luminița Tudor sunt văzute monumentale, în forme mari dominante, sugerând sănătate trupească și sufletească. Detaliile care puteau împovăra o asemenea viziune lipsesc. Tablourile exprimă liniște, echilibru, armonie.

Față de fovisti, Luminița Tudor are o judicioasă echilibrare a culorilor în imagine. Tonurile sunt gândite pe suprafețe mari, armonizate în forță, cu o maximă intensitate a trăirii.

În peisaje scara devine un motiv obsesiv, sugerând în diferite ipostaze aspirația ascendentă spre tărmlul speranței. O emoție care este așa de puternică încât împinge lucrurile „până la exces”, nu poate să se ocupe cu descrierea lucrurilor, ea acționează sugestiv nu descriptiv.

Luminița Tudor rămâne în zona esențialului, exprimând tensionat un univers intim de aleasă puritate.

Desenele ei au decizie, amplitudine în linie și o citire inspirată a formelor.

Am reținut „Treptele cu luminițe”, un tablou foarte frumos gândit și pictat. Pe o scară asemănătoare, bonată cu lumini, urcă mereu Luminița Tudor, în căutarea perfecțiunii.

ION TRUICĂ

Un promotor al filosofiei postmoderne (II)

Cioran poate fi asezat în rândul filosofilor vitaliști tinând de *Lebensphilosophie* și urmând demersul kierkegaardian de extragere a infinitului ascuns de existența finită, individuală, pe căile unui individualism exclusivist. Scepticismul despre care s-a vorbit nu este decât o metodă la Cioran, nu un obiectiv în sine. Filosofia sa este tributară eului, înălțându-se pe acesta. Principiul protestant al lui Hegel este admis nu la nivelul intelectului, în rațiune, ci la cel al sufletului care, prin procesele psihice negative (melancolie, disperare, tristete), aspiră spre un posibil suflet universal.

Cioran nu este numai un sceptic sau doar un negativist; el este și una și alta, aceste două laturi împletindu-se dialectic în conștiința sa. Totul se petrece și se plasează în suflet, astfel că filosofii profetice, de sistem, sunt înlocuite de o filosofie psihologizantă, în care numai individul și lumea lui interioară contează.

„Omul este ființa deschisă morții”, spunea Heidegger, dar acceptarea morții sau asumarea ei prin intermediul stărilor psihice negative nu face decât să transfigureze viața, eliminându-i umbrele. Opoziția dintre cunoașterea și trăirea naivă asimilată vieții este piesa de bază a filosofiei vitaliste a lui Cioran: „Este convingerea mea cea mai vie că apariția conștiinței se datorează unei deficiențe vitale a omului”. El părăsește cadrul științelor pozitive, aruncând individualitatea față în față cu Absolutul, cu eternitatea, așa cum făcuse Kierkegaard: „toate frământările la ce se reduc dacă nu la regretul de a nu fi Dumnezeu” — „experiența om a reușit doar pentru clipele în care acesta se credea Dumnezeu”.

Izbăvirea este pentru Cioran chiar în viață, datorită extazului, în urma negațiilor și a renunțării continue. Pesimismul său nu este plasat la nivelul individului singular, ci pe un plan mult mai larg, *unde nu se rezolvă nimic*, și care, raportat la eternitate, nu are nici un sens — ca și viața, de altfel...

Ciocnirea dintre „nu” și „da” nu se face logic, formal, ci prinde în sine atât îndoiala, cât și negația; astfel, individul este eliberat de obsesii, este pregătit pentru un nou *katharsis*: „toate negațiile nu dovedesc nimic dacă nu sunt urmate de mari bucurii”, „a nega înseamnă a te salva”. Scepticismul cioranian depășește îndoiala rațională, intelectuală, fiind, mai întâi de toate, o atitudine în fața *Eternității* și a treptelor degradării ei. Scepticismul său e unul tragic, e o luptă continuă a finitului cu infinitul; îndoiala virulentă se combină în mod firesc cu negația.

Astfel, nihilismul nu e decât o parte din concepția filosofică a lui Cioran, o cale care-l îndrumă spre *Aeternitas*, după ce și-a asumat voit și constient tragismul acceptării impurității vieții. Însă Cioran năzuiește să se împace cu sine; lumea pe care vrea s-o reformeze este *propria și unica sa lume*. Toate mijloacele pe care le folosește duc spre o unitate interioară, spre o mistică modernă, fără Dumnezeu transcendent religios. Sursa filosofică a scepticismului lui Cioran o găsim în intuitionismul bergsonian, în trăirea pură ce nu are pretenția nici unei valorificări exterioare.

Tragismul cioranian este unul asumat voit și rezolvat de fiecare dată de unitatea mistică a sufletului; este Cioran un filosof subiectivist, vitalist, un gânditor al lumii sufletului, care încearcă purificări continue; puritatea și neamestecul calităților reprezintă

obiectivul său final, asumându-și contradicțiile inerente ale vieții, negației și stărilor psihice negative.

Filosofii constructive, de sistem, raționale n-au decât o valoare facilă pentru Cioran: „pământul câștigă prin a nu avea sistem”, „există o singură definiție a filosofiei, neliniștea oamenilor impersonali”, sau „universul nu se discută, se exprimă, iar filosofia nu o poate face”.

Pozitia sa e precizată cu claritate: „cele două tipuri de filosofii: cei ce gândesc asupra ideilor și cei care gândesc asupra lor înșiși” și „*non-filosofie*: ideile se sufocă de sentiment”.

N-ar mai trebui să punem sub semnul întrebării apartenența lui Cioran la filosofie atâtea vreme cât el, prin nihilismul și scepticismul său, propune o nouă gândire, un anti-sistem. Faptul că se află în perpetuă contradicție cu sine explică de ce cititorul rămâne întotdeauna întrebător și nelămurit. Această ambiguitate din cărțile sale este voită și, de altfel, lăsată la voia întâmplării. Este o deschidere spre filosofie pe care chiar Cioran ne invită să o receptăm. Filosofia este doar leacul împotriva tristetii, gânditorul nu pledează pentru *nimic*, pentru că *nimic* nu necesită o aprofundare în amănunt sau, mai exact, Cioran pledează împotriva oricărui lucru „care s-a petrecut de la Adam încoace”.

Cioran se plasează în literatura și filosofia română între Mircea Eliade, hermeneutul, autor de sinteză a religiilor, și Constantin Noica, constructor de sistem, de tratat de ontologie. Cu toate obsesiile sale nihiliste asupra culturii, condiției umane, condiției românului, Cioran nu este nici filosof, nici hermeneut; este un *scriptor*, în sensul definit de Roland Barthes.

Totul la Cioran stă sub semnul *expresiei*. Este adaptat modulul de gândire francez, lipsit de sistem, fiind un postmodern la nivelul puterii de sugesție, limbajului, stilului fragmentar și concepțiilor de viață.

Esul îl consacră pe Cioran ca pe un postmodernist, atâtea vreme cât acceptăm teoria lui Gianni Vattimo, conform căreia societatea modernă și-a slăbit conceptele.

Chiar dacă o neagă, Cioran este un reprezentant al noii filosofii din secolul al XX-lea, pornind de la expresie și până la forma în care trăirile sale au fost asternute pe hârtie. Fără să vrea, s-a adaptat noii tendințe filosofice de *rupere totală* a conceptelor fixe sau poate că nu a constientizat aceasta, devenind astfel un promotor al filosofiei postmoderne: *anti-filosofia*.

LENA LAZĂR

• „Zidul”

DOCUMENTELE NOASTRE

Nimic nou sub soare. Toate merg pe dos. Acum, ca și altădată, dar, posibil, oricând și în viitor — Premierul Ciorbea, care se opintea să implice România într-un război în Golf, a demisionat la un tremur de crâciuscate... Profesorul Traian Bănescu, demn succesor al lui Mihai Viteazul, și-a împlinit **pohta ce-a pohtit**, adică a ajuns din nou ministru... Un clasament al liderilor mondiali ai acestui veac nu-i neglijează pe Lenin, Stalin, Churchill, Roosevelt, Ben Gurion și Hitler, fosti aliați ori chiar inamici... La București, chiar dacă s-a format un nou guvern, bănuie în continuare **criza politică**, profundă datorită **condițiilor** ce o determină, desi învățăceii, pe margini, se luptă cu legionarii, pe care nu-i văd altfel decât pe scările palatului din Piața Victoriei... Treaba lor (a învățăcelilor), cu totii democrați declarați, dar unii — optimiști, alții — pesimiști... La Washington, presedintele Clinton, după ce a încheiat cu bine (n-am specificat: cu brio) o pagină a odiseii sale amoroase, nu s-a decis încă să declare război **Ku-klux-klanului**... pe care-l lasă în seama. **F.B.I.**-ului, iar nu, ca la noi, în cazuri similare, în grija analiștilor politici ori a **talk show-urilor**. La Moscova, presedintele Boris Elțin s-a autodegradat timp de câteva zeci de minute, devenind pur și simplu premierul său... Ce-i rău în toate astea? Nimic, dacă nu ne-ar atinge și pe noi. Mai zilele trecute, bunăoară, Curtea Constituțională a Federației Ruse a validat **legea bunurilor culturale** votată la începutul lui 1997 de parlamentarii din Moscova. Presedintele Elțin, în consecință, nu a mai fost în măsură să opună **veto-ul** său, astfel că este silit să promulge legea în discuție. După cum ne informează *Independentul* din 8 aprilie a.c., presedintele rus ar fi declarat în atare împrejurare: „Sunt conștienți că, din punctul de vedere al lumii civilizate, aceasta este o decizie regretabilă. Dar Curtea Constituțională a luat o decizie și nu mai este nimic de făcut”. Legea stabilește că **devin proprietatea Rusiei** (?) „toate bunurile culturale aduse în URSS în timpul celui de-al doilea război mondial, indiferent care ar fi proprietarii actuali sau circumstanțele în care ele au fost achiziționate”. Duma din Moscova a recurs, după cum se vede, la un limbaj dulce: forțele armate ale URSS, la sfârșitul și după terminarea celui de-al doilea război mondial, **nu a achiziționat, ci, pur și simplu, a furat bunuri culturale** de pe toate teritoriile pe care a pretins că le-a „eliberat”: **România, Polonia, Bulgaria, Iugoslavia, Ungaria, Țările Baltice, Cehoslovacia, Germania și Austria**. Nimeni, în afară decât contropitorii înșiși, **nu a contabilizat** bunurile furate. Germania pretinde astăzi, din câte se cunoaște, circa 300.000 opere de artă, cărți rare și documente... În virtutea legii, aceste bunuri devin peste noapte rusești. Nimeni nu mai poate interveni pentru retrocedarea lor! Se pretinde că acțiunea de curățire de valori a teritoriilor ocupate cândva de Armata Rosie ar fi intervenit în replică la operațiunile similare anterioare ale trupelor germane și aliate lor (inclusiv române!) pe cuprinsul URSS în 1941-1944. Tot ce se poate, desi nu suportă nici un fel de comparație jaful german cu cel sovietic, desi toate statele în culpă și-au achitat în primii ani de după război, cu vârf și îndesat, toate datoritiile, iar, în unele cazuri, al României, de pildă, am plătit și pentru „culoarea” unor provincii pur-românești

(Basarabia și nordul Bucovinei). Pe de altă parte, a intervenit o situație inedită, de vreme ce trupele sovietice au capturat din Germania ca trofee de război bunuri materiale și culturale ale unor terte țări (Franta, Belgia, Olanda). Ca unul care am avut sansa, atunci când în 1992 s-au „deschis” fostele arhive sovietice, să cercetez la Moscova chiar în fondurile documentare transportate acolo după 1944-1945 ca trofee de război, voi preciza — ceea ce, de altfel, am menționat în **România în arhivele Kremlinului** (București, Editura Univers Enciclopedic, 1996) — că în capitala rusă se află de atunci **materiale impresionante, atât din punct de vedere cantitativ, cât și ca valoare științifică ce ar trebui neîntârziat să ne fie restituite**. Si aceasta chiar în ciuda legii recente de la Moscova. Poate chiar să fie o condiție de inclus în proiectatul tratat româno-rus, astfel cum trebuie avută în vedere și o clauză privind **anularea realităților teritoriale rezultate din semnarea pactului Hitler-Stalin la 23 august 1939**. Este, desigur, falsă teoria că Federația Rusă nu poate fi tratată în materie de teritorii drept mostenitoarea URSS, dar în privinta bunurilor culturale — da! În ceea ce mă privește, în aceste rânduri, după cum se observă, nu confund bunurile capturate din România în 1940-1941 și după 1944 de Armata Rosie cu **problema tezaurului** pierdut de noi în mâinile Kremlinului după 1917. Această problemă, de asemenea, se impune a fi reglementată. Mai cu seamă că, prin 1958-1960, o parte din fondurile de documente capturate au fost restituite Bucureștilor (vezi Gh. Buzatu, **România în arhivele Kremlinului**, pp. 93-95). În cele ce urmează, nu urmăresc altceva decât să evidențiez valoarea unor fonduri arhivistice „pierdute” de România la Moscova în urma celui de-al doilea război mondial. Bănuind că datele și cifrele oferite vorbesc de la sine, mă voi abține de la orice alte considerații, pentru care reamint pe cititor la volumul menționat **România în arhivele Kremlinului**. Astfel, cea mai mare parte din arhivele capturate a rămas la **Tsentralnăi Gosudarstvennăi Arhiv (Osobăi Arhiv)** din Moscova, unde, alături de documente provenind din Germania, Franta, Austria, Belgia, Bulgaria, Polonia, Olanda, Iugoslavia, se află următoarele fonduri prădute de Armata Rosie de la București: Presedinția Consiliului de Miniștri (1940-1941); rapoarte și note informative ale **S.S.I.**-ului; corespondența Maresalului Ion Antonescu; Cabinetul Militar al Maresalului (parțial); rapoarte ale atașatilor militari români; fondul personal al directorului Bibliotecii Universității din Cluj; reprezentantele diplomatice ale României (1877-1918); fondurile ministerelor de Război, Interne s.a.; Banca Română de Credit, Corpul 3 Teritorial al Armatei Române s.a. În acest moment încă este riscantă o evaluare a pagubelor provocate după 1944 de ocupanții sovietici în patrimoniul arhivistic național. Menționez numai că fostul general de securitate Neagu Cosma a apreciat că, după 1944, „eliberatorii” din 1944 au preluat „tot ce au dorit” din arhivele noastre, adică aproximativ ... 200.000 de dosare (cf. **Cupola. Securitatea văzută din interior. Pagini de memorii**, București,

Editura Globus, 1993, p. 58). De aici și întrebarea: **ce se va întâmpla, în temeiul noii legislații moscovite, cu documentele noastre? Și încă ceva: oare cine trebuie să audă va auzi și, mai cu seamă, va acționa?**

GH. BUZATU

S-ar putea ca lumea noastră să fie singurul locatar al Universului... S-ar putea ca Omul să fie singura creatură rațională... Cine știe?... Ceea ce ne înconjoară pare a se reflecta la fel și în mintea mea și în a ta... Soarele strălucește pentru toți, florile își dăruiesc parfumul tuturor, păsările ne trimit același cântec, ... sunt argumente comune pentru o singură, **unică** realitate. Și oricine o poate cunoaște și putem să discutăm și să ne punem de acord asupra impresiilor noastre.

Sunt sigur de tot și de nimic... De tot pentru că simțurile îmi revela ceea ce mă înconjoară și **trebuie** să mă încred în ele ca în singura legătură ce o am cu exteriorul. Și de nimic pentru că nu știu cât de reală este realitatea... „Crede numai ceea ce vezi cu ochii” spune un îndemn din batrâni... „Istă numai ceea ce poate fi perceput” spun empiriștii. Asa să fie? Câmpul gravitațional nu poate fi văzut, nici auzit, nu are gust, și nici miros, nu este aspru sau moale la pipăit, și totuși există. Îi simțim acțiunea când încercăm să ne înălțăm (la propriu). Fără gravitație noțiunile de „sus” și „jos” nici nu ar avea sens. Franjele de interferență pe care însă le „vedem” la suprafața petelor de benzina pe sosea după ploaie nu există, ele se formează doar pe retina noastră. Pentru că acolo se întâlnesc razele paralele coerente după trecerea prin mediile convergente ale globului ocular. Altfel s-ar întâlni la infinit. Și acolo s-ar suprapune și compune undele coerente pentru a da maxime și minime. În nici un caz

Despre viu — considerații filozofice

deci nu există franje pe pata de benzina. Noi le „vedem” acolo, iar ele de fapt sunt pe retina noastră. Le creem... privindu-le. Ca să nu mai vorbim de efectul stroboscopic datorită căruia „vedem” în filme roțile trăsurilor învârtindu-se în sens opus celui normal dat de înaintarea vehiculului.

Lumea externă conștiinței mele este în mod evident coerentă, iar coerenta sa se manifestă pretutindeni, și în orice. Oricare două obiecte interacționează. Direct sau indirect. Oricare două fenomene sunt legate cauzal direct sau indirect. La o analiză atentă constatăm ca toate „vorbesc” aceeași limbă. Și toate sunt descriibile prin folosirea unor termeni luați din același fond de „cuvinte”. Altfel, cunoașterea ar fi imposibilă. O astfel de unitate, care nu este doar în închipuirea mea, pare a fi rezultatul acțiunii unei **logici** unice.

Logicii fundamentale îi putem spune Dumnezeu sau Geniu sau Divin, sau pur și simplu Logică Fundamentală (prescurtat LGF)... Depinde de fiecare. La urma urmei este doar numele a „ceva” ce nu poate avea nume pentru că *transcende* realitatea dată nouă prin simțuri. Și numele desemnează un obiect, sau o acțiune, sau o însușire.

În orice caz ceva perceptibil. Dar nu putem percepe ceea ce este dincolo... Acest „dincolo” este în primul rând o necesitate pentru noi care vrem să înțelegem și de **ce**. Poate LGF e doar creația imaginației noastre care caută răspunsuri chiar și la întrebări ce nu se pot pune...

Oricum, Dumnezeu / LGF acționează din afara realității, dăruindu-i acesteia armonie. Care armonie o percepem. Nu poate fi demonstrată existența acestui **ceva** (sau **cineva**) care guvernează de „dincolo” ceva care este în același timp și premiza istorică oricărei alte premize, dar și rezultatul final al distilării în abstract a tuturor finalităților. E individul sau EA (logica) trebuie doar simțită(a). Sau acceptat(ă). Nu poate fi dovedit(ă). Dar îi percepem lucrarea și ne putem întreba cine este Constructorul? Sau, mai bine zis, cine este Arhitectul? Arhitect ce a creat poate o realitate virtuală de felul celui cu care, copii și adulți, ne place să operăm în ciber spațiu, și a ordonat apoi unui constructor să îi dea consistență faptului împlinit. Eternul apriorism al arhitecturii față de construcție...

Dar dacă nu există nici un arhitect? Dacă Natura-constructor s-a autoîmplinit? Asa, la

întâmplare. Și i-a „plăcut” lucrarea dintâi și si-a impus siesi să facă totul de atunci înainte după regulile „nimerite” la început...

Logica fundamentală se exprimă printr-un set complet și necontradictoriu de **legi fundamentale**, ce stabilesc structura și comportamentul fiecărui obiect. Legile sunt axiome, astfel că nu pot fi demonstrate folosind alte legi („mai fundamentale”), dar se pot verifica în practică (direct sau prin efectele lor). Completitudinea rezidă în faptul că nimic nu poate scăpa acțiunii lor. Legile sunt necontradictorii în sensul că nu se pot contrazice reciproc, nici direct nici prin efectele produse.

Dar de ce aceste legi și nu altele? Conform cărei reguli de selecție au fost alese acestea din multimea tuturor seturilor complete și necontradictorii de legi? Putem construi un număr oricât de mare de geometrii alegând în locul axiomelor euclidiene oricare alt set de axiome. La fel ar putea exista și un număr infinit de mare de lumi distincte, fiecare construită potrivit altui set de legi. Care să nu interacționeze și care să nu se poate cunoaște reciproc... Pe baza cărei reguli de selecție a fost aleasă regula de selecție a legilor fundamentale din multimea tuturor regulilor posibile de selecție a legilor? Și care a fost regula de selecție a regulii de selecție a regulii de selecție... și nu mai terminăm niciodată.

ANDREI DUMITRU IACOBAS

JUSTIȚIE ȘI INJUSTIȚII

Când realitatea e mai bogată decât imaginația

În noiembrie-decembrie 1969, procesul penal în care au fost implicați Fred Kolman, cetățean american din New York, și Teodoru Vasilica din București, a stârnit valvă în justiția constanteană. Procesul era simplu, nu punea probleme juridice sau de altă natură. Avea însă o încălțură sentimentală iesită din comun.

Fred Kolman, fost cetățean român, a părăsit fraudulos România în 1947 și s-a stabilit în Statele Unite ale Americii, unde a intrat în afaceri și a ajuns un om bogat.

Cuprins de dorul meleagurilor natale, în 1968 Kolman s-a întors în România, unde a cunoscut-o pe Teodoru Vasilica, o femeie frumoasă și mult mai tânără decât el, pentru care a făcut o pasiune puternică. Teodoru Vasilica era căsătorită cu un bărbat mai în vârstă cu vreo douăzeci de ani, cu care avea un copil.

După mai multe încercări de a obține un pasaport de plecare în SUA, Teodoru Vasilica s-a lovit de refuzul încăpățânat al autorităților române. În aceste condiții, Fred Kolman a adus din America două pasapoarte false pe numele iubitei sale și a copilului ei minor.

În seara de 20 octombrie 1969, cei trei au fost prinși de autoritățile române în timp ce încercau să părăsască țara prin punctul de frontieră Vama Veche. A doua zi, Fred Kolman a fost eliberat, stabilindu-se să fie cercetat în libertate. S-a emis un mandat de arestare numai pentru Teodoru Vasilica. Minorul a fost predat tatălui său care a venit de la București și l-a preluat imediat.

Tânărul și agerul procuror Nicolae Darânga a soluționat de îndată dosarul, întocmind rechizitoriul de trimitere în judecată.

Cei doi inculpați au fost judecați de Nicolae Toacse, presedintele Judecătoriei Constanta, un strălucit jurist, și de tânărul judecător Voicu Marin, care ulterior avea să facă o excepțională carieră. După 1990, Voicu Marin a ajuns presedintele Curtii de Apel Constanta, membru al Consiliului superior al magistraturii și judecător la Curtea Europeană a Drepturilor Omului de la Strasbourg.

Prin sentința penală nr. 4524 bis a Judecătoriei Constanta din 5 decembrie 1969, Fred Kolman a fost condamnat la 2 ani închisoare, prin contopire. S-a mai dispus și confiscarea unor bunuri, printre care autoturismul Ford Mustang. Teodoru Vasilica a fost condamnată la sase luni închisoare.

Recursul s-a judecat la 26 decembrie 1969. Eu eram procuror de sedință. Mă încerca o oarecare neliniște când am văzut în dosar că Fred Kolman urma să fie apărat de Jean Iancu, un avocat inteligent, înzestrat cu o bogată imaginație, pentru care profesia nu avea taine. Mă gândeam la toate variantele de apărare ale lui Jean Iancu și nu găseam ce ar fi putut să invoce în apărarea clientului său.

Am rămas stupefiat când avocatul a declarat că-si retrace recursul. Fred Kolman a recunoscut faptele în totalitate, menționând că le regretă, și că pedeapsa care i s-a aplicat este dreaptă.

Teodoru Vasilica a fost apărată de un avocat din București, care nu a invocat argumente serioase.

inscripțiile... urmăre din pag. 5

Sufletul, codificat în figurativul „biserica-nchisa”, este prezentat sub aceleași auspicii, definindu-se în perspectiva alterității: „Uitându-te-n suflet, biserică-nchisă, / Te vezi însuțit / Cu toți câți în tine s-au fost zugrăvit / Și nu s-au cojit”.

Simbolistica portretului se constituie difuz și în alte paradigme „actantiale”, cristalizate însă numai la nivelul semnului iconic (caracterizat prin limitarea la nivelul denotatului, a exteriorului): *Inscripție pe cotețul lui Hotu*; *Inscripție pe pârtelele chiliei*; *Inscripție în pantoful logodnicei*. Gratie stratificării semnului poetic, aceste paradigme se constituie adesea în complicate figuri simbolice sau simbolizante la nivelul textului *Inscripțiilor*.

uitați de dumnezeu urmăre din pag. 8

și, imediat după aceea, cum se transformă într-un lac de sudoare rece, ca după o muscătură de sarpe.

— Mama, reuși să îngame, mama... arămas acolo... mama, mă duc după mama... Mamaaa, strigă el o dată tare, un strigăt de condamnat, în timp ce-si smulgea părul, ce implora cerul, în timp ce-si privea neputincios la puhoiul care se dovedea tot mai stăpân peste oameni și peste sat. Eu mă duc, trebuie să fac ceva, poate reuesc ceva...

— Ești nebun, izbucni ea sincer, unde să te mai duci acum? Ce să mai faci? Sau vrei să te îneci si tu?

Sarcina mea a fost ușoară. Am solicitat ca Tribunalul să ia act de retragerea recursului declarat de Fred Kolman și să resping recursul declarat de Teodoru Vasilica.

Tribunalul Județean Constanta a dat o soluție în sensul punctului de vedere exprimat de mine. M-a impresonat situația sotului inculpatului Teodoru Vasilica, un bărbat în vârstă, cu părul alb, care stătea într-o bancă din sala aproape goală și privea cu tristete către soția sa tânără, frumoasă, blondă, strălucitoare, aflată în boxa acuzatilor, îmbrăcată în haine vargate.

Teodoru Vasilica a fost pusă în libertate la puțin timp după judecarea recursului.

Numele lui Fred Kolman, care-si dăduse reședință în București, la Athénée Palace, aveam să-l întâlnesc în ziare, în primăvara anului 1980. În România fuseseră inundatii catastrofale, iar printre cei care au contribuit cu sume importante în dolari, pentru ajutarea sinistratilor, a fost și Fred Kolman.

Anii au trecut. Aproape că uitaseam cazul. În noaptea de 19/20 septembrie 1997, citeam o carte masivă intitulată „Culisele spionajului românesc. D.I.E. 1955-1980” de Mihai Pelin, publicată de Editura Evenimentul Românesc, 1997, cu o scurtă prefață de Ion Cristoiu. Acolo am dat peste un capitol care m-a uluit: „Peripetiile agentului „Felix”. Legăturile securității cu „Cosa Nostra”. Acest capitol m-a catapulțat în sala Tribunalului Județean Constanta, în procesul din 26 decembrie 1969, privindu-l pe Fred Kolman.

Prima surpriză a constituit-o faptul că cetățeanul american Fred Kolman nu era evreu, așa cum îl recomandau „documentele de călătorie”. Se numea Alexandru Scărlătescu, era român, se nascuse la București, la 10 august 1922, ca fiu a lui Adrian și al Ioanei Scărlătescu. În 1947 a intrat în niste afaceri veroase și pentru a scăpa de rigurile legii, a plecat fraudulos din România. La Viena s-a îndrăgostit de o evreică scăpată dintr-un lagăr nazist de exterminare. Cei doi s-au căsătorit, după ce prin diverse manopere au dobândit actele unui evreu decedat, Alexandru Scărlătescu preluând numele acestuia, Fred Kolman. Au emigrat apoi în SUA, unde se stabiliseră rudele soției.

În SUA, Alexandru Scărlătescu, spirit aventurier, cu instinct de comerciant, a intrat în afaceri, multe dintre ele ilegale. În zece ani a devenit un om bogat. Avea legături în lumea interlopă, chiar și cu „Cosa Nostra”, scrie Mihai Pelin. Soția sa, care a constituit un colac de salvare pentru Alexandru Scărlătescu, după ce a trecut prin lagărele de concentrare naziste, nu a rezistat, i-a cedat nervii, a devenit alcoolică, având dese crize nervoase.

În aceste condiții Fred Kolman s-a întors la București, chemat de nostalgicele tineretii, unde a întâlnit-o pe frumoasa Vasilica Teodoru, o „femeie de moravuri ușoare”, cum spune Mihai Pelin, de care s-a îndrăgostit.

După ce a fost prins la Vama Veche când încerca să treacă fraudulos frontiera României cu pasapoarte false, Fred Kolman, alias Alexandru Scărlătescu, a acceptat să colaboreze cu securitatea. „A fost un ins cu adevărat cooperant, generos și loial, capabil să facă pentru Vasilica Teodoru orice sacrificiu, chiar dacă aceasta nu-l merita”. A fost infiltrat în emigratia română, de unde a furnizat informații și a oferit gratuit securității aparatură de ascultare a convorbirilor telefonice în valoare de 50.000 dolari.

A primit numele de cod „Felix”. I s-a ordonat să identifice ofiterii de securitate dezertori care s-au stabilit în SUA. A mai primit ordin să ia legătura cu mafia americană pentru asasinarea acestor ofiteri

și-l cuprinse cu căldură în brate. El începuse să plângă cu niste lacrimi mici, de om bătrân. Și era prima dată când femeia nu râdea de lacrimile lui, era prima dată când femeia întinse mâna să le adune...

botezul urmăre din pag. 9

zbătut pentru asta... copilul meu merita măcar atâtă lucru... nici măcar nu l-am botezat... m-am tot întrebat, a fost primit? nu a fost? ... câteodată, noaptea mai treceam pe acolo; mă furisam pe poartă... ciudat, niciodată nu era închisă... sau poate că ei stiau că vin... are o cruce mica din marmura alba, fără fotografie... n-am apucat să-i facem una... ce ironie, avea de toate dar nu avea fotografie... o îmbrățisam... să-i fie cald... să-i fie bine... fetita mea... asta înainte ca lucrurile să degenereze în familia noastră... eu am fost acela care a cedat; am început să beau, am abandonat totul, totul; i-am băgat în mână sa cu firma lor, cu profiturile lor, cu promisiunile lor... pentru ce? pentru tine? ce-mi trebuiau? ne irosim vietile, aiurea ni le irosim, pe nimicuri, cum să nu fim pedepsiti? cum să fim iertati? ... într-un târziu am plecat de acasă... i-am spus, desigur... „draga mea”, i-am spus, „plec”... si-am plecat. I-a început am locuit într-un hotel, apoi în gară și, în cele din urmă, am ajuns aici. Aici, sub gard, mi-am regăsit echilibrul. Nu mai am nici o obligație, nu mai am nici un prieten... nimic nu mai stă între noi, îi spun scormonind printre zdrențele care-mi ocupă spațiul. În sfârșit... pentru totdeauna... suntem împreună.

— Nu te-ai gândit să mai încerci încă o dată?

dezertori. Sumele cerute de mafie au fost apreciate ca exagerate, iar securitatea a renunțat la planurile sale.

C. I. A. a descoperit că Fred Kolman este agent al securității române și a reușit să-l recruteze și ea. A devenit un „agent întors”.

Totusi, fată de securitatea română a fost loial, și în 1978, când a vizitat România, a informat că C. I. A. l-a descoperit și că l-a recrutat ca agent.

Această aventură nu se datorează „vigilentei” grănicerilor români care au depistat pasapoartele false la Vama Veche, ci surorii lui Fred Kolman, alias Alexandru Scărlătescu, Adina Scărlătescu. Sora sa iubitoare, nu putea accepta ca fratele său să se însoare cu Teodoru Vasilica, pe care o detesta.

Biografia agentului „Felix” este mult mai bogată, după cum o prezintă Mihai Pelin.

Pe noine-a interesat dacă hotărârile instanțelor de judecată, respectiv ale Judecătoriei Constanta, și Tribunalului Județean Constanta sunt sau nu legale. Am ajuns la concluzia că sunt legale. Orice țară din lume sancționează trecerea frauduloasă a frontierei de stat. În prezent, asemenea fapte sunt sancționate în baza legii numărul 56 / 1992 privind frontiera de stat a României.

Când avocatul Jean Iancu a declarat că retrace recursul, confirmat cu seninătate de clientul său Fred Kolman, mi-am închipuit că pedeapsa de 2 ani închisoare aplicată va fi grătiată printr-un decret individual. Nu mi-am imaginat trocul dintre Kolman și securitate.

Este adevărat că ulterior procesului, Jean Iancu mi-a spus că Fred Kolman este român și că ar face parte din familia fostului mareșal Averescu. N-am dat atenție celor spuse de Jean Iancu...

Nu-mi amintesc cine a spus că realitatea este mai bogată decât imaginația. Gândindu-mă la aventurile lui Fred Kolman, alias Alexandru Scărlătescu, alias sursa „Felix”, cred că are dreptate. Într-adevăr, realitatea este mai bogată decât imaginația.

TITUS RUSU

OXFORDUL — O CETATE A ÎNVĂȚĂMÂNTULUI DE ELITĂ (I)

O vizită în Oxford îl transportă pe orice vizitator într-un sublim decor de Ev Mediu. Extraordinar martor al trecutului, orașul abundă de turisti curioși să vadă, măcar de departe, cea mai prestigioasă universitate din lume. Gratie lucrărilor de restaurare repetate de-a lungul secolelor, zidurile, bașoreliefurile, statuile, portile uriașe de fier și vitraliile s-au păstrat aproape intacte. Ele impresionează doar pe vizitatori, pentru că studenții de aici par să uite foarte repede că locuiesc în mijlocul unor vestigii ale istoriei; turnurile din secolul 13, tapiseriile somptuoase din secolul 14, tablourile prețioase, aparținând unor maeștri, au pierdut în ochii lor orice notiune simbolică. Trăind în fiecare zi în mijlocul unor piese de muzeu, ei nu le mai văd ca atare, ci doar ca pe niște obiecte care fac parte dintr-un decor familial.

Pe străduțele înguste ale micului oras, pavate cu dale uzate de timp, prea puțini dintre tinerii gălăgioși care circulă pe biciclete — mijlocul de transport favorit al studenților de la Oxford — se

Un alt copil... dar îmi observă mișcările, mâinile mele pline... un arc puternic, invizibil îl proiectează afară și-l văd că fuge, fuge...

— Niciodată! M-auzi? Niciodată! Ce vrea imbecilul asta, să mă omore? Nu vreau să mor... nu, nu... mi-ajunge... cu vârf și îndesat... accept orice suferință, oricât de mare, dar nu vreau să mor. Nu vreau să mor!

Cuvintele mele desperate îl urmăresc pas cu pas, fuga îi e zadarnică, nu poate scăpa de ele, de sentința pe care o îmbracă.

Măinile încărcate cu zdrente și oase se agită haotic deasupra capului, două glasuri se contopesc într-unul singur, mut, cersind inutil dreptul la viață.

vasile grigore urmăre din pag. 11

premiul Caravaggio (Italia). Din 1961 până în prezent este cadru didactic la Academia de Arte din București: preparator, asistent, lector, conferențiar și profesor universitar. În orizontul tradiției picturale românești domnul Vasile Grigore este un mare colorist. Așa cum scria Alexandru Ciucurencu, arta sa este izvorâtă dintr-o inimă și gândire sinceră și de zămintă, plină de bucurie, tinerete și dragoste de viață. Încărcată de lirism, pictura lui Vasile Grigore transmite o muzicalitate și o melancolie unice în arta românească contemporană.

Armonii sale cromatice sincere și pline de grație spontană, farmeca și seduc ochiul privitorului. Gestul său pictural este eliberat de orice prejudecată și cenzura interioară. O sinceritate debordantă, un

gândesc la bucuriile sau tragediile care, în cursul ultimelor nouă secole, au avut loc dincolo de zidurile groase ce se înalță de-a lungul trotuarelor.

Legenda spune că adevărata fondatoare a Oxfordului a fost o printesă saxonă, printesa Fridswide. Pioasă și modestă, frumoasa tânără s-a holărit încă de foarte devreme să-si petreacă viața într-o mănăstire. Dar un anume rege Agar i-a dat planurile peste cap, făcând-o să se îndrăgostească și apoi să se mărite cu el. Imediat după nuntă însă, nefericitul Agar s-a îmbolnăvit, căzând la pat. Fridswide, disperată, a implorat Cerul să crute viața sotului ei. A promis chiar să construiască o mănăstire dacă dorința îi va fi îndeplinită.

Printesa a fost ascultată și în anul 727 a fost edificată mănăstirea, la confluența Tamisei cu unul dintre afluenții săi, râul Charwell.

În anii care au urmat, asezarea Oxford s-a construit încet-încet, în jurul portilor mănăstirii și, în 1300, primele facultăți au apărut ici și colo, în jurul și în interiorul așezării, profesorii fiind cu toții, după moda timpului, călugări.

În secolul 19, numai tinerii din înalta societate erau îngăduiți la examenul foarte dificil de admitere. Nu se prezenta la Oxford chiar oricine... Avere și blazon erau, înainte de toate, primele condiții de înscriere! În întreaga Europă, orice tânăr aristocrat visa să studieze într-o zi în această școală de elită.

Apoi, mai târziu, spre mijlocul secolului, guvernul britanic, dornic să democratizeze acest tip de universitate, a construit două noi facultăți: colegiul Sfânta Caterina și Colegiul Keble, pentru a oferi o șansă și celor mai puțin bogați. Acolo, viața era mai puțin luxuoasă, deși nivelul de studiu era același.

În secolul 20, regulamentul universității a devenit mai lejer. Toti tinerii, indiferent de familia din care proveneau, puteau în sfârșit să se prezinte la examen, nivelul cunoștințelor rămânând singura condiție de admitere. Astăzi, selecția a rămas la fel de severă ca în trecut. Cinci sute de profesori triază anual cei peste opt mii de candidați care se prezintă la Oxford. Dintre ei, doar în jur de 2500 sunt acceptați (dintre care 5% străini), iar după ce iau examenul, fiecare este supus, timp de o oră, unui interviu amănunțit, înainte de a fi declarat admis.

Și totuși, în ciuda relativei „democratizări” a universității, mai mult de jumătate din studenții ei sunt încă fosta elevi ai colegiilor privilegiate (Eton, Windsor sau Winchester), institutii rezervate înaltei societăți britanice unde, pentru a fi sigur că are un loc, copilul e înscris încă de când se naste. Și asta fiindcă pe această insulă a Marii Britanii, impermeabilă la influențele străine, nu se răstoarnă dintr-o dată secole întregi de tradiție. De aceea, universitatea, cu cele 35 de facultăți ale sale, și-a păstrat atmosfera aristocratică, celebrul său accent de distincție, un anume snobism al excentricității și o ușoară aroganță față de lumea exterioară. În ciuda modelor, a guvernelor sau a crizelor financiare, Oxfordul, protejat în interiorul zidurilor sale groase, rămâne încă o castă care se dorește nobilă, un bastion al tradiției și conservatorismului. (va urma)

GABRIELA INEA

optimism viguros, o linie sigură în care nici un semn grafic nu este întâmplător. Culorile sale calde dispuse în armonii sonore exprimă bucuria unei existente ale cărei tristeti și încordări sunt convertite în stări senine și fericite. Tonul confesiunii sale lirice este limpede și de o sinceritate absolută. Lumea de gânduri și trăiri exprimate în formă și culoare construiesc un optimism ce se transmite cu o forță de expresie remarcabilă.

În țara unei picturi care excelează prin culoare și lumină, pictura lui Vasile Grigore ocupă un loc deosebit. Ea reprezintă un punct de reper în arta românească contemporană fiind în același timp un indemn la meditație și o desfatăre a ochiului.

Sufletul lui Vasile Grigore tradează permanenta eternei tinereti. Artă sa, artă a totalei împliniri are puterea de a face întreaga lume să cânte

creația arhitecturală... urmăre din pag. 11

cu realizarea unor construcții cu o valoare arhitecturală deosebită și cu crearea unor spații urbane la scară umană, bine organizate, iluminate și îngrijite, în condițiile existentei elementului natural deosebit care este marea, constituie un potențial turistic valoros și unic în țară a cărui exploatare nu poate fi decât benefică pentru viitorul orașului nostru. Cu vestigii similare, poate nu la fel de bine păstrate sau de importante, dar cu acțiuni de punere în valoare bine concertate, pretutindeni în Europa alte orașe au devenit importante centre turistice sau și-au întărit această calitate.

LABIRINT

● **România literară** (nr.27) încearcă, pasă-mi-te, o oarecare primenire publicând doi critici tineri, Iulian Băicus și Margareta Cristea. Numai că și unul și altul, în loc să se arunce în arenă înarmați cu idei proprii, nu fac decât să-l citeze la tot pasul, pe directorul general al revistei: „L-am descoperit pe Max Blecher, filtrat prin studiul criticului N.Manolescu...”, „N.Manolescu afirma că...”, „N.Manolescu observa că...”.

● Din nefericire, trebuie să fim de acord cu observația lui Dan C.Mihăilescu (revista **22** nr. 27). Câteva edituri curajoase (**AII**, **RAO** etc.) au încercat să editeze o serie de prozatori contemporani, dar au cam esuat. „Nesustținută de mass-media (ori «sustținută» de emisiunile culturale de un grotesc tragic de la TVRI) proza românească actuală va depăși cu greu mia de cititori, iar de filantropie editorială ar fi deplasat să vorbim”. Trist, dar adevărat.

● **Tribuna** nr. 14-15 este un număr foarte reusit, dedicat interferențelor culturale româno-britanice. Remarcăm studiul lui Dennis Deletant dedicat literaturii române în traduceri engleze, interviul luat de I.Maxim Danciu profesorului și traducătorului Virgil Stanciu, articolele semnate de Sally Wood și Eric Tappe.

● Din **Cronica** nr.6 semnalăm interesantul eseu al lui Radu Voinescu despre „Sentimentul interzis” (adică dragostea), intervenția lui Nicolae Busuioacă despre poezia persană, paginile dedicate lui Adam Puslojic, interviul cu Mircea Nedelciu. Însă atât de previzibilul poem a lui M.Gălățanu, care nu obosește disecând întruna „spermatozoidul și ovulul” ne-a făcut să dăm pagina mai repede.

● Lăudabilă inițiativa **Luceafărul**-ui nr. 25 de a publica un interviu cu redutabilul prozator Mircea Săndulescu, stabilit în SUA și ale cărui cărți rămân pe nedrept necunoscute cititorilor mai tineri. Sperăm că editurile românești vor avea inițiativa de a-l aduce din nou în circuit.

● Cecilia Stănescu (în **Dilema** nr. 283) deplânge într-un articol „albastru” (adică *very blue*) „lipsa unui exercițiu al dialogului în termeni de civilitate” pe micul ecran. Intervenția este desigur bine venită, nu însă și exemplul cu „discursul coerent” al lui Ion Cristoiu, care a fost întrerupt într-o emisiune de un mediator. Dimpotrivă, noi credem că Ion Cristoiu ar trebui întrerupt mai des.

● **Convorbiri literare** este o revistă din ce în ce mai elegantă și din ce în ce mai bună. Spicuim din numărul pe iunie, desi în aproape toate cele 48 de pagini se pot citi lucruri interesante: eseu lui Cassian Maria Spiridon despre Slavici și cel semnat de Sergiu Ailei despre Stefan Bănulescu, eseu lui Carol Carov despre „Practica lecturii”, articolele despre Eminescu, cronicile semnate de Mircea A.Diaconu, Constantin Dram, Cristian Livescu, Horia Dulval și Ion Chichere, proza lui Florin Slapac, articolul polemic semnat de Nichita Danilov, dialogul cu Chinghiz Aitmatov consemnat de Emil Iordache.

● Interesantă inițiativa **Orizont**-ului timisorean de a publica viziunea istoricului Ion Bulei, directorul Centrului Cultural Român din Venetia asupra lumii românești la 1998.

● În **Adevărul literar și artistic** (nr.424) Costache Olăreanu își bate iar capul cu problema jurnalului, întrebându-se oripilat dacă nu cumva „în condițiile de azi de la noi, ale reapariției proprietății private” (din ce manual o fi cules domnia sa expresia?) nu vom asista la o adevărată *jurnalită*. Păi, la inflația memorialistică asistăm de câțiva ani buni. Și ce dacă? Crede oare C.Olăreanu că numai propriul lui jurnal ar putea fi interesant pentru eventualii cititori ai secolului XXI?

● Din revista **Gânduri pure**, editată în Statele Unite de câțiva români entuziaști și nostalgici, admiratori declarați ai ortodoxiei, cităm doar ungând puțin: „Dar în timpurile acestea, când ospetele și praznicele drăcești se țin lanț, în care falșii creștini se închină la idoli plăcerilor trupești și la o sumedenie de răutăți și stricăciuni sufletești, iată că apare o mână înfricosă și nevăzută care an de an scrie neîntrerupt diferite semne, arătări și pedepse înfricosate. Dar cine să le citească? Înțelepții veacului acestuia care, înnebunind, zic că nu există Dumnezeu?” Chiar așa, cine să le citească?

ARIADNA

TÂRGUL DE CARTE LITORAL '98

În organizarea Camerei de Comerț, Industrie, Navigație și Agricultură, S.C.Libri Maris S.A. și a Muzeului de Artă Constanta, în perioada 10-14 iulie a avut loc prima ediție a Târgului de carte **Litoral '98**, care s-a bucurat de prezența a 25 de prestigioase edituri din București, Cluj, Iași, Timișoara, Brașov, Chișinău și Constanta. Găzduită în spațiile generoase ale Muzeului de Artă, această manifestare înscrisă Constanta în elita națională a centrelor culturale.

● De un interes aparte s-a bucurat standul revistei **Tomis** și al grupării literare din jurul acesteia. Scriitorii Constantin Novac, Nicolae Motoc, Florin Slapac, Ovidiu Dunăreanu, Sorin Rosca, Dan Persa, Ion Roșioru, Enache Puiu, Cristina Tamas, Nicolae Rotund, Ana Ruse, Valentin Busuioacă, membri ai Filialei „Dobrogea” a Uniunii Scriitorilor din România, au fost prezenți cu cele mai recente apariții editoriale.

● În ziua de deschidere a Târgului a fost comemorată

viața filialei

activitatea regretatului autor constantean Nicolae Necula. Cu acest prilej scriitorii Ovidiu Dunăreanu și Arthur Porumboiu au prezentat volumul **Bucuria clipei** apărut recent la editura Europolis.

● În zilele de 11, 12 și 13 iulie, în colaborare cu revista **Tomis** și Filiala „Dobrogea” a U.S.R., Editura Militară a organizat o suită de prezentări de carte care au reținut atenția publicului și reprezentanților mass media. Prozatorul Constantin Novac, redactor șef al revistei **Tomis**, a prezentat romanul **Versiune neoficială**, autor Ștefan Aldea. Poetul Sorin Rosca a prezentat volumele: **Râni de gând**, autor Marian Stas, **Galera cu fluturi**, autor George Mihalcea, **Noaptea cocorilor albi**, autor Vasile Mizdrea.

TABĂRA DE CREATIE LITERARĂ SI VIDEOPOEM CARSIMUM '98

Din inițiativa Centrului Județean al Creației Populare

CONTRAPAGINA

Reîntoarcerea în pustiu

Răsfoind numărul 1 al „revistei de cultură și divertisment” **METAFORA**, serie și mai nouă (fiindcă „seria nouă” a suferit, din păcate, sub presiunile veleitarismului atotbiruitor!), poți constata fără eforturi deosebite spre ce semete culmi ale amatorismului și derizoriului duce lipsa simțului critic, și ceea ce este mai grav, cum înțeleg unii să-și onoreze statutul de SCRITOR, de membru al Uniunii Scriitorilor din România. „Divertismentul”, pare-se dimensiunea de bază a „noii” publicații, începe chiar din prima pagină. După ce H.Teodorescu, membru al U.S.R. ne entuziasmează cu o compunere de clasă a IV-a, având ca temă luna martie („Martie Primăvară! Fir de mărțisor norocos, îngemănând albul ghiocilor cu roșul speranței de bine și de frumusețe”), Steluta Ispas Ionescu își varsă năduful de nefericită locatară la bloc într-o scrisoare adresată scriitorului Marin Porumbescu, Dumnezeu să-l ferească și să-l odihnească! („Mi-

Orice mijloc de luptă morală e bun dacă respectă principiile loialității.

Deviza mea: „ajută-te singur”.

Nu-i important numărul de pagini pe care-l parcurgi, ci *puterea de asimilare*. Eminescu, poetul-geniu, care a citit enorm, a fost, în același timp, un sorb urias, dar și un recipient în care s-au decantat esențele. Așa se explică viziunea completă asupra lumii, încât ar fi putut

TEXTE CU AUTODESTINAȚIE

exclama: „Sunt o enciclopedie umblătoare!”

Crima este rezultatul unei îndelungi refuzări.

Noi, românii, nu avem *vocația Crimei*, desi o întreagă literatură, începând cu *Miorita* și terminând cu *Năpasta*, vine să ne contrazică. Și totuși eu cred că noi nu avem *vocația crimei*,

Constanta și Consiliului local al orașului Hârsova s-a reluat, după o întrerupere de zece ani, în pitoreasca localitate dobrogeană de pe malul Dunării, **Tabăra de creație literară „Carsium”**. Desfășurată între 13-19 iulie, manifestarea a reunit creatori din generații diferite, în programul său înscriindu-se: un colocvii privind actul de creație, o expoziție de pictură și grafică cu participarea unor artiști plastici din Constanta și Hârsova, lansări de noutăți editoriale, întâlniri cu scriitori și cu redacția revistei **Tomis**, vizite de documentare, ateliere de creație, seri de muzică și poezie în aer liber, vizionarea de filme video cu tematică istorică și etnoculturală ș.a.

Colaborarea cu Filiala „Dobrogea” a Uniunii Scriitorilor, cu Biblioteca Uniunii Scriitorilor din Constanta a făcut ca ediția din acest an a taberei să se ridice la un nivel elevat, prin prezența la activitățile ei a scriitorilor: Constantin Novac, Nicolae Motoc, Ovidiu Dunăreanu, Florin Slapac, Ion Roșioru, Sorin Rosca, Dan Persa, Ion Dragomir, Ana Ruse.

e dor de liniste multă — copii vecinului, / sunt mai răi ca dracii”). Într-un alt „text” Steluta reuseste cu succes să infirme tot ceea ce s-a spus frumos despre volumul său de versuri lansat nu de mult: „-ani au trecut / esti tot ce-am mai sfânt / Un singur gând / inima-mi zbuciumă: / mersul ți e de lumină?” În pagina 2, Coralia Ghită, autoare și ea a unui volum de debut promitător, încearcă să ne amuze cu o colecție de banalități intitulate derutant *haiku*: „Tandrete / marea sărută îngerii / la fel”; „Mugure Coloașă vertebrală / a vieții” etc. Ceea ce ni-i dat să citim în pagina 6 depășește orice închipuire. Desi membru al U.S.R., Ana Ruse nu se sfieste să semneze „plugusoare” de genul: „Prin fapte bune creștinești / eu izbăvirea o aștept. / Spre poarta raiului dorită / și spre Iisus, eu mă îndrept”. În acest caz, ce pretenții să mai avem de la Cătălina Cretu („Ianturile tale / le-am aruncat în mare / Rămân la fel de iarbă / în penumbră”), sau de la Gina N.Comsa („Oameni fiind, tot alergam prin viață, / Culegeam roadele mult prea de dimineată...”)?

Chiar într-o revistă de „divertisment” semnând, SCRITORUL are obligația de a dovedi o minimă decență, dacă nu pentru sine, măcar pentru obstea din care se mândrește că face parte.

S.ROSCA

dar consider Crima ca fiind rezultatul unei disperate refuzări. Oricum, Crima trebuie condamnată indiferent de faptul care a determinat-o. Și mie Legea Talionului mi se pare dreaptă. Adică: „Ochi pentru ochi, dinte pentru dinte”.

Pe trădători îi refuză și streangul.

Dogmatismul este moartea Artei.

ARTHUR PORUMBOIU

(n.24.03.1921), poet

17.07.1987 — A murit Sandra Cotovu, prozatoare (n.9.01.1898)

19.07.1980 — A murit Grigore Sălceanu, poet, dramaturg, traducător (n. 23.04.1901)

20.07.1934 — S-a născut Valentin Serbu, prozator (m. 1994)

21.07.1932 — S-a născut Corneliu Leu, scriitor

24.07.1948 — S-a născut Aurelia Lăpușan, poetă, publicistă

29.07.1954 — S-a născut Ștefan Negrison, prozator

30.07.1985 — A murit Cik Damadian, caricaturist (n. 6.08.1919)

GELU CULICEA

MAGAZINUL DE CURIOSITĂȚI

CEL MAI FRUMOS TESTAMENT

de Williston Fish

Testamentul ce urmează, redactat de avocatul Williston Fish, la cererea înstăritului său client Charles Lounsbury, a suscitat interes printre contemporani și a fost publicat în „Harper's Weekly” pe 3 septembrie 1898.

„În numele lui Dumnezeu, eu Charles Lounsbury, în deplină facultate mentală și cu memoria nealterată, simțindu-mi sfârșitul aproape, dictez acest testament, prin care las generațiilor ce vor urma tot avuțul meu:

● Las taților și mamelor, care au în grijă creșterea și educația copiilor, cuvinte de laudă și de mângâiere, de încurajare și de alint, de care acestia au atâtă nevoie.

● Las copiilor în exclusivitate, doar pentru perioada copilăriei, păpădiile de pe câmpuri, și le las margaretele, cu dreptul de a zburda printre ele, în voie, cum e obiceiul lor, avertizându-i cu blândete să se ferească de scaieți. Sile transmit lor sinuozitățile gâlbui ale tărnuirilor și auriul nisipului scăldat de ape, cu libelule plutind ușor deasupra acestora, și mireasma sălcilor pletease reflectate în apă și norii soarelui ce trec în înalt, deasupra copacilor. Las copiilor zile lungi și fericite, de care să se bucure în mii de feluri; le las noaptea și luna, și traseul Căii Lactee, cu condiția să-i lase să se bucure de ei și pe îndrăgostiți. Las fiecărui copil dreptul de a-și alege o stea care să fie numai a lui, să se bucure de numele ei și să-și amintească de această stea unică mult după ce au învățat și au uitat astronomia.

● Las băieților, pentru folosință comună, terenuri virane și izlazuri, unde să poată bate mingea, și coline povârnite îmbrăcate în zăpadă, pe care să se poată aventura, le las râuri și elestea înghețate, pe care să patineze, pentru a le stăpâni pe toată perioada adolescenței lor. Si le las pajistile inundate de trifoi și de fluturi multicolori și le las crângurile, să le aparțină numai lor, cu vervele și alte păsări ciripitoare, cu toate sunetele lor ciudate, și le las locuri îndepărtate pe care să le poată vizita, împreună cu aventurile pe care le pot trăi acolo. Si las fiecărui băiat locul lui lângă focul de tabără, la căderea nopții, cu miracolele ce se ivesc printre scânteii de lemn sau carbune, să se bucure fără nicio stavilă și fără nicio obligație și fără griji.

● Las îndrăgostiților tărâmul iluziei, cu tot ce le trebuie anume lor, cu albastrul cerului și rosul trandafirilor, cu păducelii de nea, cu strunele dulci de gitară sau orice altceva ar dori, pentru a acompania trainica și inegalabila lor dragoste.

● Pentru tinerii aflați în situații dramatice las prin testament bravura și le las rivalitatea sportivă, să poată excela. Le las forța de a-și sfida slăbiciunea și teama, și le las încrederea fără margini în această forță a lor. Desi sunt violenți sau zbuciumați și adesea fără maniere, le las numai lor puterea de a lega prietenii durabile și de a avea parteneri de nădejde, și doar lor le las cântecele vitejeste și corurile vesele și le las voci melodioase cu care să fredoneze de-acum încolo.

● Si celor care nu mai sunt nici copii, nici tineri și nici îndrăgostiți, le las memoria și le las poemele lui Burns și Shakespeare și ale altor poeți, de vor mai fi, pentru ca ei să-și trăiască, până la sfârșitul zilelor, din nou și din nou, fără dijmuire, fără limitări sau diminuări, trecuți; lor, care nu mai sunt nici copii, nici tineri, nici îndrăgostiți, le las cunoașterea acestei lumi fără pret.

Post-Scriptum . Testamentul scris în 1897 de Williston Fish (născut pe 15 ianuarie 1858), fiul mai mare al unei familii cu opt copii, care a învățat singur greaca și latina și a ajuns apoi avocat vestit, om de afaceri și scriitor, s-a dovedit a fi operă de ficțiune. Presupunul lui client, Charles Lounsbury, era un unchi care a trăit cu trei generații în urmă. „Am împrumutat astfel numele lui Williston Lounsbury Fish pentru a adăuga autenticitate și forță povestirii mele” mărturiseste adevăratul autor al Testamentului.

Drumeaguri

I

Ce este drumul? Dorinta pasilor în nemiscare. Traseu sinuos peste hărți străbătând păcatele lumii. Această deschizătură în sine, demult începută, și care nu încetează a răzbate.

Noaptea. De ce acest cuvânt, aici, mascând o asemenea urmă — sau această dorință. Geamul te separă de câmpul unde privirea lucrează. Lac vertical și rece de o transparentă dură. Arbori. Case. Ziduri de piatră. Iar copaci. Până unde vei urma, fără ca să te întorci, această irigare uscată a pământului ale cărei capilare desenează memoria? Fără iluzia începuturilor?

II

Ne trebuie mereu un punct. O bornă. O dată. Să definești un spațiu la sânul altui spațiu. Să tai în carne. În rocă? Să adaugi alte cuvinte pentru a se năste un drum. Tu ai sub ochii tăi drumuri mai multe decât poți urma. De aproape să descoperi. În depărtare spre visare. Cei care inventează sabotii animalelor. Capriciul apelor. Înainte ca omul să fie om. Înainte ca spiritul să înlocuiască rătăcirea cu hazardurile clare ale neștiinței. Orice drum se multiplică în drumuri.

III

Să întrebi primul necunoscut ce drum ai de urmat. Nu este rational. Strada din dreapta. Din stânga. Itinerariu cenușiu din cartea cu imagini. Poteca ce răzbate printre ferigile femeii străine. Râscruce unde aștepti ca vântul să se pronunte. Stâlpi. Balize. Jaloane pictate pe stâncă pentru a reda cerul. Dincolo de culme. Amari. Venim totți de unde am plecat. Cu timpul. Cu spațiul. Vocea niciodată oprită de la primul strigăt. Arhitecți ai invizibilului construim labirintul. În jurul gâtului nostru.

Note pentru tăcere

I

Zborul unei păsăruici zădărnicește crepusculul. Traversează pagina unui tratat. Soarta deja răstoarnă. Câmpul freamătă. Răsufierea ridică noroiul din toate remigile sale. O cămin, fără fatadă, nici acoperis. Fără împrejmuire. De personajul care se apropie, tu să te păzești. Stând pe prag. Împrumutând dispersia călătorului.

II

El este pentru privire. O muzică prinsă în imobilitatea lucrurilor. Ritmul deschis de întrebările fără răspuns. Lovituri stereotipe. La sânul materiei. Miscări ce aduc cu ele deriva

JEAN-MAX TIXIER

p o e m e

Jean-Max Tixier, poet, s-a născut la Marsilia în 1935 și este profesor de literatură. A publicat recent **L'oiseau de Glaise (Pasărea de lut)**, **Poeme**, Ed. Arcantere. Premiul Antonin Artaud. **Questions de Climat (Probleme de climă)**, **Poeme**, Ed. Autres Temps, **Le Jardin D'Argile (Grădina de argilă)**, Roman, Ed. Cherche Midi; **Gens de Provence (Oameni din Provence)**, Antologie, col. Omnibus, Ed. Les Presses De la Cité. Jean-Max Tixier a obținut Marele Premiu Literar din Provence în 1994 pentru întreaga sa operă.

timpului. Poti să rămâi așa. Eternitatea unei secunde. Să descifrezi grăunțele de nisip. Un capăt de scoartă. Fără ca arborele, nici desertul, fără ca pagina, nici arena să o reclame. Secret.

III

Prezentă la. Universalul dintr-un colt de colină. Nu înălta în uscăciunea diminetii o amintire care să dureze. Grămezi de calcare îngrămădite. De către istorie. O formă îndelung slefuită încât și-a pierdut orice formă. De nu, în spațiul așezat, enigmă niciodată descifrată de cel ce a smuls-o. Măini ce au de construit. Această absență. Un gând de transparentă. Mai grav. De ce n-ar fi un zid de otel.

IV

În mintea ta pătrunde un cortegiu de regi. Umbre împovărate de ani. Noaptea drapată între pliurile de purpură. Ochi atinți asupra ta respectă regula. Gesturi obișnuite cu rigoarea vântului. La frig. Un zgomot de pași pe treptele absente. Adună curtezanii. Sângele circulă în marmură. Cerneala se diluează în cuvinte. Din nou seva înviorăză liberul. Atunci, un foșnet în osatura limbajului amintește de insectă. La trezire.

Patru imagini de spațiu

I

Zarurile s-au rostogolit. Toate fetele erau albe. Fildesul o oglindă. Hazardul înmănușat în fier bătea în retragere. În timp ce umbrele se întrebau asupra sensului ce-l avea jocul. Nimeni nu avu curajul să vorbească. Cuvântul care ar fi distrus farmecul.

II

Muntii au așezat sfidarea. În distanța dintre gândurile noastre.

Umbrele se detasează ca niște întinderi de zăpadă. Dar ploua peste șesuri. Un miros de cadavre se înălta din noroi. Tropăiam în așteptare! Zile și nopți. Străbătute de același cui. O botniță de ghimpi peste gură. Anotimpurile prind întotdeauna fugitivul. În clipa în care setea întărindu-și inima, se rostogolește peste sol. Detasată de visul său.

III

Migratorii sosesc. La rândul lor. Viorile întâmpină trupa la intrare în sat. Praful întoarce norul său de-a lungul pistelor. Ce se sterg. Precum stâncă, memoria încâtusează ecoul. Nimeni nu vede nimic. Amintirea carelor nu se va mai opri pe loc. În piață. Cartea este ca un arbore. Mort. La marginea desertului.

IV

Femei. Flori al căror bulb îl îngrijesc și-l mângâi. Cu gesturi de mare visător. Locul nu se găsește niciunde. De nu, închis în frunză, acest freamăt de petale încă neutilizat. Mirosul de miere pe care-l ia pielea. Când scandalul unei încântări se stărnește. Sub pleoapele închise. Zorii nu răzbat dincolo de hotarele diminetii.

Trei momente de nisip

I

A fremăta. Precum noaptea. Ce se scurge între două zile. Salcia își înmoaie frunzele în vâltoarea cuvintelor. Ce nu încetează. Un reflex. Un altul. Tu nu mai știi care este cel ce ia chipul tău. Imaginea se sparge. Penetrând apele. Rumoarea dispare. Exterioară. Nici acest frison al ierbi nu mai este. Peste timp.

II

Tu așteptai. Pândar. În crângul orelor. În fine, migratorii amutesc. Tu închizi ochii în bătaia aripilor. Mirosul penelor emotionate. Spațiul ce vibrează de lumină. Izvorul este un strigăt. Promisiunea departe. Tu nu vei împrumuta zborul al cărui instinct te urmărește. Păsările traversează fără să lase urme. Cu imaginea unui perete de sticlă. O clipă încă, din această căldură. Aminteste de ceea ce fu. Prezentă.

III

Să urmărezi fisura. Pe limbă. Ai pus demult să se circumscrie un spațiu locuibil. Luminii în noapte. Unde misterul dansează. Unde delirul cunoaște gloria sa. Umbra este compactă la marginea pădurii. Fiecare lucru se potrivește greutatei sale. Formei sale. Culorii sale. Metafora este moartă și se propune goală.

traducere de **ANDRA SOARE**

(din Jean-Max Tixier, **Poèmes**)

LUCILLE LEWIS

DE VORBĂ CU CĂRȚILE

ea însăși de praf".

„Familia mea ar fi teribil de bucuroasă dacă ar reuși să obțin această cameră încântătoare” a băguit domnul Spry.

„În cazul acesta tot ce ai de făcut”, i-a răspuns doamna Terboven pe un ton amuzat, „este să găsești o metodă oarecare de a o determina pe domnișoara Pringle să se mute”.

Domnul Spry s-a precipitat spre camera lui, s-a așezat, a mângâiat afectuos coperta unei cărți. S-o scoată pe domnișoara Pringle de acolo era o idee tentantă. Dar cum? A cântărit situația. Domnișoara Pringle trebuie să se mărite într-o bună zi și să plece. Dar cu cine să se mărite? A luat la rând posibilitățile pretendenților din pensiune. Domnul Uhl era mai bătrân și decât el, Spry; domnul Denton părea topit după minusculele lui soție, o vivespe, cu care locuia aici. Domnul Abbott? Apropierea domnișoarei Pringle de domnul Abbott era la fel de greu de conceput ca împachetarea a doi pepeni verzi. Anost și ursuzi, nu meritau nici măcar o privire din partea cuiva, și nici nu era de imaginat că ar fi tentați să se uite unul la altul.

Și totuși, o ciudată intuiție îi spunea că într-un fel își aparțineau. S-a simțit dintr-odată contrariat; pentru el totul era aranjat, catalogat, previzibil, iar acum se chinuia să înțeleagă cauza acestei excepții absurde.

Cu pasiunea lui de colecționar, psiholog și detectiv, a început să decupeze povesti politiste dintr-un vraf de reviste, în timp ce un colțisor al minții rămăsese conectat la dilema Pringle-Abbott. I-a venit în minte un film recent în care două persoane ce se potriveau ca soarele cu pisica s-au descoperit și au trăit fericiți tot restul vieții. S-a oprit din lucru. Domnișoara Pringle și domnul Abbott trebuie să se apropie într-un fel. O să aibă el grijă de asta. La ora prânzului, a studiat-o peste masă, cu interes acut, pe domnișoara Pringle. Părea fără speranță. Păr

sărmos ce încadra o față fără fard, ochi ascunși sub ochelari cu rame groase de os. Dar în film se petrecuseră transformări uluitoare. Eroul o privise pe eroină cu un ochi descoperitor ca nimeni altul înainte și exclamase: „Dar esti chiar dragă! Să!” Și dintr-o dată ea devenise astfel. Domnul Abbott nu era însă erou. Deasupra feței păstoase și inexpressive lucea chelia, și Spry s-a simțit dintr-o dată neputincios. Ceva mai târziu, spre seară, Domnul Spry, psihologul, s-a apucat să răsfoiască o carte, căutând un text despre comportamentul anormal de timid. Dimineata următoare, la micul dejun, și-a lansat campania: „O, dar aveți părul foarte roșu, domnișoară Pringle. N-am observat că domnul Abbott să fi făcut vreo remarcă în acest sens”. Efectul asupra domnișoarei Pringle a depășit cu mult speranțele domnului Spry. O roseată groasă, asemenea rădăcinilor firelor ei de păr, i-a invadat fața. Fără vorbă, și-a înșfăcat poșeta și manusile și a ieșit vijelios din sala de mese.

Domnul Spry a înțeles că se află pe drumul cel bun. Domnișoara Pringle n-avea curajul confruntării cu ea însăși. Exact cum spun cărțile.

În oras, mai târziu, domnul Spry s-a așezat plin de încredere lângă domnul Abbott, care ieșise să ia o gustare. „Dacă ai avea înfățișarea ta, tinere, ai încerca să o exploatezi”, i-a zis. „Domnișoara Pringle consideră că ai o figură deosebită. Cu un costum de flanel gri, o cravată roz, cu mustata...”.

„A menționat vreo culoare anume?”, a mârâit Dl. Abbott, cu fața ca varul.

„Nu, ăă, nu, cred că nu”. Dl. Spry l-a privit fâstăcit în timp ce dl. Abbott s-a repezit spre intrarea de la metrou.

La cină, în seara aceea, domnișoara Pringle și domnul Abbott, care până atunci se ignoraseră total, aruncau priviri pline de ură unul spre altul, dar și spre domnul Spry, încât acesta s-a văzut nevoit să părăsească sala de mese mai repede ca de obicei și

să se retragă în camera lui. Se simtea rănit și cumva ridicol că a declansat atâta furie: el încercase să-i îndrume către o viață mai plină, mai trepidantă.

Imaginea camerei din spate, atât de promițătoare în dimineata aceea, a pălit acum. În schimb, privirea și-a oprit pe teancul de gazete. Fără prea multă tragere de inimă, a început să decupeze „povestile” politiste. S-a așezat confortabil și a reluat lectura despre jefuirea băncii din Manhattan, cu trei luni în urmă, dar nu și putea concentra privirea pe pagina scrisă; cunoștea relatarea pe de rost; cum atacul a fost atât de bine calculat încât absolut nimeni n-a suspectat-o pe femeia înaltă, bine îmbrăcată, care discuta cu paznicul băncii, în timp ce complicele ei îl silea pe trezorer să-i predea banii.

Domnul Spry s-a apucat din nou de citit. Trezorerul și-a amintit că bărbatul era scund, dar bine croit, ras proaspăt, mustata în furculiță; paznicul băncii a descris figura femeii: impunătoare, cu păr roșu.

În liniștea camerei lui înguste, domnul Spry și-a auzit bătăile inimii, în ritm ameter.

Dl. Abbott și mustata, Domnișoara Pringle și părul roșu, detalii care i s-au impus pentru că mai citise povestea înainte și memoria lui încercase să-i comunice în ce mod își aparțineau cei doi.

Și banii? Cărțile, cu titlurile lor alăturate alandala au făcut lumină.

Adouăzidimineață, dl. Spry măsura meticolos politele goale din camera domnișoarei Pringle, în ciuda aglomerării de polițiști, detectivi și fotoreporteri. Detectivii încă mai cercetau cărțile rămase pe rafturi, răsfoiau paginile, descopereau bancnote de 20 de dolari pe care le aruncau peste grămada de bani aflată pe dusemea.

„Ce ascunzătoare!” — Un detectiv cu expresia încrunțată și uimită s-a întors spre domnul Spry: „Ce v-a determinat să vă gândiți la cărți?”

Dl. Spry și-a privit ruleta din mână și a răspuns distrat: „Nu m-am gândit eu la ele, cărțile mi-au vorbit”.

traducere de **STELA MOTOC**

(din vol. **Journeys Findings**, New York, 1982. p. 201)

◆ Revista editată de Consiliul Județean Constanța cu sprijinul Ministerului Culturii
◆ Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

● Redactor șef: CONSTANTIN NOVAC ● Redactor șef adj.: NICOLAE MOTOC

Adresa: Constanța, str. Ion Lahovari, nr. 87, tel. 61.11.72, 61.10.79 ISSN 12208167 Tiparul: INFCON S.A. Constanța ● Cititorii din străinătate se pot abona prin „RODIPET” S.A. P.O. Box 33-57, fax 0040-1-222.64.07; 222.64.39, telex 11995, Piața Presei Libere nr. 1, sector 1, București, România ● Redactor de serviciu: GABRIELA INEA